TRACTATIO

DE POLYGAMIA,

IN QVA ET OCHINI APOSTATÆ PRO POLYGAMIA, ET MONTANISTARVM AC

aliorum aduersus repetitas nuptias argumenta refutantur: addito veterum Canonum & quarundam Ciuilium legum ad normam Verbi diuini examine.

EX THEODORI BEZÆ Vezelij prælectionibus in priorem ad Corinthios Epistolam.

GENEVÆ,

Apud Ioannem Vignon.

M. DCX.

DE POLYGAMIA ET DIVORTIIS.

DVAS quęstiones explicare nunc constitui, quarum vna de Polygamia, altera de Diuortiis agam: ita tamen vt multas prętèrea controuersias, in causis matrimonialibus, quas vocant, occurrentes, decîdam, quantum quidem meæ, id est, Theologicæ professionis ratio patietur: Primùm igitur de Polygamia quæratur.

De Polygamia.

Polygamiam voco coniugij multiplicationem, cuius duæ sunt species. Aut enim vno eodémque tempore plures vxores ducuntur, aut soluto matrimonio alia vxor ducitur: de quibus speciebus sigillatim dicam. Polygamia quid & quot eius species.

Priorem ergo Polygamiæ speciem nego

vnquam in foro conſcientiæ, vt loquuntur, licuiſſe vel licere. Contrarium nemo vnquam callidiùs vel impudentiùs defendit quàm impurus ille apoſtata Bernardinus Ochinus, quibuſdam dialogis à bono illo viro Sebaſtiano Caſtellione Latinè conuerſis quibus primùm reſpondebo: deinde refutatis eorum argumentis, veram ſententiam confirmabo.

Argumēta Ochini pro polygamię ſpecie priore, vnà cum refutationibus.

Hæc ſunt igitur ipſorum pro polygamiæ prioris defenſione argumenta:

Primum Respons.

Primùm proferunt exempla multorum ſanctorum Patrum, qui quum plures vxores habuerint, nuſquam tamen legũtur hoc nomine reprehenſi. Reſpondeo nec multitudine peccantium excuſari poſſe peccatum coram Deo, nec vllo temporis ſpatio poſſe contra Dei verbum pręſcribi. Talem autem ab initio fuiſſe Dei inſtitutionem, vt vnus duntaxat cum vna legitimè conſueſceret, ſuo loco oſtendemus. Deinde, ſi vnquam licuit polygamia, licuit certè mundi initio, quum tunc neceſſe etiam fuerit (quod alioqui naturæ honeſtati magis repugnat quàm polygamia) ſororem à fratre duci: nec tamẽ ante Lamechum quenquam legimus plures ſimul vxores duxiſſe, ex quo ſatis intelligitur polygamiam ſicut & reliquas corruptelas paulatim obtinuiſſe.

Gen. 5. 19.

Obiect. 1.

Excipit Ochinus etiam ſi non legamus quen-

quenquam ante Lamechum fuiſſe πολύγαμον, tamen, quum Moſes ſingularia illa omnia non recenſuerit, non conſequi polygamiam à Lamecho cœpiſſe. Nam etiam, inquit, ſimili ratione efficeretur Cainum ſuſcepiſſe vnicum tantùm filium: & eius quoque poſteros, quorum ſingulares duntaxat proles Moſes recenſet, quum tamen Cainum dicat ciuitatem condidiſſe. Reſpondeo quòd Moſes vnicum tantùm Caini filium recenſeat, quamuis plures ſuſtulerit, cauſam eſſe manifeſtam: quoniam videlicet, non eſt ei propoſitum damnatæ illius familię ſingulas genealogias texere, ſed tantùm recenſere continuam Patrum ſeriem ad diluuium, quos electæ vni familiæ Seth apponit. Doceat autem nos Ochinus ſi ante Lamechum vſitata fuit polygamia, quorſum Moſes hoc expreſsè notarit in Lamecho. Gen. 4.17. 18. Reſpõſio.

Obiicit rurſum Ochinus illam Lamechi polygamiam Deo non diſplicuiſſe, quum ex illa naſci voluerit ingenioſiſſimos filios, & vtilium artium inuentores. Reſpondeo abſurdiſſimam eſſe hanc conſequutionem. Dona enim illa, quę filiis Lamechi Deus tribuit, ſunt ex eorum genere, quæ pro ſingulari ſua bonitate ipſis etiam impiis liberaliter communicat. Deinde vt demus Deo gratos ſuis liberos ex illa polygamia ſuſ- Obiect. 2. Reſponſ. 1.

ceptos, non tamen cõſequetur polygamiam Deo placuiſſe, niſi fortè placet ſimili argumento colligere placuiſſe Deo ſcortationem Gileadi, quòd ex meretrice ſuſtulerit Iephtam, cuius fides ac aliæ multæ virtutes inſignes celebrantur.

3 Cæterùm etiamſi Patres non legamus de polygamia fuiſſe reprehenſos, illos tamen idcirco rectè feciſſe non conſequitur. Nam ne Iacobi quidem inceſtum, vt qui duas ſimul ſorores duxerit, reprehenſum legimus: neque filiarum Lothi, cum patre concubitum: neque iniquiſſimum illud Dauidis pro Siba iudicium contra Miphiboſeth, neque alia etiam multa. Habuerunt Patres verbum Dei habuerunt legem naturæ quantumuis corruptę, à qua oportuit conſcientiam ipſorum redargui.

Concedo tamen multa eſſe quæ culpam Patrum eleuent, ne quis illos exiſtimet à nobis inter impuros illos ſcortatores vel adul-

1 teros numerari. Primùm enim, tollendæ potiùs prolis, quàm turpis libidinis explendæ gratia, polygamos fuiſſe pleroſque ſatis conſtat: quamuis homines etiam nonnullos hac in re fuiſſe minimè ſit diffitendum, vt ex ipſius Iacobi Rachelem præ Lia diligentis, & Dauidis non vna hiſtoria liquet. Solomonem autem & pleroſque ipſius ſucceſſores non eſt quòd à magna incontinentia excu-

Patrum polygamia quatenus tolerabilis.

excuſemus. Deinde quanuis exempla ma- 2
iorum non efficiant, quominus peccata
ſint peccata, tamen leuior eſt eorum culpa
qui peccant eorum hominum exemplis,
quos alioqui ſanctos & honeſtos fuiſſe con
ſtat, quàm qui primi aliquid audent ambi-
gente conſcientia. Iudicandi enim ſunt il-
li iudicij potiùs errore quàm aperta im-
probitate vel de induſtria peccare: præſer-
tim quoties exemplorum multitudo effe-
cit, vt peccatum quandam rei indifferen-
tis veluti ſpeciem induerit, ſicut in polyga-
mia factum eſt. Præterea non inuitus a- 3
gnoſco Deum in politia Iſraelis, atque a-
deò in illis populi ſui primis auctoribus,
ad polygamiam veluti conniuere pro ſua
clementia voluiſſe, non modò ea ratione
qua libellum Diuortij permiſit (quem ta-
men nunquam ſimpliciter probauit) ſed et-
iam vt præſtandæ ſuæ fidei de innumera-
bili multitudine ex pauciſſimis oritura,
quendam aditum hoc etiam modo ſibi pa-
tefaceret. Etſi autem bene vſus eſt eo Pa-
trum facto Dominus, non conſequitur ta-
men nullum in ea re fuiſſe peccatum, in
qua Patres à Dei verbo deflexerunt. Sic de 2 Sam. 12.
legit ſibi Solomonem Dominus, nec ta- 10.
men probauit Dauidis cum Solomonis ma-
tre coniugium, vtpote quod diſertè repre-
hendat: cuiuſmodi multa exempla proferre

Obiectio. ex Sacris historiis possemus. Hîc verò siquis roget, quid igitur sentiam his Patribus factum esse quos in illa polygamia perseuerasse, nec tamen pœnituisse legamus: respon-
Responsio. deo, quòd perseuerarint, & eius fortasse illos non pœnituerit, idcirco factum quòd hoc suum peccatum non satis intelligerent, ob eas quas diximus causas. Nego tamen hoc illorum factum venia non indiguisse. Etsi autem ad misericordiam requiritur pœnitentia, tamen non necesse est singulorum peccatorum expressè nos pœnitere. Quàm multa enim non rectè fiunt, quæ tamen sceleratè non agimus, sed duntaxat non satis erudita conscientia? & quàm multa sunt, quorum obliuiscimur? Quum autem Patres illi sese in omnibus vitæ suæ partibus miserrimos esse peccatores etiam atque etiam agnouerint, non dubium est quin hæc illorum pœnitentia, & fides in venturum Christum, ipsos seruauerit. Denique etiamsi Patres expressis verbis non fuerunt à Deo de polygamia reprehensi, dico tamen variis & acribus pœnis satis apertè
Gen. 16. fuisse demonstratum quantopere illam improbaret. Hinc illa Saræ & Agaris contentio, quam non tantùm eiectio matris, sed etiam Ismaelis exhæreditatio consequu-
Gen. 30. ta est. Hinc Liæ & Rachelis rixæ & æmulationes, itémque Annæ & Phenennæ: ídque etiam

etiã ex tragicis multis familiæ Dauidis sceleribus, & multorum Regum Iuda tristissimis exemplis liquet. 1.Sam.1.16.

Obiicit tamen Ochinus dissidia etiam fuisse inter Esau & Iacob,& frequentissimè, testibus quoque Comicis, lites inter socros & nurus exoriri, nec propterea tamen damnari πολυτεκνίαν neque affinitatem quæ matrimonio contrahitur. Ego verò minimè inficior quin hoc verum sit. Dico tamẽ huiusmodi lites,ex sola hominum improbitate,non autem ex re ipsa,exoriri,vt in polygamia accidit.Neque enim Cain odit Abelem,neque Esau Iacobum aliam ob causam, quàm quòd ipsi peruersi & improbi essent, adeò vt suos etiam patres despicerent. Æmulatio autem inter illas mulieres ex eo ipso orta est, quòd vna alteram corriualem pati non posset. Obiect.2. Respons.1. Gen.26.35. & 27.42.

Alterum Ochini argumentum est, Quòd nulla expressa lege polygamia prohibeatur. Ego verò respondeo non esse scriptas leges de rebus omnibus, quod ipsi etiam Iurisconsulti minimè dissimulant. Relinquunt enim multa Legislatores omnes quæ ex consequenti vel licere vel non licere facilè iudicatur. Id autem vel maximè apparet ex primi ante diluuium seculi & proximorum temporum historia. Neque enim Secũdum. Respons.2.

iis temporibus (quæ legibus ab ipſa natura, potiùs quàm ab alio vllo Legiſlatore poſitis regebantur) ſcriptam aliam legem in-
Gen.9.5. Ibid.28.34. uenimus quàm de homicidio: & tamen Iuda nurum ſuam Thamaram (quam adulteram eſſe ſuſpicabatur, quoniam videlicet poſtremum ſuum filium ei deſponderat)
2 flammis adiudicat. Porrò quæ ratio damnat adulterium cum muliere ſoluta, damnat multò magis polygamiam. Præterquam enim quòd Deus vagas libidines prohibet, peculiarem rationem eſſe oportet, cur grauiùs peccet, qui quum ſit alterius maritus rem habet cum ſoluta, quam qui ſolutus cum ſoluta ſcortatur. Ratio autem hæc eſt, quoniam ille non in ſeſe tantùm, ſed in ſuam etiam vxorem peccat, hic verò non item. Et rurſus ille ideo in vxorem ſuam peccare dicitur, quoniam corpus ſuum quod vxori mancipauit, ſcorto iure tradere non poteſt. Sic autem argumentor à comparatis. Si peccat maritus, qui abſque commercij diuturnioris ſpe aut voluntate cum ſoluta coit, multò magis peccat qui fidem vxori datam violans, alteri ſeſe perpetuam conſuetudinis vitæ obligatione tradit, vt fit in polygamia. Itaque naturæ lex adulteria & furta ſui ipſius prohibens, polygamiam quoque euertit. Sed & ipſa ordinatio coniugij à Deo perſcri-

pta polygamiam prohibet à consequenti. Nam qui sunt caro vna, tunc vna esse desinunt, quum altera pars cum tertia quapiam carne vnum fit, quæ non est vtriusque illius communis. Vxorem autem suam superinductam priori, certum est fieri vnam carnem cum marito duntaxat, non autem cum priore vxore: ex quo efficitur istiusmodi maritum, dum fit vna caro cum superinducta, desinere vnam esse carnem cum priore, aut certè veluti in duas partes discerpi, vt neutra totum habeat, sed tantùm dimidium. Quid igitur illis fieret, qui plures etiam vxores duabus haberent? quotam illi sui partem primæ vxori relinquerent?

Aliud Ochini argumentum huiusmodi est. Dicit Dominus Dauidi per Prophetam Natham, Dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinum tuum. Dauid ergo videtur auctore Domino plures habuisse vxores. Respondeo nusquam legi Dauidem accepisse sibi vxores ex iis quæ Saulis fuerant. Quod enim diuinant Rabbini intelligi hoc loco Æglam & Rispam, quæ primùm Saulis, deinde Dauidis vxores fuerint, commentitium est. Nusquam enim dicitur Ægla Saulis vxor, & Rispa quidem narratur fuisse Saulis concubina, nusquam verò Dauidi nu-

Tertium.
2. Sam. 12. 8
Responsio.

psisse. Deinde si valeret Ochini argumentum, profectò non tantùm Polygamiam, sed etiam incestus probaret: si quidem consanguinei vxoris, eodem gradu iungantur viro, quo ipsi vxori. Itaque non magis licuit Dauidi ducere vxoris suæ Michol nouercas, quàm suam ipsius nouercam. Ex hoc autem vtroque responso efficitur, quamuis locutio illa, IN SINVM TVVM propriè & vsitatè de coniugiis dicatur, illo tamen loco potestatem tantùm & imperium declarare, sicut etiam interdum Latini scriptores hac loquendi formula vtuntur: ac si diceret Dominus, Tradidi tibi omnes domini tui facultates, ne exceptis quidem eius vxoribus, vt eas in manu & potestate haberes ac si tuæ ipsius vxores essent.

Quartum. Deut.21.15.

Quarto locò sic colligit Ochinus: Cauetur in Lege, vt si cui duæ fuerint vxores, vna quidem dilecta, altera exosa: & exosæ natus fuerit primogenitus, non possit pater filium dilectæ primogenitum anteponere exosæ filio. Atqui fieri potest vt illa exosa quæ prior liberos sustulit, posterior tamen nupserit: ex quo efficitur vtriusque matrimonij liberos pariter legitimos esse, ac proinde posterius matrimonium non minùs approbari quàm prius. Respondeo vt suprà, Deum tolerasse in populo suo polyga-

Respõsio.

lygamiam, (quanuis eam nunquam approbarit tanquam legi suæ consentaneam) ideóque in parentum successionibus meritò habitos fuisse legitimos, etiam qui ex secundis aut tertiis aut aliis deinceps vxoribus nati essent. Sed quid hoc ad conscientiæ forum?

Quintum Ochini argumentum sic habet. Iubetur in lege frater excitare fratris sine sobole defuncti semen, nec additur exceptio, nisi iam antea vxorem habuerit, adeò vt hac lege polygamia etiam præcipi videatur. Respondeo exceptionem illam per se satis intelligi, quia probabile non est voluisse Dominum vt quispiam suum ipsius semen atque adeò vxorem suam negligens, alienum semen excitaret, sed voluisse tantùm fratrem in demortui locum substitui. Id autem manifestè indicant verba legis SI SIMVL HABITAVERINT FRATRES: quibus verbis eos excipi apparet qui vxorem, ac proinde familias seorsim distinctas habebant. Quid si præterea excipiam quod verum est, specialem atque extraordinariam esse hanc speciem? Nam alioqui non modò simpliciter prohibetur, sed etiam damnatur vt incestuosum eiusmodi coniugium. Itaque hæc Ochini conclusio si firma fuerit, ad incestum non minùs quàm polygamiam proban-

Quintum. Deut. 25.5.

Responsio.

Leui. 18. 16.

dam valuerit.

Sextum. 1.Tim.3. Sextò ſic argumentatur Ochinus: Vult Apoſtolus Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum, ex quo liquet aliquos tum fuiſſe in Eccleſia polygamos, quos tamen Apoſtolus non arcet ab Eccleſia, ſed duntaxat ab Epiſcopatu. Reſponſio. Mihi verò dubium non eſt quin multi eo tempore polygami in Eccleſia fuerint, tum ex Iudæis, tum ex Gentibus, quanuis rara ſemper fuerint in Occidente Polygamiæ iſtiuſmodi exempla: ſed qui iam tum eſſent polygami quum Chriſto nomen darent, quos tamen an Eccleſia non abiectis poſterioribus vxoribus temerè admiſerit, nolim ſanè affirmare. Verùm vt eos fuiſſe toleratos demus, hactenus ſaltem vt inuitas vxores dimittere non cogerentur, noluit tamen Apoſtolus ex iſtorum numero deligi qui miniſterio Verbi fungerentur, nimirum quòd infamis etiam in illis eſſet polygamia, miniſtros autem eſſe oporteat, quod eius fieri poteſt, ἀνεπιλήπτους: nedum vt hinc efficiatur quod vult Ochinus. Nam quod ad eos attinet qui quum Chriſtianos ſe profiterentur, vna vxore contenti non erant, quid de iis cenſuerit vetus Eccleſia vel ex eo liquet quòd Clerici iſtiuſmodi nuptiis intereſſe prohibeantur, quibus etiam

non

non bene dicebatur, ſicut ſuo loco declarabimus.

Repulſus autem à verbo Dei Ochinus ad iſtas rationes confugit. Si concederetur, inquit, polygamia, non ita crebra eſſent diuortia. Id ego verò prorſus inficior. Diuidit enim polygamia mutuum coniugum amorem, quem ſingulares nuptiæ inter honeſtos quidem coniuges, fouent. Septimum. Reſponſio.

At enim, inquit rurſus Ochinus, numeroſior eſſet generis humani multiplicatio. Reſpondeo, quærendam eſſe prolem legitimis modis: nec mala eſſe nobis facienda, vt bona eueniant. Octauum. Reſponſio.

Excipit ille, admiſſos tamen olim fuiſſe polygamos ad baptiſmum, quod fieri non debuit ſi ſcortatores vel adulteri habiti eſſent. Reſpondeo eiuſmodi polygamos etſi non probaretur eorum factum, minimè tamen inter ſcortatores vel adulteros fuiſſe numeratos. Plurimùm enim intereſt inter ſcortatorem vel adulterum qui nonniſi contra conſcientiam peccat, & eum qui aliorum exemplum ſequutus, plures alioqui honeſtas vxores prius duxerit quàm ſe in ea re peccare intelligeret. Demus autem Eccleſiam ad tẽpus toleraſſe quod infectum reddi non potuit, niſi pars vtraque vltrò conſentiret, an propterea polygamiam licuiſſe conſequetur? Nonum. Reſponſio.

Decimum. Pergit tamen Ochinus, & hoc quoque argumentum torquet, Vxorem, inquit, habere non est repugnans rationibus ad salutem necessariis. Ergo neque vxores habere repugnat regno Dei, ad quod admissi sunt Abrahamus, Iacobus, Dauid, & alij multi polygami. Respons. 1. Excipio quamuis regnum Dei non sit positum vel in coniugio vel in cœlibatu, nihilominus tamen abuti nos posse rebus quantumuis per se indifferentibus. Sit ergo per se ἀδιάφορον coniugium. Manendum est tamen in Dei verbo, quod iubet vt vni vna coniungatur. Deinde quid absurdius dici potest, quàm licere cuipiam centies aut millies bibere, quoniam intra modum licet bibere, & neque in esca, neque in potu regnum Dei consistit? 2 Præterea, vt concedam in coniugio non esse positum regnum Dei, at certè in eo positum est, vt Dei mandatis obsequamur, in quibus etiam multa de coniugio præcipiuntur. Et nemini dubium esse potest quin polygamiam plures curę necessario velut in varias partes distrahant, quod ipsi etiam monogamo vsu venire testatur Apostolus.

Vndecimum. Quid amplius? non est, inquit Ochinus, res monstrosa vt vnicum caput habeat multa membra: sed illud planè monstrosum est, vt vnum membrum habeat multa capita

pita. Itaque vt in mulieribus improbetur, in viris tamen probanda est polygamia. Re- Responsio.
spondeo hanc demum esse naturalem ac minimè monstrosam corporis structuram, quæ ordini & numero à Deo opifice constituto respondeat. Itaque non minùs esset παρὰ φύσιν vni capiti duos nasos, quàm vni naso tribui duo capita, quoniam videlicet singulis capitibus singulos nasos attribuit Dominus. Inepta est igitur illa Ochini conclusio, nisi fortè probarit, sicut multis membris vnum caput imposuit Dominus, sic etiam vni marito plures vxores assignasse.

Dicit præterea Ochinus multos Patres sic Duodecimum.
loqui de polygamia, vt eam simpliciter non condemnent. Sed quos patres citat? Leonem Responsio.
quintum, Gregorium secundum & tertium, Romanos pontifices. Deinde sit hoc in genere responsum, examináda esse scripta patrum ad Verbi diuini normam, quod Augustinus expresse monet inter cæteros, & aduersus Pelagianos scribens factitauit.

At enim, inquit, miris laudibus effert Am Decimum tertium.
brosius Valentinianum, qui quum duas vno Nicephor.
tempore vxores habuerit, atque adeò legem lib. 11. cap.
vt id liceret tulerit, nusquam tamen legitur 33.
hoc nomine vel ab Ambrosio, acerrimo alioqui disciplinæ Christianæ vindice, vel à quoquam alio reprehensus. Idem quoque de Carolo Magno & aliis nonnullis Imperatoribus ac Galliarum regibus scribitur. Respon- Responsio.
deo infirmissimum esse istud argumentum,

Notum enim eſt quàm licentioſi ſint interdum in nonnullis Principes alioqui pij & religioſi: neque per ſcripta ſunt ſingula Epiſcoporum dicta vel facta. Quod ſi huc deueniendum eſſet vt probaretur quicquid non fuit in principibus expreſsè reprehenſum, quid obſtat quominus baptiſmi ad extremam vſq; ætatem dilationem probemus, Conſtantini magni exemplo, in quo tamen Imperatore laudando Græci etiam optimi Epiſcopi modum tenere nõ potuerint? Sed quod Eccleſiæ veteris de polygamia iudicium fuerit, ex veteribus Canonibus petendum eſt, qui digamis benedici prohibent: nec placuiſſe illam Valentiniani legem ſatis ex eo conſtat, quòd vnà cum ipſo eſt ſublata, ſicut nemo eſt olim inuentus qui illam Antiochi de nouerca ducenda, & alteram Claudij de fratris filia patruo collocanda ſequeretur.

Plutarc. in Demetrio Sueton. in Claudio.

Argumẽta cõtra priorem polygamiæ ſpeciem. Primum.

Et hactenus quidem Ochino cæteriſque polygamię defenſoribus ſit reſponſum. Deinceps autem ſolidis firmiſque argumentis illam oppugnabo, primùm quidem petitis à triplici coniugij fine. Nam quod ad prolis propagationem attinet, quamuis in ſpeciem videatur quiſpiam plures liberos ex pluribus vxoribus quàm ex vna tollere poſſe, certum eſt tamen nôn poſſe fieri vt pluribus vxoribus vnus vir debitum ſoluat, quin eius corpus mirum in modum exhauriatur & inſigniter lædatur. Quales ergo liberos polygamus iſte ſuſcipiet? vt interea turpiſſima & nefaria plu-

rima prætermittam. Iam verò si communem vitæ societatem spectemus, quis non videt negligi quod à multis curatur? Omitto infinitas rixas, quas ex æmulatione oriri necesse est, adeò vt nulla penè vitę societas, nulla tranquillitas sit in polygamia, sicut non tantùm ex Abrahami & Iacobi historia liquet, verumetiam ex eo ipso quod de impuro illo Mahumete referunt, quem affirmant in vxoris suæ odium polygamiam sanxisse. Denique quum idcirco etiam ordinatum sit à Deo matrimonium, vt aduersus scortationem remedium esset, tantùm abest vt polygamia scortationem tollat, vt etiam castos alioqui & pudicos homines ad immoderatam libidinem accendat, sicut copia cibi gulosos, & copia vini ebriosos facit.

Illi ipsi certè dânant polygamiam, qui illam vsurpabant, quod videre est in Labane Iacobi socero. Cur.n. obtestatur Iacobũ, ne suis filiabus alias vxores superinducat, nisi quòd iniuriam illis hoc modo factum iri existimabat? *Secundum Gen. 31. 50.*

Sed & Romani Imperatores & quidem nõnulli inter eos acerrimi Christianæ religionis hostes, veluti Diocletianus & Maximianus, polygamiam his verbis damnant, Neminem (aiunt) qui sub ditione sit Romani nominis, binas vxores habere posse vulgò patet quum etiam in edicto Prætoris huiusmodi viri infamia notari sint. Extant & aliæ eiusmodi sanctiones, adeò quidem vt Arcadius & Honorius ne Iudæis quidem polygamiam concedant. *Tertium. L. 2. C. de incest & inut. nupt. l. 1. D. de iis qui not. infam. l. cum qui C. ad leg. Iul. de adult. l. nemo. C. de iud. Obiectio.*

Excipit tamen Ochinus, nec Prætores nec Imperatores illos ſimpliciter prohibere plures vxores, quum permittant concubinas: ſed hoc tantùm velle vt vnica ſit materfamiliâs.

Reſponſ. Reſpondeo, nos quoque non niti iſtiuſmodi conſtitutionib. Imperatorum prophanorum, neq; prætorum Romanorum edictis: ſed hoc tamen maximè pro nobis facere, vt oſtendamus polygamiam nihil aliud eſſe quàm vagæ libidinis ipſi naturę honeſtati repugnantis velamentum, quòd homines, ſola præeunte naturæ luce, illam vt infamem damnandam eſſe cognouerint, quanuis humanum quiddam paſſi, concubinas tolerarint.

Quartum Canon. Apoſto. 17. Neocæſ. 3. Sed à legibus penitus humanis, agè ad ſacros Canonas progrediamur, quos tamen vtinam patribus ad vnicum Dei verbum exigere placuiſſet. Ij certè digamos, id eſt, vt ipſi loquuntur, τοὺς δυσὶ γάμοις συμπλακέντας, ſiue πλείστοις γάμοις συμπίπτοντας arcent ab Eccleſię benedictione, & duriſſimis ἐπιτιμίοις multant.

Obiectio. Sed excipit Ochinus, Canonas tamen illos vetuſtiores & puriores ſimpliciter non prohibere nec diſſoluere digamiam.

Reſponſio. Reſpondeo veteres Canonas ne de inceſtis quidem nuptiis dirimendis agere: tum quia ciuilis erat Magiſtratus munus ſub Imperio Romano leges ferre de diuortiis, tum verò multò magis, quia verbum Dei & iudicium Eccleſiæ pœnitentiam infligentis, ſufficiebat admonendis eiuſmodi polygamis, vt ab illicito concubitu abſtinerent, quum nulla ſit pœnitentia

tia eorum qui in peccatis perseuerant.

Præterea rem alienam nemo inuito Domino potest bona conscientia alteri donare. Vir autem non habet in potestate suum corpus. Ergo illud alteri mancipare non potest, cuius vsu ne ad tempus quidem alter alterum fraudare potest. Sed excipit Ochinus posse virum cum priore vxore contrahentem, hanc adiicere conditionem, vt aliam superinducere sibi liceat, & posse quoque priorem vxorem iuri suo renuntiare, vt altera possit ex eius consensu superinduci, sicut Sara suam Agarem Abrahamo, Lia & Rachel suas ancillas Iacobo subdiderunt. Ego verò respondeo hanc esse coniugij naturam vt includatur pactum de indiuidua vitæ consuetudine, & mutuò sese in solidum alter alteri vtendum tradat. Itaque si addatur illa exceptio, coniugium non erit, nec duo fient vno caro, siquidem tertiæ locus relinquitur. Deinde, iuri quidem suo quispiam renuntiare potest, at non alieno. Coniugij autem vinculum non astringitur vno contrahentium consensu, sed multò magis ipsius Dei vtrunque coniungentis authoritate: cui nihil detrahere potest mutata contrahentium voluntas, quum dicat Christus, Quod Deus coniunxit, homo non separet. Præterea, quum iuri suo quispiam renuntiat, diligenter considerandum est, quousque ius illud protendatur. In coniugio autem, alter alterius corpus sic possidet, vt eo quidem vti possit, ad alium verò suo arbitratu illud trans-

Quintum. 1.Cor.7.4. Obiectio. Responsio 1. 2.

ferre non item, manente nimirũ penes Deum directo dominio, qui etiam vsum illius certis conditionibus definiit. Ex his autem etiam illud consequitur, Saræ itémq; Liæ & Rachelis factum culpa non carere, nec in exemplum trahi oportere.

Septum. Sed agè expendamus primam matrimonij institutionem: & primùm quidem obseruemus vnam cum vno à Domino copulari: & mox dicere Adamum, HOC NVNC OS EX OSSIBVS MEIS. Deinde & illud quod sequitur, ET ADHAEREBIT VXORI SVAE (non VXORIBVS SVIS:) & illud quoque, ERVNT DVO (non, PLVRES) IN CARNE VNA: quæ omnia manifestè polygamiam euertũnt. Itaque miris modis conatus est impurus Ochinus hunc locum nobis extorquere.

Obiect. 1. Nam (inquit) etiamsi Deus vnam cum vno coniunxit, singula tamen Dei facta nos non obligant absque expresso ipsius mandato: alioqui dicendum fuerit, vtendum nobis esse vestibus pelliceis, quoniam eiusmodi veste Dominus Adamum & Euam induit: neque celebrandam nobis esse Cœnam Domini, nisi vespere, in aliquo cœnaculo, inter duodecim homines, panibus azymis, & Paschæ

Respons. 1. festo. Ego verò primùm respondeo, nos hîc non considerare simpliciter quòd vnus cum vna fuerit à Deo coniunctus, sed ea simul coniungere quæ sequuntur, nempe ET ADHAEREBIT VXORI SVAE, ET ERVNT DVO IN CARNE VNA. Deinde di-

co hæc

co hæc verba, ADHÆREBIT VXORI SVÆ, significare expressum Dei mandatum: Ista verò, ERVNT DVO IN CARNE VNA, expressam Dei benedictionem continere, sed quæ ad duos tantùm pertineat. Prætere- 3
rea quum hoc Dei factum sumimus pro certa omnis legitimi matrimonij norma, tres sequimur diuinæ voluntatis interpretes omni exceptione maiores. Primùm enim Ma- Malac.2.15.
lachias propheta disertè hoc ipsum inculcat, his verbis aduersus polygamos vtens, Nónne (inquit) vnum fecit? & tamen ei non deerat spiritus abundantia. Et cur vnum fecit? quærens semen Dei. Itaque ibi pronuntiat Dominus, tolerabiliùs peccare qui vxores priores abiiciunt, quàm qui illis retentis alias superinducunt. Ipse autem Christus Filius Mat.19.4.
Dei de diuortio disserens, quo negat matrimonium in foro conscientiæ vnquam fuisse dissolutum, Iudæos reuocat ad illud Dei factum tanquam ad certam & inuariabilem matrimonij regulam: & illa Mosis verba expendit, MASCVLVM ET FOEMINAM (non FOEMINAS) CREAVIT. Idem Paulus al- 1.Cor.6.2.
ludens proculdubiò ad illum Mosis locum, disertè scribit, Vnusquisque SVAM VXOREM, & vnaquæque SVVM VIRVM habeat. 4
Postremò quod ad illam Ochini obiectionem attinet de Cœna Domini & vestibus pelliceis, concedo singula Dei facta nos nec debere sequi per omnia, nec etiam posse si maximè velimus, quoniam non quicquid fe-

cit, etiam faciendum præcepit. In præceptis autem Christi, cuiusmodi est illud, HOC FACITE; dico accidentarias circunstantias à reipsa esse distinguendas. Hoc autem vel illo tempore, loco; pane, numero Cœnam celebrare; circunstantiæ sunt quæ necessariò variantur: in quibus danda est duntaxat opera, vt ritè & ordine omnia fiant, eo videlicet tempore, loco, pane, numero, qui maximè conueniant. Sed panem & vinum sumere & benedicere: panem frangere, dare, accipere, mandocare: vinum itidem cum benedictione tradere, accipere & bibere: illa demum sunt quibus constat sacramentalis actio, quæ proinde prætermitti nec possunt, nec debent.

Obiect.1. Sed rursus ad illud, *Adhærebit vxori suæ*, respondet Ochinus, scriptum etiam esse, Diliges *proximum* tuum, ac proinde illis verbis non videri vxorum multitudinem prohiberi, nisi ex hoc etiam colligamus vetari ne plures

Responsio. proximos diligamus. Respondeo nos non simpliciter considerare verba illa, *Vxori suæ*, sed totam illam sententiam, *Adhærebit vxori suæ*, qua significatur peculiaris quædam coniunctio multo arctior, quàm vllum vel sanguinis vel vulgaris amicitiæ ac societatis vinculum:

1.Cor.7.4. vtpote quæ hanc vim habeat, sicut exponit Paulus, vt alter in alterum seipsum transferat, & alter cum altero totus cohæreat. Hoc autem fieri non posset, si pars vna mariti cum vna vxore, altera cum altera vxore cohæreret,

quia

quia duæ vxores non possunt in solidū vnius mariti corpus possidere: quoniam realis, ipsiúsq; adeò, vt loquuntur, facti est mutua ista corporum coniunctio. Aliud autem est dilectio proximi, quæ, quum in animo & voluntatis consensu tota posita sit, multitudine eorum quos amamus, non impeditur: imò quodammodo adaugetur.

Præterea ad illud, *Erunt duo* in carne vna, respondet Ochinus, Mosen particulam illam *duo* non expressisse. At ego respōdeo blasphemam hanc esse Ochini exceptionem, vtpote quæ aduersus Christum ipsum torqueatur. Dico præterea hæc verba vel Adami coniugio non conuenire (quod est dictu absurdum) vel de duob. intelligenda esse, non de plurib. (quamuis Moses duorum numerum non expresserit) quum tunc non extarent plures homines quàm illi duo, videlicet Adamus & Eua. — Obiect. 3. / Respons. 1. / 2

Sed vult Ochinus hanc esse illorum verborum sententiam, vt vir iubeatur diligere vnamquanque vxorem suam, ac si eadem cum ipso caro idémq; corpus esset. Ego verò credendū esse dico Christo non Ochino. Christus autem illā particulam *duo* expendi iubet, ex qua colligit eum esse adulterum qui dimissa priore vxore, excepto adulterio, alteram ducat: quod quum ita sit, multò certè grauiùs peccare dicendus est qui plures simul vxores habet. Nego etiam hanc esse verborum Adami sententiam, quam Ochinus comminiscitur, sed hanc potiùs, Deum sic benedice- — Obiect. 4. / Respons. 1.

re duobus matrimonio iunctis, vt duo esse desinant, sicut ex verbis Mosis ipse Christus colligit.

Obiect. 5. Matt. 18. 19. Rursum obiicit Ochinus scriptum etiam esse, Vbi *duo* consenserint super terram, nec tamen inde posse colligi non licere pluribus Responsio. quàm duobus consentire. Quasi verò dicamus vbicunque occurrit hæc particula *duo*, maiorem numerum excludi. Cur autem Christus eo loco duorum vel trium meminerit, manifestum est, nempe non vt maiorem numerum excludat, sed vt ostendat se ne duorum quidem vel trium consensum ac fidem negligere, vt discat Ecclesia etiam ad summã paucitatem redacta, se Deo nihilominus curæ esse, & minimè irritas esse suas preces. Apud Mosen autem duos non plures coniungi, duobus non pluribus benedici, ne ipse quidem Ochinus inficiari possit: & Christus hanc vult esse omnis legitimi coniugij normam.

Obiect. 6. Act. 4. 32. Obiicit preterea idem Ochinus illud ex Luca, Multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: ex quo colligit posse quempiam cum pluribus vxoribus vnam carnem esse.

Responsio. Respondeo absurdissima hæc esse, quum plurimum inter se differant animorum & corporum coniunctio. Iam enim antea diximus nihil impedire quominus voluntate & affectu cum multis cohæreamus, ita vt animus non distrahatur, sicut animus Ionathæ dicitur conglutinatus cum animo Dauidis, quod tamen

men vix ac ne vix quidem fieri poteſt, ſi inter ſe diſſideant quos amamus: quo ſenſu Dominus dicit non poſſe nos duobus dominis ſeruire. Sed in corporum coniunctione & vſu, quem vocant, reali, fieri non poteſt, vt vir cum priore vxore in ſolidum cohæreat, ſi ad poſteriorem quampiam ſeſe adiungat.

Denique ſic excipit Ochinus, Si in ſcortatione duo fiunt vna caro, etiam ſi ſcortator ſit cum alia muliere matrimonio coniunctus: multò magis quiſpiam cum ſecunda vel tertia vxore (ſic deinceps) fiet vna caro. Ego verò hoc argumentum in ipſum Ochinum retorqueo. Concedo enim ſcortatorem cum ſcorto vnam carnem fieri: ſed addo quod reticuit Ochinus, ſcortatorem quia cum ſcorto fit vna caro, deſinere eſſe vxoris ſuæ carnem: quæ cauſa etiam eſt cur propter adulterium potiùs quàm propter idololatriam (quod tamen ſcelus longè maximum eſt) diuortium concedatur: quia nimirum poteſt aliquis eſſe idololatra, & tamen vxoris ſuæ caro: ſcorti autem & vxoris ſuę caro ſimul eſſe nemo poteſt. Sic igitur argumentor: Si adulter deſinit eſſe vxoris ſuę caro, multò magis idem ſtatuendum eſt de polygamo, quoniam videlicet adulterium committere non eſt coniunctum cum indiuiduæ vitæ pacto, ac proinde adulterium natura ſui non tam repugnat matrimonio quàm polygamia. Obiect. 7. Reſponſio.

Poſtremò, pronuntiat Chriſtus eum mœchari, qui dimiſſa vxore ſua (excepta nimirum Septimum.

causa adulterij) aliam ducat. Atqui si plures simul vxores habere liceret, non committeret adulterium quisquam aliam ducendo, siue priorem repudiaret, siue minus. Ergo prohibetur polygamia. Vult tamen Ochinus mœchandi verbum nihil aliud declarare quàm adulterij occasionem illi dimissæ priori vxori præbere. Sed quis non potiùs Christo credat vtrumq; simul dicenti, nempe eum qui excepta caussa adulterij vxorem dimittat, facere vt illa mœchetur: quòd si præterea vxorem duxerit, mœchari? Deinde quomodo illud ita explicabit Ochinus quod est apud Marcum, μοιχᾶται ἐπ᾽ αὐτήν;

Obiectio. (margin, beside "priorem repudiaret")

Respons. 1. Mat. 5. 32. (margin, beside "præbere")

2 Marc. 10. 11. (margin, beside "xerit, mœchari" / "plicabit Ochinus")

Octauum. Deniq; verbo ἔχειν, & nomine ἴδιον in hac Apostoli sententia ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα, multitudo maritorum & vxorum tam apertè prohibetur, vt polygamiam, meo quidem iudicio, nemo nisi præfractus & impudenter contumax tueri possit.

Nonum. Postremò considerent saltem isti polygamiæ defensores, quid de hac re sapientes homines iudicarint, ex istis Euripidis sententiis:

In Androm. (margin)

οὐδὲ γὰρ καλὸν
Δυοῖν γυναικοῖν ἄνδρ᾽ ἕν᾽ ἡνίας ἔχειν,
Ἀλλ᾽ εἰς μίαν βλέποντες εὐναίαν Κύπριν
Στέργουσιν, ὅστις μὴ κακῶς οἰκεῖν θέλοι.

Et rursus,

Οὐδέποτ᾽ ἂν δίδυμα
Λέκτρ᾽ ἐπαινέσω βροτῶν,

Οὐδ᾽

Οὐδ' ἀμφιμάτορας κόρους,
Ἔριν μὲν ἔικων,
Δυσμενεῖς τε λύπας.

Cuiuſmodi alias ſententias multas alij obſeruarunt.

Cæterùm & illud obſeruandum eſt, hac ſpecie polygamię comprehendi non eos tantùm qui pluribus ſimul vxoribus vtuntur, ſed etiam qui vna aliam ob cauſam quàm ob adulterium repudiata (qua de re ſuo loco dicemus) aliam ducunt. Mat.19.9. Quum enim manifeſtè dicat Chriſtus eiuſmodi homines mœchari, conſtat prius vinculum in foro conſcientiæ firmum permanere. Quod autem Pontificij etiam ad nuda ſponſalia hoc extendunt, hactenus verum eſt, vt polygamus cenſeatur qui vna ſibi deſponſa, neque legitimè diremptis ſponſalibus, aliam ſibi deſpondet, aut etiam reipſa coniungit. Sponſalia enim verum eſſe coniugium (etſi non de facto, tamen de iure, vt vulgò loquuntur) vel ex eo liquet quòd Deu.22.23. mulierem alicui deſponſam violans, punitur vt adulter, ex lege Domini: & libello diuor- Mat.1.19. tij in ſponſalibus quoque opus fuiſſe colligi poteſt ex Ioſephi & Mariæ Virginis hiſtoria.

DE ALTERA POLYgamia.

Contra alteram polygamiæ speciem argumenta Tertulliani cum refutatione.

ALTERA polygamiæ species est quum quis soluto ritè matrimonio aliam ducit: quod nonnulli in quibusuis fidelibus damnant, vt præ cæteris Cathari & Montanistæ, quorum facilè princeps fuit Tertullianus vir alioqui maximus: nonnulli verò in Clero duntaxat, quem vocant. Nos autem è contrario id omnibus Christianis semper bona conscientia licuisse ac licere constanter ex Dei verbo affirmamus. Ac primùm quidem Tertulliani, deinde etiam cæterorum argumēta sigillatim refutabimus, veram sententiam postea firmis rationibus probaturi.

Primum.

Carnale quiddam est (inquit Tertullianus) & pudori repugnans matrimonij repetitio: contrà verò spiritualius & diuinius quiddam est, in vno matrimonio acquiescere, sicut Ecclesia vnum Deum pro marito suo credit & agnoscit.

Respons. 1.

Respondeo honestas quoq; & sanctas esse nuptias, sicut pronuntiat Apostolus, absque vlla distinctione, siue primæ siue repetitæ fuerint. Quòd si credendum est iis quæ de Iosepho Mariæ virginis marito plerique veteres tradunt, voluerit sanè Christus quanuis non ex secundis nuptiis (vt qui ne ex nuptiis quidem natus sit) tamen in secundis nuptiis nasci, quod est magnum illarum ornamentum, quum nunquam reprehendantur, imò generaliter, quemadmodum dixi, nuptiæ

Heb. 13. 4.

vt impollutæ & honoratæ commendentur.
Deinde, vt hoc, quàm illud per se diuinius esse 3
vitæ genus Tertulliano concedamus, quis
tamen propterea illicitum esse dixerit, quod
minus est spirituale? An enim, obsecro, quoniam
excellentius est sermoni & precibus vacare
in Ecclesia Dei, quàm cerdonem esse vel
negociatorem, idcirco istas artes vt illicitas 4
& nefarias damnabimus? Quid autem initiò Gen. 2.18.
dixit Dominus hac de re? Non est bonum
(inquit) hominem solum esse, id est (vt res ipsa
ostendit) absque vxoris adiutorio. Ista verò
solitudo an non etiam eos comprehendit,
quorum vxores obierint? Quod autem exci- 5
piunt nonnulli, dictum id esse ante peccatum,
non modò pro illis non facit, verumetiam
nostræ causæ magnopere fauet. Nam si peccatum
hanc vitam plurimis maximísque difficultatibus
& incommodis obnoxiam reddidit,
eo sanè magis requiritur adiutorium,
cuius opera commodius vitæ huius cursus
conficiatur. Quid autem ad illud respondebit 6
Tertullianus, quòd non modò vtilem & iucundum
facit legitimi matrimonij vsum, verùm
etiam planè necessarium? Incontinentiam
dico & vstionem, cui remedium esse
coniugium, ex Apostoli verbis manifestò li- 1.Cor.7.2.
quet. Est autem continentiæ donum non à natura,
neque à voluntate per se, sed à mera gratia:
ac proinde non omnis incontinentia damnanda
est, quum mihi quidem sit verisimile
etsi ante peccatum nulla fuit in mutuæ con-

iunctionis appetitione ἀταξία, tamen ne primos quidem illos nostros parentes, quum ad matrimonium essent diuinitus vocati, continentiæ perpetuæ. donum habuisse, cuius nimirum nullus fuisset vsus. Præterea si spiri-
7 tualius est in vna acquiescere, quàm matrimonium post vnam mortuam repetere, sanè multò magis etiam spirituale est ἄγαμον manere quàm μονόγαμον esse. At si dānandæ sunt idcircò secundæ nuptiæ, cur non etiam pro-
8 pter ἀγαμίαν μονογαμία? Porrò sicut recurrente fame & siti stulti hominis fuerit repetitum cibi & potus vsum reprehendere, quia videlicet naturales non autem voluntariæ sunt cibi & potus appetitiones, quas nisi moderatè saltem expleas, mortem consequi necesse sit: eâdem certè ratione efficitur illos non minùs insanire qui recurrente mutuę coniunctionis cupiditate (recurrit autem ad vstionem vsque, in iis omnibus qui donum continentiæ non habent) repetitionem matrimonij damnant, quum hæc quoque appetitio in suo genere non minus sit naturalis quàm sitis aut fames: & nisi vstioni tēpestiuum remedium à Deo constitutum adhibeas, periculum multò maius, nempe amittendi regni cælorum, subeatur.

Obiectio. At enim (aiunt) ista matrimonij repetitio est magnæ incontinentiæ argumentum.

Respons. 1. Ego verò primum omnium dico id perpetuum nō esse, quum qui plures vxores duxit, & multos annos postea cælebs vixit, continentior meritò sit habendus, quàm qui cum

vna

vna ad extremam vsque senectutem fuit con-
iunctus. Sed vt ita esse demus, si nemo ger-
manè Christianus est nisi qui continentiæ 2
donum habet; sanè vereor ne non modò ad
summam paucitatem redacta, sed etiam abo-
lita iampridem fuerit Ecclesia. Imò vbi fuerit
ante diluuium, & tot post annis, Ecclesia? Et
quo tandem iure Abraham, alioqui in Agare
non omni culpa vacans, ducta post Saræ mor-
tem Cethura gloriósum illud patris creden-
tium nomen non amiserit? Est tamen, fateor,
(quod & res ipsa conuincit) magna in hac hu-
mana imbecillitate ἀταξία, atque etiam fœdi- 3
tas, sed quæ (quum in ipsa re non hæreat, &
singulari Dei bonitate, qua legitimo coniu-
gio ab initio benedixit, excusetur) non impe-
diat tum primarum, tum etiam deinceps re-
petitarum nuptiarum ἁγιασμὸν, quas alioqui
Spiritus sanctus nunquam præciperet. Deni- 4
que quod affert Tertullianus de Ecclesia vni-
cum Deum sponsum agnoscente, Verè qui-
dem, sed admodum imperitè dicitur. Quum
enim neque Christus sponsus, neque Eccle-
sia sponsa vnquam moriatur, mirum non est
nullum hîc locum repetitis nuptiis relinqui.
Quorsum autem hæc ad huius vitæ imbecil-
litatem? Pertinent igitur ista ad priorem po-
lygamiæ speciem: isti verò posteriori de qua
nunc disserimus, nullo modo conueniunt;
quum in repetitis nuptiis, non minus quàm
in iis quæ primę contrahuntur, vnus cum vna
coniungatur, ac proinde Ecclesiæ cum Chri-

ſto ſpiritualis coniunctionis μυςήειον & in his & in illis eluceat. Quid, quòd vni Deo Ezechiel vxores duas vno etiam tempore, Oholam videlicet & Oholibam collocat? Quid, quòd apud Paulum dicuntur fideles Chriſto non niſi priore marito mortuo (peccato videlicet) nubere? Sed de his plura etiam deinceps.

Ezech.23.

Secundum 1.Cor.7.1. & deinceps Pergit tamen Tertullianus, & inquit, Quùm dicat Apoſtolus bonum eſſe homini mulierem non tangere, & nuptias non niſi penè inuitus concedat, ídque ex humana æſtimatione potiùs quàm ex diuina authoritate, poſtea quodammodo reuocans quod ex neceſſitate indulſerat (quia videlicet melius, id eſt minùs malum ſit nubere quàm vri) oportuerit autem nos tot ſeculis proficere: omnino putandum eſt Spiritus ſancti afflatu regi qui nunc arctius quiddam & perfectius à Chriſtianis exigunt: quum neceſſitatem illam ceſſare iam oportuerit.

Reſponſ. 1. Reſpondeo *Bonum* illic non opponi ei quod ſit vitioſum & Dei voluntati repugnans. Nam ſi ita eſſet, non modò repetitæ ſed primæ etiam nuptiæ vel eſſent à diabolo (quod apertè falſum eſſe liquet vel ex eo quòd matrimonii prohibitionem Paulus vocat *doctrinam dæmoniorum*) vel ita eſſent deprauatæ vt à Spiritu ſancto nunquam laudarentur. *Bonum* igitur non aliud apud Apoſtolum declarat quàm id quod commodum eſt, & ad hanc vitam abſque diſtractione tranſigendam accommodatum.

1.Tim.4.1.

Dein-

Deinde ne hoc quidem respectu vniuersaliter & sine exceptione intelligendum esse affirmo illud Apostoli dictum, sed eorum tantùm habita ratione, in quos collatum est cõtinentiæ donum. Id autem ipse mox declarat, præcipiens vt propter scortationem vnusquisque (id est quisquis vritur, quia cõtinentiæ donum non habet) vxorem suam habeat: nunquam id certè suasurus nedum præcepturus, si mulierem attingere siue primis siue secundis nuptiis malum, hoc est vitiosum, & Dei voluntati repugnans esset, quum nõ sint facienda mala vt bona eueniant. Peruertit etiam aliis multis modis eiusdem Apostoli sententiam Tertullianus. Verba enim illa, *Velim* omnes esse vt ego sum, non sunt præcipientis sed optantis: idque non simpliciter (quid enim hoc aliud esset quàm humani generis internecionem optare?) sed suorum temporum, atque adeò Ecclesiasticæ potiùs vocationis habita ratione. Illud autem κατ' συγγνώμην non eò refertur quò putat Tertullianus, & alii post eum multi, sed ad illud potiùs quod proximè dixerat Apostolus, nempe vt vnusquisque vxorem suam habeat. Id ergo testatur Apostolus interpretandum ex æquo & bono: siue quoad eius fieri oportere (ad scortationem nimirum fugiendam) videbitur, non quasi vnicuique sine exceptione id præcipiatur, nisi malimus assentiri auctori libri de bono viduitatis, qui inter Augustini opera repositus est. Arbitratur autem ipse

hoc intelligendum, non de coniugio quod liberorum procreãdorum causa copulatur, aut fide pudicitiæ coniugalis, & indissolubili, quandiu ambo viuunt, matrimonii sacramento (quæ omnia, inquit, bona sunt) sed de illo immodico carnis vsu qui in coniugum infirmitate agnoscitur, & interuentu boni nuptialis ignoscitur, de quo ait Apostolus, Secundùm veniam dico, non secundùm imperium.
5 Illa verò verba, *Ego dico, Non Dominus*, quum sic accipit Tertullianus ac si Paulus non diuinitus sed humanitus hæc consuleret, à blasphemia non procul abest, & ne refutatione quidem eget. Denique quod idem Tertullianus dicit, oportuisse nos à temporibus Apostolorum proficere: rectè quidem dicit, sed hunc profectum dico positum esse in rebus longè aliis, nempe in fructibus Spiritus qui in epistola ad Galatas commemorantur. Errat autem vehementer qui perfectius aut melius quicquam in Ecclesia vel præstari posse arbitratur, quàm Apostoli mandarint; quod tamen de sui Montani paracleto misere fascinatus Tertullianus somniat.

Tertium. Citat quoque Tertullianus locum illum Ioannis, Quisquis spem habet in eo sitam, ca- 1.Ioan.3.3.
stificat sese, vt & ille castus est: & illum Petri,
1.Pet.1.16. Estote sancti, sicut & ille sanctus fuit, Chri-
Respons. 1. stus videlicet in carne sua. Respondeo non omnia quæ fecit Christus: nobis ad imitationem proponi. Nam alioqui nobis esset omnibus ex virgine nascendum, idque in stabu-

lo, & quadraginta perpetuis diebus ieiunandum, & crux in carne verè ac re ipsa ſubeunda: quæ omnia, vt & alia eiuſmodi, quis ita inſanit, vt à nobis exigat? Multa enim in Chriſto perſonalia fuerunt, id eſt ipſius perſonæ ac muneris propria. Quod autem Chriſtus fuit prorſus ἄγαμος, ſi ad ſingulos Chriſtianos pertineret, certè ne primæ quidē nuptiæ licerent, quas tamen Tertullianus ipſe concedit. Et quorſum ipſe Chriſtus teſtaretur nō omnes poſſe hoc verbum capere? Locus autem ille Iohānis, de generali ſanctimonia tū corporis tum animæ intelligendus eſt, quę niſi in matrimonio quoque vigeret ſiue primo ſiue repetito, nulli certè pii coniugati eſſent. Denique locum Petri ex Moſe deſumptum non rectè ad Chriſti carnem traducit Tertullianus, quum de puriſſima ſanctiſſimáque ipſius Diuinitatis natura intelligatur, quanuis alioqui minimè negandū ſit Chriſtū, etiam ſecundùm carnem, eſſe perfectum omnis puritatis exemplar.

Quartum. Præterea, inquit ille, ſcribit Paulus Chriſtum miſſum eſſe, vt in eo omnia recapitularentur, id eſt ad ſuum caput & initium reuocarentur. Initium verò eiuſmodi fuit vt Adamo vna vxor ſemel fuerit adiuncta. Et propheticè quoque tunc dictum eſt, *Et erunt duo in carne vna.* Sic etiam Noe, alter humani generis parens, monogamus fuit, & ipſius filii, & præſtantiſſimi quique Patrum, vt Ioſeph, Moſes, Aaron, Ioſue. Et ſi autem digamus fuit

Abraham, tamen quum ex fide iustificaretur, monogamus erat. Quòd si digamiā eius recipiamus, recipiamus etiā circuncisionē, quo-
Respons. 1. niam non antea fuit digamus. Ego verò respōdeo verbum ἀνακεφαλαιοῦσθαι nihil neq. ad monogamiā neque ad repetitas nuptias pertinere, sed hoc duntaxat vt significetur quum omnia priùs essent extra Christum dissipata, in eum postea fuisse recollecta, sicut docti in-
2 terpretes explicant. Deinde & hoc dico, minimè stabilienda esse dogmata ex particula-
3 ribus exemplis. Addo & illud, non minùs multa, imò etiam plura reperiri posse exempla Patrum, istis repugnantia. Sed & Abraha-
4 mum constat multò priùs digamum fuisse quàm circuncisum, quum Ismaelem demum circunciderit, annum iam agentē decimumtertium. Denique si quid valerent hæc argumenta, torquenda essent aduersus priorē polygamiæ speciem, quia non minùs est vnius vxoris vir qui mortua vxore alteram ducit, quàm qui in vna superstite acquiescit: nisi fortè somniemus contra Pauli doctrinam, & sensum ipsum communem, ne morte quidem matrimonium dissolui, qua de re mox dicemus.

Quintum. At enim, inquit Tertullianus, Lex prohibet sacerdotes matrimonium repetere: sumus au-
Respons. 1. tem omnes in Christo sacerdotes. Respon-
Leui. 21. 13. deo nusquam in Lege extare prohibitionem huiusmodi, sed hoc tantùm præcipi summo sacerdoti, vt non aliam quàm virginē ducat,

idque

idque myſterij cauſa, de quo alibi diſſeremus. 2
Deinde quo iure Tertullianus externum illud & carnale ſacerdotium, ſoli tribui Leui peculiare, cum noſtro ſpirituali & Chriſtianis omnibus communi comparat?

Colligit idem præterea Noui Teſtamenti exempla, vt Zachariæ monogami, & Ioannis ἀγάμου: Simeon etiam (inquit) non fuit digamus, Anna manſit vidua, ſolus ex Apoſtolis Petrus maritus legitur. His addit Eliam ἄγαμον, & Moſen μονόγαμον, quos potiſſimũ tranſformationis ſuæ teſtes Chriſtus delegit. Poſtea colligit oportere Chriſtianos iſtis præſtantiſſimis viris eſſe ſimiles. Reſpõdeo multa poni in huius enthymematis antecedente, quæ ſi negentur, probari non poſſint. Deinde nego iſtiuſmodi conſequutionem, non modò quoniam ex iſtis particularibus conſtitui affirmans vniuerſalis non poteſt (quum præſertim multò etiam plura proferri poſſint exempla in contrariam partem) verùm etiam quia placuiſſe iſtos ob eam cauſam, quod alij quidem monogami, alij verò eſſent ἄγαμοι, probandum fuerit, quod certè nunquam euincetur. Præterea ſi qua poſita eſſet præſtantia, qualem iſti imaginantur, tum in ἀγαμίᾳ tum in μονογαμίᾳ, illa certè iſti præſtaret, ac proinde ſicut ex διγαμίας reprehenſione. Tertullianus μονογαμίαν ſuam exornat, ita etiam excludendi eſſent μονόγαμοι à regno cælorum, & in Marcionis caſtra tranſeundum, vt ſolis ἀγάμοις locus relinqueretur 3

Sextum.

Reſponſ.

quod quàm absurdũ sit, ne Tertullianus quidem ipse ignorasset, vtpote Marcionis hostis, nisi Montanus ipsum fascinasset.

Septimum. Profert præterea quosdam Scripturæ locos. Oportet enim, inquit, nos fieri pueris similes: pueri verò de nuptiis non cogitant. At- Respons.1.
qui si hoc ita se habet, ne primæ quidem nu-
2 ptiæ licent. Quo verò respectu id postulet Christus adeò quidem vt denuntiet nos alioqui in regnum cælorum nunquam ingressuros, nempe quod ad malitiam, non quod ad nuptias attinet, satis supérque constat. Luc. 18.17.

Octauum. Huc etiam idem detorquet aliud Christi dictum, nempe quòd oporteat nos esse columbæ similes, quam vnam, inquit, nouit masculus. Huius autem rei penes illarũ rerum scrutatores fides esto. Illud certè cogitare debuit Tertullianus similitudinem illam ab ipso Christo restringi ad morum simplicitatem. Matth. 10. 16. Respõsio.

Nonum. Magis illud vrget quod ex Iohanne citat, nempe quòd Christus sextum illius Samaritanę virum negauerit esse illius maritum. Sed in eo fallitur, quòd illam sextò nupsisse existimat, quum potiùs, quinto marito mortuo, scortari cœpisset, ac proinde à Christo non vt πολύγαμος, sed vt scortatrix reprehendatur. Ioh. 4.18. Responsio

Decimum. At enim, inquit, nuptiis semel duntaxat Christus interfuit, id est quoties illas celebrari voluit. Quid si verò secundæ illæ erant nuptiæ, quibus Christus interfuit? quod tamen vt omittam, ne refutatione quidem eget hoc argumentum. Respõsio.

Per-

Pergit autem,& inquit:Si non licet ſeparare diuortio quos Deus coniunxit,non licebit etiam coniungere matrimonio quos Deus ſeparauit.Reſpōdeo ne hoc quidem nos agere,quod fruſtrà moliremur, nempe vt morte ſeparatos rurſum coniungamus.Sed nimirum aliò retorquetur hæc ſententia à Tertulliano ſic colligente:Si non poſſunt homines efficere vt diuortio diſiungantur quos Deus matrimonij vinculo coniunxit: conſequitur ne hoc quidem poſſe, vt nouo matrimonio coniungatur ſecunda vxor cum eo qui primis nuptiis cum alia coniunctus, ab illa poſtea eſt ſeparatus.Aſſumit igitur Tertullianus duorum alterum in hoc argumento: nempe aut ne morte quidem planè diſſolui vinculum, quod planè repugnat Apoſtolo, liberam eſſe mulierem pronuncianti poſt mariti mortem: aut iſtiuſmodi ſeparatione Dominū tacitè admonere ſuperſtitem perſonā ne de matrimonio deinceps cogitet:quod ſi quis inficietur,vt ego ſanè inficior, quî tandem probabit Tertullianus? Vana eſt igitur tota hæc collectio: neque ſi ad ſecundas aut vlteriùs etiam repetitas nuptias veniatur, vel dirimitur quod Deus coniunxit (quum ipſemet per mortem interuenientem diremerit quod coniunxerat) vel coniungitur quod ſeparauerat,quum de ſeparata perſona non agatur rurſum cum eadem coniungenda à qua diſiuncta fuit.

Vndecimum. Reſponſio. 1.Cor.7.39

Addit præterea:Si non licet repudiatæ ad alium virum tranſire,conſequitur repudiatam

Duodecimum.

teneri viro quanuis discordi & inimico. Hoc autem si verum est, multò sanè magis videtur teneri viro, à quo nullo ipsius vitio, sed Dominicæ legis euentu, id est sola mortis necessitate separata est. Respondeo hac etiam in re magnopere falli Tertullianum. Nam vt omittam quod modò dixi, pronuntiari videlicet liberam vxorem post mariti mortem, vt nubere possit cui velit, Christus de diuortio disserens causam adulterij disertè excepit. At si adulterio, (quod tamen per se mutuum corporum vsum non tollit) vinculum matrimonij abrumpitur, id ipsum sanè multò magis de morte dicendum esse nemo bene sanæ mentis ambiget.

Responsio

Matt. 19. 9.

Decimumtertium. Sed non licet, inquit, postulare ab Episcopo, quod ipse habere non potest: Episcopos autem oportet esse monogamos. Ego verò & illud & istud nego. Quid enim prohibet quominus ab aliquo postulem, quod vt ipse sibi non habeat, mihi tamē ab alio largiatur? Nam alioqui certè virtus omnis eorum, quæ in Ecclesia dicuntur & fiunt, à ministris penderet, non ab eo qui ministrorum opera vtitur. Deinde semel duntaxat contrahendi matrimonij necessitatem vel Episcopis vel aliis vllis Christianis à Domino simpliciter impositam fuisse prorsus nego.

Responsio 1.

2

Decimumquartum. Sed aliud eiusdem argumentum, quanuis non ita manifestè ab ipso expressum, audiamus. Oportet nos, vt bene quippiā velimus, id demum velle quod Deus vult, & id nolle

quod

quod Deus non vult. Deus autem vel maritum vxore, vel vxorem marito priuans, videtur omnino superstiti parti indicere vt extra matrimonium viuat, ac proinde vt sit cælebs, & nolle vt ad matrimonium redeat cuius vinculum ipse abruperit. Ego verò illud quidem maximè concedo, sed hoc prorsus nego. Etsi enim certum est, quũ nemo nisi volente Deo moriatur, quoties alter coniugum moritur: non placere Deo vt diuturnius sit illud matrimonium quod ipsemet morte dissoluit: nõ tamen inde rectè concluditur partem superstitem ad cælibatum vocari, nisi simul habeat continentiæ donum. Responsio

Erimus, inquit rursum ille, post mortem. Quod si credimus resurrectionem mortuorum, vtique tenebimur cum quibus resurrecturi simus rationem de alterutro reddituri. Ego verò resurrectionem mortuorum credo, nos autem proximis rationem reddituros nusquam lego, nec etiam credo in hoc potiùs occupatus, quomodo ne Deus quidem ipse mecum intret in iudicium, ac me potiùs sua misericordia per gratuitam in Christo remissionem peccatorum absoluat. Denique miror Tertulliano non venisse in mentem hanc ipsam quæstionem esse de qua rogatus à Sadducæis Dominus, Erratis, inquit, nescientes Scripturas. Decimum quintum. Respons. 1. 2 Mat.22.27.

Imò, excipit Tertullianus, si in illo æuo neque nubent, neque nubentur, sed erunt æquales Angelis, non ideo tenebimur coniugibus Obiectio 1.

defunctis, quia non erit restitutio coniugii: imò eò magis tenebimur, quia in meliorem statũ destinamur, resurrecturi in spiritale cõsortium agnituri tam nosmetipsos quàm nostros. Honoratior erit maritus, quo mundior factus erit. In vitâ æterna magis nõ separabit quos coniunxit Deus, qui in vita ista separari

Responsio vetat. Hæc ille à Montani paracleto fascinatus, quæ ne refutatione quidem egent: tanti est momenti intra verbi Dei limites ita consistere, vt neque ad dextram neque ad sinistram declines. Institutũ est porrò matrimonium initiò, quòd bonum homini non esset solum esse: illic verò, id est in Dei gloria soli certè non erimus, nec eiusmodi adiutorio egebimus, quia Deus erit omnia in omnibus. Finis coniugii alter, est humani generis propagatio, cuius tum aduenerit terminus. Scortationi verò quærendum nullum erit ibi remedium vbi hęredes Dei & cohęredes Christi erimus. Quorsum igitur ista noui paracleti deliria?

Quarundã Tertulliani responsionum refutatio. Hæc sunt præcipua Montanistarum aduersus succesiuè repetitas nuptias argumenta, studiosiùs etiam, opinor à Tertulliano quàm ab ipso Montano explicata. Operæpretium autem me facturum putaui, si in eorum gratiam (qui lectione illius alioqui maximi, sed maximo cum iudicio audiendi viri delectantur) ea quoque adiicerem cuius contrarię partis, id est orthodoxorum rationes aggressus est refutare.

Itaque

Itaque ad locum illum Pauli planum & pe- 1.Cor.7.39.
nitus perſpicuum, *Mulier iuncta eſt in quantum temporis viuit vir eius: ſi autẽ mortuus fuerit, libera eſt, cui vult nubat: tantùm in Domino*, ita reſpondet vt neget ſic concedi licentiam ſecundi matrimonij poſt fidem Chriſto datam. Primùm quoniam Paulus ſibiipſi repugnaret. Si enim, inquit Tertullianus, ſecundas nuptias remittit, quæ ab initio non fuerint, quomodo affirmat omnia ad initium recolligi in Chriſto? Si vult nos iterare coniugia, quomodo ſemen noſtrum in Iſaac ſemel marito auctore defendit? quomodo totum ordinem Eccleſiæ de monogamis diſponit? *Hæc* ille, cuius primum argumentum antea refutauimus, Alterum certè nullius eſt momenti. Nec enim Iſaac ideo proponitur noſtri ſeminis auctor, quia ſemel maritus, ſed quia promiſſionis filius: vt neque Abraham pater credentium, neque Iacob fortis luctator ideo grati Deo quoniam bimariti: ſed quoniam vterque Deo credidit. Tertium denique argumentum nihil mouere quenquam debet, quũ de iis demum monogamis agat Apoſtolus qui veris polygamis, id eſt iis qui plures ſimul vxores habuerint, opponuntur, vt ſuo loco plenius demonſtrabimus, & nõ modò Chryſoſtomus, ſed ipſe quoque Hieronymus egregia illa ad Oceanum epiſt. interpretatur.

Secundò præfatus Tertullianus Apoſtolum hæc ſcripſiſſe adhuc nouę Eccleſię quam lacte paſceret, dicit hoc accipiendum de ea

muliere quæ fuerit in viduitate à fide deprehensa:id est,vt planiùs loquar, quæ non nisi iã vidua ad Christianismum accesserit, cuius nouus maritus(inquit) nõ deputabitur secundus, qui est à fide primus:sicut ante fidem soluto ab vxore non numerabitur post fidem secunda vxor quæ post fidem prima est, quoniam ipsa vita nostra à fide censeatur. Sed quis ista violenter ac sophisticè prorsus declaclamata fuisse non videt? Cur enim ista planiùs non explicaret Apostolus, præsertim cum rudibus agens?Etsi autem meritò Corinthiis exprobrat Apostolus quòd crassè adhuc errarent, tamen minimè rudem fuisse illam
1. Cor. 1. 5. ecclesiam,satis apertè initio prioris Epistolæ testatur,gratias agens Deo quòd abundarent ἐν παντὶ λόγῳ καὶ γνώσει. Præterea quum hoc
Rom.1.8. & 7.2. ipsum Romanis scribat quorum fidem magnificentissimè prædicat, quorsum ista Tertulliani effugia? Denique quum inter infideles quoque sint nuptię,(nam alioqui non suaderet fidelibus Paulus vt in eiusmodi contu-
1. Cor. 7.12. bernio manerent)certè secundus maritus semper secundus erit, quicquid garriat Montani paracletus.

Item quum colligerent Orthodoxi,permit-
1.Tim.5.1. ti reliquis iterationem matrimonij ab Apostolo, eò quòd solos qui sunt in Clero adstrinxerit monogamię iugo:Tertullianus primùm respõdet ideò potiùs omnibus pręscribi monogamiam,quia Episcopis,& ideo Episcopis,quia omnibus. Vnde enim (inquit)

Epi-

Epiſcopi & Clerus? nónne de omnibus? Hîc verò rurſum manifeſta eſt ſophiſtice. Nam ſi *de omnibus* eligi cenſet, qui ex ipſo Eccleſiæ corpore ſeligantur, rectè loquitur, nec inde conſequitur ſingula Eccleſiæ membra iiſdem legibus adſtringi quibus Clerus adſtringatur. Sin verò *de omnibus* ita interpretatur a-ſi quiuis ex Eccleſia eligi poſſit, hoc quidem poſito conſequetur illud quod colligit: ſed quis tandẽ id verũ eſſe ipſi largietur? An enim quoniam ex fidelium turba deligũtur Epiſcopi quales eſſe iubet Apoſtolus, ideò vnumquemque ex illa turba cõſequetur talem eſſe oportere vt ad Epiſcopatũ ſit idoneus, ac non potiùs ij demum ex tanto numero deligendi qui idonei comperientur? Deinde aliud opponit, nempe ſi verba illa *Vnius uxoris virum* ad ſolos Epiſcopos referantur, idẽ quoque de cæteris quæ ſequuntur virtutibus dicendum, quas tamen abſurdum fuerit ſolis Epiſcopis tribuere. Reſpondeo, vanam etiam eſſe iſtius argumenti conſecutionem. Quid enim prohibet quominus Apoſtolus tum ea recenſuerit quæ propriè in Epiſcopo requiruntur, tum etiam quæ habeat vel cum reliquis omnibus Chriſtianis, vel cum aliquibus duntaxat communia, in quibus tamen ipſum præ cæteris oporteat eminere? Obſecro enim an hoc à quibuſuis ad Baptiſmum accedentibus requirendum vel ipſe Tertullianus cenſuiſſet, vt eſſẽt *ἀνεπίληπτοι*; an vt eſſẽt *διδακτικοί*? Imò ne in Epiſcopis quidem ipſis ſimiliter

illa omnia requiri res ipsa clamat quoniam alioqui dicendum fuerit qua ratione non est eligendus qui non sit temperans aut qui sit ebriosus, excludi quoque ἄγαμον, & qui familia & liberis careat, quod vel cogitari nisi perabsurdè non potest.

Rom.7.3. Ad locum autem Pauli ex Epistola ad Romanos, Quæ sub viro est mulier viuente viro iuncta est: si autem obierit, euacuata est à lege viri: respondet dupliciter, primùm addenda esse quæ subiiciuntur quibus iubet nos mortificari legi per corpus Christi, id est, inquit, nos aufert à lege quæ non tenet vxorem marito defuncto quominus alij viro fiat, vt ad contrariam nos redigat conditionem, ne mulier amisso viro nubat. Deinde si Apostolus absolutè, inquit, permisisset amisso in fide matrimonio nubere, perinde fecisset quemadmodum & cætera, quæ aduersus formam regulæ suæ gessit, circuncidens Timotheum, & rasos quosdam inducens in templum, rebus ita exigentibus vt omnibus omnia fieret quò omnes lucrifaceret. Neutrum verò responsum vnquam vir iste tantus protulisset, nisi fuisset à falso illo Montani Paracleto dementatus. Quis enim locum illum vel leuiter inspiciens, non animaduertit Paulum ibi ex professo non agere de matrimonio, sed similitudinem à legitimo coniugio quale fert huius vitæ status, ad spiritualem nostram cum Christo significandam coniunctionem ducere? Sublato autem illius similitudinis funda-

mento (quod iste quidem sedulò facit) ruere sanè & illud oporteat cuius causa est instituta. Apostolum verò vbi tandem comperiemus matrimonium inter illa numerasse quæ ad tempus tolerauit vt omnibus omnia fieret?

Et de istis quidem hactenus. Iam enim tempus est vt aduersus eos differamus qui quamuis non eundem prorsus atque Montanistæ cursum tenuerint; tamen ad eundem prorsus scopulum naufragium fecerunt.

Dicturus autem aduersus istos qui repetitas nuptias in solis quos vocāt ecclesiasticis condemnant, necesse habeo de primis etiam nuptiis interdictis initiò differere, quoniā vterque error iisdem magna ex parte argumentis nititur, & sicut vnus ex altero est enatus, ita etiam altero euerso ruere alterum oportet. De repetitis nuptiis Clero interdictis.

Sed hoc in primis obseruandum est, sic à nobis coniugium laudari in omnibus, vt tamē cœlibatum in nemine, nisi in eo qui v raptur, damnemus. quod idcirco prædicere volui, ne quis eum à nobis errorem foueri putet, quem nonnulli (& quidem vt arbitror, immeritò) Iouiniano & Vigilantio obiecerunt.

Qui igitur arcent à coniugio in sacris ordinibus constitutos, putà Episcopos, Presbyteros, Diaconos, & Hypodiaconos, non idem per omnia sentiunt. Nam alij perpetuæ continentiæ votum ab omnibus ordinandis

exigunt: alij iam coniugatis permittunt vxoris vsum, sed cum duplici exceptione, nempe vt prima fuerit, neque illa mortua repetere nuptias vllo modo liceat, sicut & ei qui cœlebs ordinatus fuerit coniugium interdicunt. Eum verò qui post baptismum vel sæpius quàm semel vxorē duxerit: vel semel quidem, sed viduam acceperit, à sacris ordinibus reiiciunt. Et rursus in his interdictis alij aliis sunt duriores, sicut ex eorū decretis apparet.

Deinde aliæ sunt inter eos ac multiplices, eæque nondum compositæ controuersiæ. Quidā enim iuris hoc esse diuini & quidem scripti: alij iuris, vt loquuntur, ecclesiastici & traditionis arbitrantur. & hanc rursus nonnulli ab Apostolis ipsis profectam, alij recētiorem esse volunt, & quum hęc initiò libera essent, accessisse postea voti necessitatē. Quid plura? ne in huius quidem necessitatis definiendo modo inter ipsos conuenit. Nam alij votum eiusmodi nulla prorsus ratione, ne si quidem (vt ipsorum verbis vtar) Soldanus cum toto Saracenorum regno fieri vellet Christianus, dissolui posse dicunt: alij verò relaxari certas ob causas volunt, de quibus rursum inter se non consentiunt. Postremò coniugia contra istas leges inita nonnulli nō modò vt illegitima, sed etiam vt incestuosa dissoluunt: nonnulli etsi non probant, tamen vt vera matrimonia dirimi iure posse negāt. En quibus labyrinthis necesse est inuolui qui recta illa via Domini relicta vel ad dextram vel ad sinistram deflectunt. Illud autem tri-

tiſſimum eſt, eò rem euaſiſſe vt nulli longiùs abſint ab omni pudicitia: nulli, quod omnibus conſtat, omni libidinum genere viuant contaminatiores quàm plerique qui hodie pro voto perpetuæ virginitatis depugnare videri volunt: qui tamen, vt res oſtēdit, coniugia non aliam ob cauſam damnant, quàm vt adulteria omnéque adeò ſpurcitiæ genus eò liberiùs exerceant.

Sed nunc quidem nobis non eſt propoſitū aduerſus illos declamare quos in ſuis ſordibus relinquendos vt αὐτοκατακρίτους cenſeo, vt qui ignorat ignoret, & qui ſordeſcit ſordeſcat ampliùs. Refutare tamen illorū argumenta conſtitui, vt qui ſapere meliora cœperunt, magis ac magis, detecta iſtorū inſania, in ſimplici puráque veritate confirmentur.

Quoniam autem iſti in hac præcipuè controuerſia veterum canonū ac patrum authoritatem, & quidem non prorſus inaniter, prætexunt: neceſſariò quoque aduerſus ipſam vetuſtatem diſſeram: quod tamen ſobriè facere conſtitui, ne editis quidem piorum, alioqui patrum, niſi ſi cogar, nominibus, quod meum ſtudium vobis vtile commodúmque fore ſpero. Quòd ſi quis iſta omnia ſigillatim volet cognoſcere, legat Cl. Eſpenſæi. Parienſis Theologi, libros ſex de Cōtinentia inſcriptos, quo nemo diligentiùs plura ad hoc argumentum pertinentia congeſſit.

Itaque legis cœlibatus, id eſt, perpetuæ poſt ordinationem continentiæ acerrimi de- Argumen. Hiero. pro cœlibatu.

sensores, partim quidem pugnant authoritate verbi Dei: partim verò traditionibus, quæ tum canonibus tum aliis etiam patrum testimoniis confirmantur: partim denique rationibus & vetustis quibusdam exemplis, quæ omnia cuius sint ponderis agè expendamus.

Cogimur autem inuiti proferre in mediũ quod libenter tegeremus, nisi iam omnibus plus satis pateret: nimirum sic laudatam fuisse à veteribus nonnullis ac præsertim ab Hieronymo virginitatem, vt planè, quicquid postea prætexere soleant, nuptias nõ multò minùs quàm ipse Tatianus damnarint, atque adeò illa ipsa quæ refutauimus argumenta ab eo ipso Tertulliano, quem quoties libuit hac in parte & quidem optimo iure, damnant, mutuari ipsos non puduerit. Id autem vt penitus liqueat, Hieronymi aduersus Iouinianum prioris libri partem priorem agè persequamur, singulis ipsius vestigiis insistentes, de digamia demum postea disputaturi.

Iouinianus alioqui & ipse nuptiarum expers, stultam & superstitiosam cœlibatus admirationem non ferens, coniugium virginitati æquabat. *Ne superbias*, aiebat, *ô virgo eiusdem ecclesiæ membrum es, cuius & nupta*. Proferebat quoque præceptum Domini, & Patrum sanctissimorum exempla, ex quibus colligebat istos pessimè facere qui præpostero cœlibatus studio de nuptiis non aliter quàm de malo quodam propter aliud maius malum tolerabili iudicantes, certatim etiam

quos-

quosuis ad vouendum virginitatem concitabant, quasi in ea re posita esset pietatis summa. Hoc verò ferre non potuit Hieronymus, vt qui se in primis ita carpi sentiret, vir cuiusuis reprehensionis impatiens: & quasi de religione Christiana actum esset, si virginitati pudicum matrimonium præsertim repetitum æquaretur, virginitatis dignitatem sic perfectò tueri cœpit, vt contentionis æstu, vir alioqui magnus, abreptus, planè se reum faciat eius cuius accusabatur, illos nimirum sequi Manichæorum dogma qui coniugium cuiquam incontinenti prohiberent. Hoc autem quum dico, an sim in ipsum contumeliosus, ac non potiùs ingenuè dicam quòd res est, agè ex ipsiusmet verbis & argumentis iudicetur. Prouocat ad Paulum iudicem, *qui*, inquit, *quicquid statuerit, Christi in eo loquentis legem putemus.* Sanè verò ita faciamus. *Rogatus*, inquit, *Apostolus à Corinthiis virum post fidem Christi cœlibes esse deberent, & continentiæ causa vxores dimitterent: respondet, Bonum esse homini mulierem non tangere, Si bonum est mulierem non tangere, malum est ergo tangere, Nihil enim bono contrarium est nisi malum.* Quid audio, Hieronyme? professus es initiò te non damnare nuptias: an verò non damnat, qui malum esse dicit, mulierem tangere? Agnoscis paulò post, cogente Apostolo, nuptias esse Dei donum: an verò mala sunt Dei dona? Imò si malæ sunt, an rectè facis quum illas non damnas? Res au-

Primum argum.
1. Cor. 7.

Responsio. 1
2
3

tem ita se habet. Contradicentia tum demum sese mutuò expellũt, vt omnes in scholis norunt, quum eidem subiecto simul eodémque, vt loquuntur, respectu tribuuntur. Ponamus hoc axioma, Bonum est ieiunare. An ideo simpliciter malum erit cibum capere? bonum est vigilare, an ideo simpliciter malum est dormire? Minimè profectò. Sed si cuipiam bonum est ieiunium aut vigilia, eidem profectò malum est eo tempore, eadémque ratione cibum capere vel dormire, & cõtrà. Idem quoque de nuptiis & cœlibatu statuendum est, nec illud concludi rectè potuit. Imo vtræque istæ enuntiationes & in iisdem personis & in diuersis, quanquam nõ vno, vt vulgò loquuntur, respectu veræ comperientur, Bonum est mulierem non tangere, &, Bonum est mulierem tangere: Bona est continentia, & bonæ sunt nuptiæ: quod posterius apertè confirmat Apostolus, tum hoc ipso capite, quum dicit eum benefacere qui nuptui tradit suam virginem, tum etiam alibi quum vult iuniores viduas nubere, nusquam id certè dicturus nisi nubere quoque
4 bonum esset ex ipsius sententia. Præterea quum boni nomen proinde accipit Hieronymus, ac si significaret rem iustam & per se expetendam, quæ videlicet vitio opponatur, in qua denique regnum Dei sit positum, aberrat sanè ab Apostoli scopo, vt qui hoc loco nec de continentia nec de coniugio vt de virtute vel vt de vitio disputet, sed quatenus

vitæ

vitæ commodiùs & minore cum impedimento transigendæ conueniebant. Denique qui mulierem tangere dicit per se malum esse, quomodo non est reus doctrinæ quam meritò Iouinianus cum Apostolo vt doctrinam dæmoniorum damnat? Fuit enim homicida diabolus ab initio, & is profectò homicida est qui coniugium vt rem per se malam damnat.

Sed & illud quod in eundem locum annotat quomodo tandem excusabimus? *Non dixit Apostolus*, inquit, *Bonum est mulierem non habere: sed, Bonum est mulierem non tangere quasi & in tactu sit periculum.* Subiicit postea Solomonis sententiam de fœmina quæ virorum pretiosas animas rapit. Itē illud eiusdem, Alligabit quis in sinum ignem, & non comburetur? Et nec quid deesset, Erichthonium ex profanis fabulis depromit, *Vnde*, inquit, *& noster Ioseph, quia tangere eum volebat Ægyptia, fugit ex eius manibus.* Obsecrò verò quid aliud dicerent Manichæi si reuiuiscerent? Totum autem istud inane prorsus est commentum. Quorsum enim coniux mulier, si tangere nefas est? Quòd si tangere non licet citra conscientiæ periculum, certè nec habere quam tangas. Ista verò quæ citantur testimonia tum ex Solomone tum ex Mose, quid aliud ostendunt quàm vel nullum esse inter adulteram & iustam vxorem discrimen, vel magnam ita fieri Spiritui Dei iniuriam per Solomonē & Mosen cōnen-

Secundum

Prouerb. 6

Responsio.

iugiũ probanti, scortationem & adulterium
4 reprehendenti? Quid si reuiuisceret Ioseph?
Certè responderet sese qua conscientia adulteram abhorruit, eâdem prorsus suscepisse ex vxore sua duos charissimos filios Ephraim & Manassem.

Tertium: 1.Cor. 7.2. Scribit postea in hæc verba: *Propter fornicationem autem, &c. Si malum est & ignoscitur, ideo cōceditur, ne quid malo deterius fiat. Quale autem bonum est quod conditione deterioris conceditur? Tolle fornicationes, & non dicet, Vnusquisque vxorem suam habeat.* Respōdeo multipliciter hîc quoque erratum fuisse, & quòd Respons. 1. ipse Hieronymus etiam postea sese excusare de hoc dicto conatus est ad Pammachium, quasi videlicet nonnisi sub conditione sic loquutus sit, magis etiam eum redarguere, quũ anteà disertè dixerit hoc ipsum malum esse, ac proinde non sit in his verbis vlla conditio,
2 sed potiùs expressa ἀντιλογία. Deinde quod ad rem ipsam attinet, non est certè Christianæ religionis quicquam malum concedere ne quid deterius eueniat, quum nunquam sint facienda mala. liceat hoc quidem ciuilibus legislatoribus, sicut permissus fuit diuortij libellus ad duritiem cordis. Sed quoties de conscientiæ legibus agitur, nunquam conceditur
3 malum. Et quorsum obsecro, ignosceretur cuius ipse Deus auctor est? Paulò post enim
1.Cor. 7.20. dicit Apostolus in genere, *Vnusquisque in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.* An verò nos Deus ad malum vocat? Redarguat igitur Hie-

Hieronymum Auguſtinus in hunc ipſum Io-
uinianum,ſed longè rectiùs ſcribens, *Coniu-
gium*,inquit,*non ſic dicimus bonum vt in forni-
cationis cōparatione ſit bonum,alioqui duo mala
erunt,quorum alterum peius: aut bonum erit &
fornicatio,quia eſt peius adulterium.Hoc autem
falſum eſſe quis dubitet? Nō ergo duo mala ſunt
connubium & fornicatio,quorum alterum ſit pe-
ius:ſed duo bona ſunt connubium & continētia,
quorum alterū eſt melius.* Hæc ille,cui ſi ne in 4
hoc quidem aſſentitur Hieronymus quæſie-
rim libenter ex aliquo Hieronymi ſectatore,
quo tempore cœperit eſſe coniugium ex ea-
rum rerum genere quæ ignoſcuntur,ſiue quę
maioris duntaxat mali vitandi cauſa conce-
duntur, quod tamen in conſcientiæ legibus
diximus nunquam valuiſſe.Nam certè ab ini-
tio non fuit ſic, quum apertè dixerit Domi-
nus , non eſſe bonum homini ſolum, id eſt
extra coniugium eſſe. An verò poſtea vel
ἀταξία illa quæ in hac potiſſimùm cupiditate
efferbuit,vel maxima plurimáque illa incom-
moda quæ in iſtam alioqui ſuauiſſimam in
communi tuenda familia cōiunctionem per
peccatum inuecta ſunt,ita rem ipſam peruer-
terunt vt per ſe vitioſa facta ſit? Certè qui ita
ſentit nihil ſentit: neque hoc vnquam Hie-
ronymus ipſe iſto diſputationis feruore ſe-
dato magis dixiſſet quàm damnandum eſſe
cibi & potus vſum, aut alias eiuſmodi natu-
rales appetitiones, quoniam homines in iis
modum tenere non poſſint, ac proinde nun-

quam illis sic vtantur quin venia indigeant. Quasi verò non sit magnus interdum ipsius quoque virginitatis abusus, quũ eleémosy-
5 nas etiam ipsas Pharisæorum ac ieiunia Dominus reprehendat. Fefellit autem Hieronymũ inter cætera nomen συγγνώμης, quod non accipi pro venia quæ peccato detur, sed pro moderatione ex æquo & bono, quum quippiam videlicet relinquitur eorum ipsorũ arbitrio de quibus agitur, colligere saltem debuit ex opposita ἐπιταγῆς nomine, quod præ-
6 cisum mandatum declarat. Postremò in eo quoque fallitur quòd fornicationum periculo cessante existimat Apostolum fuisse coniugio quibusuis interdicturum. Quid enim hoc aliud fuisset quàm exitium humani ge-
Obiect. 1. neris quãtum in ipso erat procurare? Neque
August. de bono coniugali, capite 10. ignoro quæ subterfugia quæsierit tum idem Hieronymus tum etiam alicubi Augustinus, quum ad hoc argumentum esset responden-
Respons. 1. dum. Stat enim illud firmũm, sublato coniugio tolli honestam omnem propagandi humani generis propagationem, quod nemo nisi naturę ipsius hostis & alter Timõ μισάνθρωπος facere cogitarit. Rectè enim idẽ Au-
Obiect. 2. gustinus eodem libro, nempe de bono coniugali, cap. 16. *Quod est cibus ad salutem homi-*
Responsio *nis hoc est concubitus ad salutem generis.* Nec obstat aliud eiusdem Apostoli dictum quod mox explicabitur. Ipsi certè Romani pontifices, perpetui alioqui non tam scortationis quàm côniugij hostes, vbi nullum erat incontinen-

tinentiæ periculum, monachos etiam nonnullos, familiæ alicuius seruandæ & publici boni causa, è suis claustris educere non dubitarunt.

Addit Hieronymus. *Bonum est illud naturaliter quod comparatione non habet mali, quod prælatione alterius obumbratur.* Quid ergo an coniugium cuius auctor est Deus, & quod ipse Hieronymus mox donum Dei vocat, naturaliter malũ esse arbitratus est? Sit sanè viri & fœminæ coniunctio per peccatum magnopere deprauata: verùm si propterea naturaliter esse bona desiit, quid tandem naturaliter bonum in hac vita censuerimus? Certè ne virginitatem quidem quantumuis incorruptam, posse quoque Deo multis de causis ingratissimam fieri, ne ipse quidem, opinor, negarit. Rectè enim Augustinus, de sancta virginitate, cap. 11. *Neque nos hoc in virginib. prædicamus, quòd virgines sunt, sed quod Deo dicatæ pia continentia virgines.* Præterea quæ hęc est argumentandi ratio? An enim nuptias cõparat cũ scortatione, vt minus malum cũ deteriore, qui illas vitandi mali causa præcipit? Cõtinẽtiã suadet Apostolus ad vitandã tribulationẽ in carne. Sit igitur etiã ex hoc Hieronymi argumento continentia naturaliter nõ bona. Alterũ autẽ illud cuiusmodi est, *naturaliter bonum id non esse quod prælatione alterius obumbratur?* Continentiam cõiugum temporariam probat Apostolus, propter ieiunium & preces. an igitur naturaliter bona non est?

Quartum. Responsf. 1.

2

4

Imò quomodo effugiet quin fateri cogatur hoc ieiunium & has preces melius quiddam esse hac continentia, quum hæc ad illa referatur? Et certè ita esse dico, vt ne in iis quidem bonis sit numeranda continentia quæ suapte natura & necessariò bona sunt, quum potiùs prout aliquis eam vel ad bonum vel ad malum refert vel bona vel mala sit necessariò existimanda. quòd manifestè tradit de coniugio, ac proinde de continentia quoque Augustinus.

August. de bono coniu.c.9.

Quintum. Subiicit postea in hæc Apostoli verba, *Vt vacetis orationi, Oro te quale illud bonū est, quod orare prohibet? quòd Christi corpus accipi non permittit? quandiu impleo mariti officiū, non impleo Christiani.* Imo verò si Christiani & mariti officium ita repugnant vt stare simul non possint, quid isto deterius esse potest, quo illud abrogatur quo nihil est melius? Si mariti officio fungi & precari simul non licet, quid aliud illud est quàm peccare? Vtri credemus, obsecro, tibíne qui mariti cū vxore congressum adeò pollutum esse existimas vt in hęc etiam verba eruperis, *Si semper orandum est vt iubet Apostolus, nunquam ergo coniugio seruiendum: quoniam quotiescunque vxori debitum reddo, orare non possum*: an potiùs Spiritui sancto nuptias τιμίας & thorum matrimonij ἀμίαντον in omnibus pronuntianti? Requiris alicuius Synodi auctoritatem? Nicæna Synodus ex Paphnutij cœlibis sententia iudicat vnusquisque etiam Episcopi cum vxore sua congressum esse σωφροσύνην καλὴν.

Respons. 1.

1.Thess.5.

Quod verò non impedit offerẽtem, quo iure prohibuerit accipiẽtem? Membra simul esse 3
nos non posse Christi & meretricis lego: honestæ uxoris & Christi simul nos esse mẽbra non posse vbi tandem inuenies? Membrum autem Christi quo iure à Christi corpore arcebis: Requiris Patrum auctoritatem? 4
Augustinus tibi rursus velut ex professo contradicens & quidem in eundem Iouinianum scribens, *Decus*, inquit, *est coniugale castitas, procreandi & reddẽdi carnalis debiti fides, hoc est opus nuptiarũ, hoc ab omni crimine defendit Apostolus*. Res autem ita se habet, vt à melioribus interpretibus est annotatũ. Agit Apo- 5
stolus de extraordinariis siue publicis, siue priuatis precibus, quod & res ipsa indicat, & cõiũctum cum precibus ieiunium: nisi fortè sicut assiduè precandum, sic etiam semper ieiunandum aliquis somniet. Cur autem eo tẽpore prorsus intermittendum cõiugalis copulæ vsum, nec id tamen absque magna cautione suadeat Apostolus, apparet ex verbo χολάζειν, nempe vt cõiuges toti velut à præsentis vitæ vsu alioqui per se licito auocati melioribus istis vacent: quod quidem absit vt damnemus.

Istud autem est etiam deterius quod mox Sextum
subiicit Hieronymus, illud videlicet Petri, *vt videant viri castam vestram conuersationẽ*: 1.Petr.3.4.7.
& illud, *Similiter viri cohabitantes, &c.* his verbis explicãs: *Ecce*, inquit, *eodem sensu, quia eodem Spiritu, impediri dicit orationes officio cõiu-*

Nã quis ambigat absurdißimè dici non eos peccasse quibus venia datur? Sed illum concubitum secundùm veniam concedit, qui fit per incontinẽtiam, non procreandi causa & aliquando nullá causa procreandi. Hæc ille, velut ex professo istum Hieronymi & aliorum errorem oppugnans: & eadem inculcans in libello de bono viduitatis capite 3. & 4. quanquam illi non assentior in ipsa sententiæ Apostolicæ enarratione, quum ne tenuissimam eius rei mentionem faciat Apostolus. Omnino igitur συγγνώμη non declarat hoc in loco veniam quæ peccato ignoscat, sed potiùs moderationem siue concessionem ex æquo & bono: potéstque vel ad proximè præcedentem sententiam referri, (nequis videlicet existimet imperari quod de secessu ad tempus dixerat; quod se testatur vniuscuiusque arbitrio relinquere:) vel ad alteram illam sententiam vnusquisque suam vxorem habeat, quod se dicit non præcipere: ac si omnes oporteret necessariò esse coniugatos, sed vnumquemque hîc sibi iudicem esse oportere, vt videat quid expediat, siue an continere possit, an secus: in quá sententiã magis inclino propter illa quæ proximè idem Apostolus subiicit.

Octauum. 1.Cor.7.7. Paulò pòst idem autem Hieronymus exponens illud, *Volo autem omnes homines esse sicut meipsum. Aliud est,* inquit, *velle Apostolũ, aliud est ignoscere. Vis scire quid velit Apostolus? Volo homines omnes esse sicut & meipsum. Hoc,* inquit, *volo, hoc desidero vt imitatores mei sitis,*

sicut

ſicut & ego Chriſti. Ille virgo de virgine, de incorrupta incorruptus. Nos quia homines ſumus, & natiuitatẽ Saluatoris non poſſumus imitari, imitemur ſaltem conuerſationem, &c. Qui enim in Chriſtum credit, debet ſicut & ille ambulauit, & ipſe ambulare. Hæc ille rurſum ad eoſdem ſcopulos impingens, quod non ſine tanti viri commiſeratione dico, nedum vt eius reprehenſione delecter. Mirum eſt autem eum ab vna vocula ſic pendere vt auſit dicere Apoſtolum coniugiũ noluiſſe, ſed duntaxat toleraſſe, aut etiã ignouiſſe. Quaſi verò verba illa ἐχέτω & μὴ ἀποστερεῖτε, nõ ſint mandã is: quaſi qui dixit, μείνωσαν ὡς κἀγώ, nõ dixerit γαμησάτωσαν. Cui enim dubium eſt quin coniugij remedium, quatenus aduerſus vſtionem neceſſarium eſt præcipiatur. Imò verò tantum abeſt vt non præceptæ ſint incontinẽtibus nuptiæ, vt contra virginitas nuſquam præcipiatur. Quid plura? Hoc ipſo *Volendi* verbo vtitur idem Apoſtolus de viduarum coniugio loquens, *Volo*, inquit, *iuniores nubere liberos gignere, &c.* quod quum alibi veniſſet in mentem eidem Hieronymo, hanc rimam quæſiuit qua elaberetur, quòd videlicet Apoſtolus id quidem voluerit, ſed coactus voluerit: quaſi verò coactio & voluntas ſimul ſtare poſſint. Etſi enim quædam miſtæ ſunt actiones, tamen vt rectè de iis loquens Ariſtoteles definit ἐοίκασι μᾶλλον ἑκουσίοις. Ne longiùs autem aberremus, sic de re iſta conſtituendum arbitror. Quod prudẽtia humana ſolet confu-

Reſponſ. 1. | 1. Tim. 5. | In epiſt. ad Gerontiam de monogamia. | Ariſt. lib. Ethicor. 3. cap. 1.

lere, & necessitas interdum à legislatoribus ciuilibus extorquet, nempe vt ex duobus malis minus concedatur, hoc nunquam conscientiæ concessum fuit ex sacro Dei verbo. Itaque neque Loti exemplum probádum est in conscientiæ foro, qui oblato filiarum stupro redimere maius scelus voluerit, neque eiusdem filiarum facinus, neque Abrahami mendacium. Nunquam enim malè agendum est. ac proinde si quo modo nubere malum fuisset, nunquam id concessisset, nedū voluisset vllo mo-
5 do Apostolus. Superest ergo vt quod dicit Hieronymus de coacta voluntate, locum habeat tunc demum quum ex duobus bonis acquiescimus in minore, quoniam quod maius est consequi non possumus.

6 Demus igitur Apostolum potiùs desideraturum fuisse vt omnes Corinthij cœlibes manerent, coniugium tamen concedere, quoniam illud obtineri non posse videbat: an inde concludetur quod vult Hieronymus, nempe ignosci coniugio tanquam minori malo siue leuiori, ac non potiùs in minore bono acquiescere Apostolum, quoniam maius non impetrasset? Sed ne hoc quidem concesserim
7 Hieronymo. Affert enim longè aliam rationem Apostolus, nempe quia vitanda sit tum scortatio tum etiam vstio, ex quo efficitur, non concedere ipsum nuptias, vel tanquam minus malum, (hoc enim non est Christianū, nedum Apostolicum) vel vt minus bonum maioris boni obtinēdi desperatione, sed po-

tiùs vt bonum necessarium præcipere, quo magnum malum vitetur. Præterea mirari & 8
illud subit non venisse in mentem Hieronymo (malo enim obliuione id factum putare quàm non recta dissimulatione) Apostolum optare Corinthiis cœlibatum, non vt magis arduum aliquid, sed è contrario vt ipsos infinitis coniugij molestiis eximeret, quibus meritò verebatur vt pares esse possent, quum in Christiana religione diuortia nonnisi propter adulterium concedantur. Quum enim coniuges dixisset habituros afflictionem in carne, subiicit statim, *Ego autem* vobis parco. Itaque si qua hîc est indulgentia, ea certè potiùs ad cœlibatum quàm ad coniugium spectat. Quòd si credimus Apostolo (vti sanè 9
credendum est, accedente præsertim ipsa experientia) multo sanè laboriosius est, & molestius in coniugio quàm cœlibem viuere: ac proinde si, (quod isti meritorum dispensatores tradunt,) pro certaminum ratione præmia deferenda sunt, viderint quo iure laureolam, quam vocant, virginitati potiùs quàm bonis & sanctis coniugibus tribuant. Sed hoc obiter dictum sit, ne quis idcirco me calumnietur peius etiam facere quàm Iouinianum qui nuptias virginitati duntaxat exæquabat. Superest vt illud admoneam, pessimè 10
quoque in hoc facere Hieronymum, quòd illud Pauli, Imitatores mei estote vt & ego 1.Cor.11.1
Christi, itémque generalem illam Ioannis exhortationem ad bona opera sectanda,

non secus interpretetur quàm si exclusis coniugibus soli cœlibes essent Christi imitatores, quo nescio an quicquam vnquam in nuptias contumeliosius euomerint Manichæi. Satis autem constat illud neque de cœlibatu neque de coniugio (quibus in rebus per se non magis esse positum regnū Dei certum est, quàm in edendo vel non edendo) sed de ea vitæ regula intelligi quam tum coniugatos tum cœlibes sequi oporteat.

Nonum. 1.Cor.7.7. Idem paulò post in illud, *Sed vnusquisque proprium donum habet,&c. Quid,* inquit, *velit Apostolus, perspicuum est, quoniam in Ecclesia diuersa sunt dona, concedit & nuptias, ne videatur damnare naturam. Simulque considera quòd aliud sit donum virginitatis, aliud nuptiarum. Si enim eadem esset merces nuptiarum & virginum, nunquam dixisset post præceptum continentiæ, sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo.*

Respons.1. Deus bone, quò feruor iste contentionis abripuit Hieronymum? Primùm enim quod de mercede vel æquali vel inæquali disputat, prorsus est extra scopum: & si Paulum interro-
Rom.6.23. ges, respondebit gratuitum donum Dei esse vitam æternam, ac mercedem quidem, sed quæ credentibus donetur, non quæ ope-
Rom.4.4. rantibus debeatur. Exemplum ad eam rem profertur Abrahami patris credentium, non agami, non monogami, sed digami, & in quo etiam aliquid hac in parte fas sit non laudare. Non tamen his nominibus, fateor, iustificatus est: sed ne ob virginitatem quidem

fuis-

fuiſſet iuſtificatus, quum fides quę illi ad iuſtitiam imputata eſt, neque coniugium neque nuptias reſpiciat, ſed gratuitam Dei promiſſionem. Quem autem hominum et tam παρ-
θενικώτατον auſis vel cum patre credentium A- 2
brahamo, vel cum Moſe coniuge (cui non ſurrexit alius ſimilis propheta) comparare? Viue ex fide ſiue coniugatus ſiue cœlebs, nec te fallet qui promiſit quod non debet. Sed neque nos ſanè coniugium neque cœlibatus ſeruabit. Regnum enim Dei non eſt neque hoc neque illud, vt neque eſca neque potus, ſed iuſtitia & pax & gaudium in Spiritu ſancto. Præterea quorſum hîc meminit doni Rô.14.17.
nuptiarum? Arripimus tamen hoc vt eum appareat vel detrahere dono Dei quum nup- 3
tias malum vocat, vel ſibi ipſi contradicere. Sed quàm hoc facit intempeſtiué? Tantum enim abeſt vt hæc de nuptiarum dono dicat Apoſtolus, vt contrà de continentiæ dono hæc omnino intelligat, moderans videlicet vniuerſalem illam ſententiam, *Velim omnes eſſe vt meipſum*, quam ad eos ſolos reſtringit qui continentiæ donum habent, quoniam, inquit, non omnia vni data ſunt, ſed hoc quidem iſti, aliud verò alij: ſecutus nimirum hac in re Chriſti veſtigia, qui hac ipſa de re diſſerens, *Non omnibus*, inquit, *hoc datum eſt, qui poteſt capere, capiat.* Sed ne hoc quidem datum eſt omnibus, vt onus matrimonij poſſint ſuſtinere. Itaque quid prohibet quominus & illud dicamus de coniugio, Cui datum eſt

vt possit sicuti decet capere, capiat? Testatur enim, vt paulò antè dicebam, Apostolus se ad cœlibatũ hortari Corinthios, non vt tanquam robustiores ad difficilius aliquod opus vocet, sicut imaginatur Hieronymus: sed potiùs vt illis tanquam infirmioribus parcat. Denique
4 vbi tandem inueniet præceptum illud continentiæ quod hîc commemorat, alibi verò nusquam esse ipsemet agnoscit?

Decimum, 1 Cor. 7. 9. Responsi. 1. Idem postea in hęc verba, *Melius est nubere, quàm vri. Ideo,* inquit, *melius est nubere, quia peius est vri. Tolle ardorem libidinis, & non dicet, melius est nubere.* Quasi verò non etiam & quidem potissimùm, propter generis propagationem nunc quoque vacandum sit matrimonio. quasi non & propter mutua alia officia coniugium ex Dei ordinatione contrahatur. Totum istud igitur inane & friuolum
2 est. Illud verò quod sequitur prorsus est ex Manichæorum doctrina. *Vbi de continentia loqueris,* inquit, *bonum est, ais, mulierem non tangere:* &, *bonum est eis si sic permanserint vt & ego: & puto hoc bonum eis esse propter instantem necessitatem:* &, *quia bonum est homini sic esse. sed dicis, melius est nubere quàm vri. Si per se nuptiæ sunt bonæ, noli illas incendio comparare: sed dic simpliciter, bonum est nubere. Suspecta est mihi bonitas eius rei quam magnitudo alterius mali cogit esse malum inferius. Ego autem non leuius malum, sed simplex per se bonum volo.* Hæc ille, quæ paulò antè ex ipso Augustino refutauimus. Ostendimus & illud, non agi hîc de bono

bono cui vitium opponatur, sed de eo quod conducibilius est ad vitam sine distractione Deo dicandam, idque nõ simpliciter, sed pro temporis & personarum ratione. Illud autem nunc etiam adiicio, quòd cœlibatum in rebus propter seipsas expetibilibus collocat, non rectè ab eo dici: quod & ipse Apostolus indicat, quum addit rationes propter quas bonum sit eis non nubere. *propter instantem*, inquit, *necessitatem, & vt facilius & sine vlla distractione cohæreatis cum Domino*, &, *quia vobis parco*, &, *quòd cupiam vos ἀμερίμνους εἶναι* Nam alioqui siue cœlebs fueris siue maritus, nihilo certè propterea fueris Dei commendabilior. Quòd si valet istud dictum, *Tolle ardorem libidinis, non dicet Apostolus melius est nubere*: cur non 4
& istud valuerit: *Tolle præsentem necessitatem, & non dicet Apostolus, bonum est sic vos esse*? Sicut enim illud dixit propter vstionem & fornicationem, ita & istud dixit propter præsentem necessitatem. Quid plura? *Dic simpliciter*, 5
inquit Paulo Hieronymus, *bonum est nubere*. An non verò satis simpliciter & perspicuè hoc expressit, quum diceret eum qui nuptum tradit suam virginem benefacere, quamuis qui non tradit (addita tamen exceptione) meliùs faciat?

Sed ne illud quidem rectè Hieronymus, 6
quod putat in his verbis malum minus, id est coniugium: cum maiore, vstione videlicet, comparari, quum potiùs bonũ cum malo sic

comparetur, vt quàm necessariò sit hoc bono iis vtendum demonstret, quibus alioqui tantum immmet malum. Neque verò nouum est hoc dicendi genus. Melius est bene agendo affligi quàm malè agendo, inquit Petrus. An verò affligi propter iustitiam, malum est, ac non potiùs insigne bonum? Quid amplius? Si qui non dat nuptum meliùs facit, annon & ille benefacit qui dat nuptum? si beatior est, id est, meliore conditione, vidua quæ sic manet, annon & illa beata est quæ rursum nubit in Domino? An verò fieri quicquam potest in Domino, quod malum sit, siue simpliciter siue comparatè consideres?

1.Pet.3.17.

7

Vndecimũ. Item in illud, *Circuncisus aliquis vocatus est? ne adducat præputium. Per hoc*, inquit, *sicut habentibus vxores Apostolus tollit licentiam eas dimittendi, sic virginibus amputat nubendi facultatẽ.* Et in illud, *Qui liber vocatus est, seruus est Christi. Quanta*, inquit, *fœlicitas non vxoris seruum esse, sed Christi: non carni seruire, sed Spiritui? Qui enim adhæret Domino, vnus spiritus est.*

1.Cor.7.18. & 21.

1.Cor 6.17.

Respons. 1. Mirum est verò ista potuisse tanto viro excidere, quasi non apertè contrarium affirmet Apostolus, testatus benefacere virginem quæ

2 nubat, quasi etiam templa Spiritus sancti non vocarit idem Apostolus, sanctorum coniugum corpora.

Duodecimum. 1.Cor.7.26 Illud verò cuiusmodi est? *Si bonum est homini sic esse, malum est ergo homini sic non esse.* Quod

Respons. 1. si bonum est ieiunare, an ideo malum est comedere? nempe cui opus est ieiunio. Sed de hoc suprà pluribus.

Item

Item in illud, *Si acceperis uxorem, non peccasti. Alud est*, inquit, *non peccare, aliud bene facere* Decimum tertium. 1. Cor. 7. 28.
Ego verò contra affirmo, etsi multa sint in Responf. 1.
sese ἀδιάφορα, tamen quicquid agimus vel be-
ne agi vel malè, nec dari posse medium. Et
quorsum istam inanem argutiam, quum aper 2
tè dicat Apostolus, eum quoque qui virgi-
nem nuptum tradat benefacere? Excipit au- Obiectio.
tem Hieronymus eas virgines quæ se voto
obligarunt. Sed quo iure hoc faciat suo lo- Responf. 1.
co expendemus. Illud quidem iam nunc di- 2
cam, non rectè eum facere videri, quòd quæ
de viduis primam fidem violantibus dixit A-
postolus, ad virginum vota Apostolo prorsus
ignota transferat, de quo etiam alius dabitur
dicendi locus.

Nec illud quoque probari potest quòd scri- Decimum quartum. 1. Cor. 7. 34.
bens in hæc verba, *Nupta cogitat quæ sunt mun-
di: de hoc*, inquit, *dicitur ad Apostolos, Si esse-
tis de hoc mundo, amaret utique mundus quod
suum est*. An enim dicere audebit Hierony- Responf. 1.
mus, iniunctum cœlibatum Apostolis, aut e-
tiam ipsos simul maritos & seruos Dei non
fuisse? Nam si verum id esset quomodo nù-
beret aliqua in Domino? Itaque rectè monet 2
Chrysostomus non poni his verbis discri-
men inter cœlibem & coniugatum, sed in-
ter ἀπραγμοσύνην & πολυπραγμοσύνην, neque
esse τὴν μίξιν κακόν τι, sed τὸ ἐμποδίζεσθαι. De- 3
nique significat necessariò auocari ad huius
vitæ solicitudinem coniuges, in qua etiã ple-
rique modum non tenent: contrà verò cœ-

libes maxima curarum istiusmodi parte non impediri, vt meritò dixerit Apostolus se parcere Corinthiis quum illos ad cœlibatum
Obiectio. hortatur qui continere possunt. At enim, inquiunt, cœlibatus meriti defensores longè magis arduum est continere quàm coniugij
Respons. 1. laboribus defungi. Ego verò fateor sanè continentiam superare humanas vires, verùm hoc nego spectari ab Apostolo, sed hoc potiùs quòd multò commodiùs & minore cum molestia viuant cœlibes, infinitis videlicet curis vacui, quàm coniugati, iis præsertim temporibus quæ tum præsagiebat Apostolus, ac proinde optimè sibi consulant, qui si cœlibes sint, de vxore ducenda non cogitent, tum qui quum iam sint mariti, quo ad eius fieri potest, animum ab istis terrenis abducant, ad quæ alioqui coniugium eos vel inuitos pertrahit. Interea tamen etiam atque etiam inculcat adeò sese nemini laqueum iniicere, vt & moneat tum vnicuique de coniugio cogitandum qui continentiæ donum non habeat, tum vnicuique coniugato sanctè colendum coniugium ne videlicet qui coniugij molestias fugiunt, in aliud pessimum malum, nempe in scortationem vel adulterium,
2 incidant. Quorsum autem hæc ad inanes istas & prorsus ἀπροσδυονύσους disputationes de virginitatis & nuptiarum præstantia, quasi
3 in istis per se positum sit regnum Dei? Quòd autem idem Hieronymus ἀπερισπάστως, id est, absque distractione, interpretatur sine vlla disten-

distentione, & locum Ecclesiastis eodem refert, tum ipsius Hebræi tum Græci sermonis proprietate refellitur.

Illud quoque refutatione non indiget quòd per *virginem suam* intelligit carnem cœlibis. Decimumquintum. 1.Cor. 7.36.

Et quum illud *bene facit*, dixit mox obumbrari comparatione melioris, quia videlicet subiiciatur, *meliùs facit*, nihil sanè dicit quod possit excusare contumelias quibus antea coniugium affecit. Decimumsextum. 1.Cor.7.37.

Sed & illud planè non video quî tolerari possit, quòd scribens in hæc verba, *Puto autem quòd & ego Spiritum Dei habeam: Vbi* inquit, *ad continentiam prouocat, ibi non hominis, sed Spiritus Dei consilium est. vbi autem nubendi concedit veniam, Spiritum Dei non nominat, sed prudentiæ librat consilium: ita singulis relaxas, vt vnusquisque ferre potest.* Quasi verò Apostolus alio spiritu de continentia quàm de coniugio sit loquutus. Decimumseptimum. 1.Cor.40.

Et de priore quidem illius Hieronymiani libelli parte hactenus. Nunc verò ex posteriore quoque nonnulla eòdem spectantia etiam expendamus.

Ludit Hieronymus in coniugij mysterio quod Christum & Ecclesiam adumbrat. *Christus*, inquit, *in carne virgo, in Spiritu monogamus. Vnam enim habet Ecclesiam.* Hoc ipsum quoque scribit Tertullianus, & quidem eodem prorsus, vt apparet, spiritu. Sed quàm hoc rectè? Primùm enim si in primis nuptiis saltem Hieronymus sacrum hoc mysterium Decimumoctauum. Respons. 1.

cum Apostolo verè agnoscit,. cur toties an-
2 tea malas pronuntiauit? Deinde si hæc coaptatio coniugij carnis cum spirituali istis angustiis definitur, sanè desinit maritus esse typus Christi simulátque virgo esse desiit, quod tamen ex diametro repugnat Apostoli consilio. Quomodo enim ista congruerent cum matrimonij typo, *Membra sumus corporis e-*
3 *ius?* Postremò sit sanè Christus vnius Ecclesiæ coniux in spiritu, annon etiam qui secundæ vel tertiæ, & sic deinceps, vxoris coniux est, vnam habet non plures? Sed, inquies, hæc fuerit secunda, vel tertia; *vna autem est Ec-
4 clesia: Nempe quoniam ea est vitæ nostræ imbecillitas. Sed quo iure vult Hieronymus, carnalia non esse spiritualium typos, nisi penitus illis respondeant? & istius distinctionis an nulla est vel leuissima apud Apostolum mentio?

Decimum nonum. Ephes. 5. Ista verò penitus sunt Manichæorum, quòd hæc Apostoli verba, *Diligite vxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam.* Item, *Vnusquisque*
1. Thes. 4. 4. *suum vas possideat in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut gentes quæ Deum non nouerunt.* Item, *Non vocauit nos Deus ad*
Responsio. *immunditiam, sed in sanctificationem, &c.* torquet aduersus matrimonij copulam, quum Apostolus Paulus ista quidem aduersus scortationem disertè scribat, quam etiam nominat: illud verò omnia coniugalia officia planè comprehendat.

Vicesimū. Quis autem illud excusare possit quòd quæ apud

apud Apostolum dicuntur de vetere homine exuendo & nouo induendo secundùm imaginem creatoris sui, vbi non est masculus neq; fœmina, rursus eôdem detorquet? *Nam*, inquit, *imago creatoris non habet copulam nuptiarum. Vbi sexus diuersitas aufertur & veteri homine exuimur, & induimur nouo, ibi in Christum renascimur virginem, qui & natus ex virgine, & renatus per virginem est.* An hoc verò non est nuptias planè & ex professo execrari, & quidem verbo Dei manifestissimè deprauato? Responsio.

Ad illud, *Crescite & multiplicamini. Necesse fuit*, inquit, *prius plantare syluam & crescere, vt esset quod postea posset excidi.* At istud quod tu vis, Hieronyme, non est syluam putare, sed radicitus extirpare. Vicesimum primum. Responsio.

Est istud allegoricum siue Pythagoricum potiùs quàm Christianum, cuiusmodi est? *Scriptura*, inquit, *in primo, tertio, quarto, quinto & sexto die, expletis singularum operibus dixit, & vidit Deus quia bonum est. in secundo die hoc omnino subtraxit, nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum qui ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum.* Vicesimum secundum.

Argue igitur, Hieronyme, opificem, qui ex vno duos fecit, quia bonum homini non erat solum esse. Quòd si volebas hîc philosophari, cur non potiùs considerasti, vnum coniugio non diuidi, sed ex duobus vnum fieri? Annon verò etiam longiùs ab vnitate discedant alij numeri quàm binarius? Sed friuola Respons. 1. 2 3

cum Apostolo verè agnoscit, cur toties an-
2 tea malas pronuntiauit? Deinde si hæc coaptatio coniugij carnis cum spirituali istis angustiis definitur, sanè desinit maritus esse typus Christi simulátque virgo esse desiit, quod tamen ex diametro repugnat Apostoli consilio. Quomodo enim illa congruerent cum matrimonij typo, *Membra sumus corporis e-*
3 *ius?* Postremò sit sanè Christus vnius Ecclesiæ coniux in spiritu, annon etiam qui secundæ vel tertiæ, & sic deinceps, vxoris coniux est, vnam habet non plures? Sed, inquies, hæc fuerit secunda, vel tertia: *vna autem est Ec-
4 clesia: Nempe quoniam ea est vitæ nostræ imbecillitas. Sed quo iure vult Hieronymus, carnalia non esse spiritualium typos, nisi penitus illis respondeant? & istius distinctionis an nulla est vel leuissima apud Apostolum mentio?

Decimum nonum. Ephes. 5. Ista verò penitus sunt Manichæorum, quòd hæc Apostoli verba, *Diligite vxores vestras, sicut & Christus Ecclesiam.* Item, *Vnusquisque* 1. Thes. 4. 4. *suum vas poßideat in sanctificatione & honore, non in paßione desiderij, sicut gentes quæ Deum non nouerunt.* Item, *Non vocauit nos Deus ad* Responsio. *immunditiam, sed in sanctificationem, &c.* torquet aduersus matrimonij copulam, quum Apostolus Paulus ista quidem aduersus scortationem disertè scribat, quam etiam nominat: illud verò omnia coniugalia officia planè comprehendat.

Vicesimũ. Quis autem illud excusare possit quòd quæ apud

apud Apostolum dicuntur de vetere homine exuendo & nouo induendo secundùm imaginem creatoris sui, vbi non est masculus neq; fœmina, rursus eôdem detorquet? *Nam*, inquit, *imago creatoris non habet copulam nuptiarum. Vbi sexus diuersitas aufertur & veteri homine exuimur, & induimur nouo, ibi in Christum renascimur virginem, qui & natus ex virgine, & renatus per virginem est.* An hoc verò non est nuptias planè & ex professo execrari, & quidem verbo Dei manifestissimè deprauato? Responsio.

Ad illud, *Crescite & multiplicamini. Necesse fuit*, inquit, *prius plantare syluam & crescere, vt esset quod postea posset excidi.* At istud quod tu vis, Hieronyme, non est syluam putare, sed radicitus extirpare. Vicesimum primum. Responsio.

Est istud allegoricum siue Pythagoricum potiùs quàm Christianum, cuiusmodi est? *Scriptura*, inquit, *in primo, tertio, quarto, quinto & sexto die, expletis singularum operibus dixit, & vidit Deus quia bonum est. in secundo die hoc omnino subtraxit, nobis intelligentiam derelinquens non esse bonum duplicem numerum qui ab vnione diuidat, & præfiguret fœdera nuptiarum.* Vicesimum secundum.

Argue igitur, Hieronyme, opificem, qui ex vno duos fecit, quia bonum homini non erat solum esse. Quòd si volebas hîc philosophari, cur non potiùs considerasti, vnum coniugio non diuidi, sed ex duobus vnum fieri? Annon verò etiam longiùs ab vnitate discedunt alij numeri quàm binarius? Sed friuola Respons. 1. 2 3

ſanè iſta ſunt, & æonibus Valentiniani non diſ-
4 ſimilia. Cauſa verò cur illud in opere ſecundi diei non ſit à Domino expreſſum, ſatis eſt manifeſta, quoniam videlicet aquarum integra diſpoſitio tertio demum die perficitur, in quo etiam bis illud idcirco dicitur.

Viceſimū-tertium. Gen. 7. 1. & 7. Reſponſio. *Quum*, inquit, *Noe ingreditur in arcam quæ eſt Eccleſiæ typus, tam ipſe, quàm filij eius ab vxoribus ſeparantur.* Imò redarguit te Moſes ipſe, Hieronymus, vt qui non aliter nec aliis verbis loquatur de Noe in arcam cum familia ſua ingreſſu quàm de exitu differens. Et quum quatuor maritos, & totidem vxores, nec vllos alios in arcam, ingreſſos legamus, quantò iuſtiùs colligeremus cœlibes ab Eccleſia Dei excludi, ſi ludere inanibus iſtis allegoriis tecum vel cum Origene placeret? Itaque totum hunc locum prætermitto libens, ne quis me ſtudiosè captare putet quod in tanto viro reprehendam.

Alia igitur quæ ſpeciem aliquam probationis habent aggredior.

Vice ſimū-quartum. Exod. 9 10. Reſponſio. *Populus acceſſurus ad montem Sina, & Dei auditurus eloquium tribus diebus ſanctificari iuſſus eſt.* Concedo. Nam ſanè vel ex ipſo mundo exire oportuit, ſi fieri potuiſſet, ſanctam Dei legiſlatoris vocem audituros, & ipſius Dei colloquio interfuturos. Oportuit quoque ſub pædagogia Legis poſitos ſuam immunditiam externis ſignis agnoſcere & deteſtari, vt diſcerent impuris, cuiuſmodi omnes naſcimur, nullum patere ad Deum ac-

ceſſum: ac proinde Legem iis omnibus ad mortem cedere quorum corda non ſint per fidem in Chriſtum purificata. Ecquid autem non polluitur hominum vſu coram eo cuius conſpectum nec Angeli quidem beati ſuſtinent? Itaque & tua iſta continentia, Hieronyme, coram ipſo impura eſt, quantacunque voles animo concipere. Et ipſum Ioſue (quem tu propter cœlibatum ipſi etiam Moſi contra expreſſum Dei verbum anteponis) cæteróſque virgines, ſi qui erant in Iſrael, mundare cum cæteris veſtes oportuit. Vbi autem inuenies quoties ad Dominum accedebant Iſraelitæ, iuſſos ab vxoribus abſtinere, aut veſtes mundare?

Quærit Achimelech daturus Dauidi panes propoſitionis edendos, an pueri, id eſt, qui eum comitabantur, mundi eſſent ab vxoribus; *quoniam*, inquit Hieronymus, *quod ad munditias corporis Chriſti, omnis coitus immundus ſit.* Nos verò noſtráque omnia quis non fateatur coram Deo & Chriſto ipſius, nihil aliud eſſe quàm impuriſſimas ſordes? Sed hoc ſanè ad continentiſſimos etiam quoſuis pertinet. Interea ſcimus nos omnes, ſiue virgines, ſiue maritos, in eo puros & ſanctos haberi qui factus eſt nobis à Deo Patre iuſtitia & ſanctificatio, atque adeò ſanctificauit ſeipſum pro nobis, vt & in ipſo ſancti ſimus. Iſtud verò quod dicit de quouis coitu Hieronymus, refellit Apoſtolus, quum coniuges eſſe dicit Chriſti membra: & alius, quum nuptias,

Viceſimum quintum. 1.Sam.21.4.

Reſponſ. 1.

2

Heb.13.

nuptias, inquam, veras, non quæ ſint continentiæ voto amputatæ, vocat τιμίους & cubile
3 impollutum. Quod autem quærit ex Dauide ſacerdos, aliò ſpectat, quum aliis etiam modis viri vel ex ſolo mulierum contactu polluerentur, vt eis nihil ſacrum attingere ad veſperam vſque liceret, nedum vt propoſitionis panibus extra ordinem veſci poſſent. Quorſum autem hæc ad coniugium alicuius immunditiei damnandum, quum ſacerdotes ipſos coniugatos fuiſſe legamus, abſtinuiſſe autem neceſſariò à ſuis coniugibus vllo tempore non legamus?

Vide Leuitic.15.

Viceſimũ ſextum. Deut.20.24 Reſponſ.1.

Qui vxorem duxerit, & qui plantauerit vineam vel un propagines fi[l]iorum, prohibetur ad bella procedere. Non enim poteſt Domini ſeruire militia, ſeruus vxoris. Hoc verò non ita eſt, quod pace tua dixerim, Hieronyme, vt tua te planè memoria fefellerit. Quomodo enim bellaſſet Moſes bella Domini, imò quis pugnaſſet in Iſrael, maritis à militia excluſis? & vbi legiſti maritos eſſe, non Domini, ſed vxorum
2 ſeruos? Hoc quidem inuenio, indulgere Dominum vacationem militiæ, iis qui vineæ ſuæ (hæreditatis videlicet chariſſimæ) nullum adhuc fructum perceperint: & ſponſis qui nondum vxores duxerint, itémque nouis primo anno coniugibus. Cauſa verò quam affers, nec ſanè vera nec veriſimilis eſt: ſed hæc potiùs, quòd benignus pater aliquid concedere huiuſmodi affectibus voluerit, quum etiam periculum eſſet ne qui animum domi

domi haberent, parum alacriter foris bellum gererent.

Ista verò quæ sequuntur, quis tādem possit in Hieronymo excusare, quum centum minimùm Scripturæ testimonia velut ex professo in manifestam coniugij contumeliā atque adeò execrationem, paucis paginis deprauet? Hoc verò quum meritò redargui postea minimè ignoraret, quis non doleat ipsum tamen tātum hoc crimen (nec enim scio quid deterius committere quisquam possit Scripturarum interpres) inani excusatione diluere quàm agnoscere & deprecari maluisse? Nos tamen hoc quàm paucissimis fieri poterit, absoluemus.

Primùm quicquid Solomon in Prouerbiis disserit aduersus malas mulieres, torquet aduersus coniugium: sed quàm tempestiuè id faciat, ex his saltem intelligatur. Vicesimū septimum.

Scribit Solomō in Prouerbiis, inquit Hieronymus, *Mulier insipiens & audax, inops panis efficitur. Cuius panis? nēpe illius qui de cælo descendit.* Atqui nusquam id apud Solomonem inuenias, vt liquidò constet Hieronymum hanc criminationem ne inspectis quidem locis, impetu quodā potiùs quàm certo animi iudicio effudisse, quod tamen certè facere nullo modo debuit. Sed vt hoc extet, quis non istam rationem peruertendi Scripturas damnet? Euadet sanè inops & famelica quæcunque est insipiens & procax. Quorsum hoc aduersus nuptias, vel ad modestas Responsio.

Obiectio & cordatas coniuges? *At enim*, inquit Hieronymus, *hoc periculū in memet fieri graue est.*
Responsio Ergo eò prudentiùs agito, & Deum adhibeto in consilium. Sed annon multò grauius est, vt malum incertum effugias, teipsum vltrò dare in vstionis & fornicationis præcipitium? Denique quæ hæc agendi ratio est, quæ in malas mulieres dicuntur aduersus nuptias torquere, & quæ sanctarum & honestarū mulierum laudes ab eodem Solomone prædicātur, silentio prætermittere?

Vicesimū octauum. Citans etiam illud ex Ecclesiaste, *Tempus pariendi, tempus moriendi, tempus plantandi, tēpus vellendi quod plantatum est: Peperimus*, inquit, *in lege cum Mose, moriamur in Euangelio cum Christo: plantauimus in nuptiis, euellamus*
Respons. 1. *per pudicitiā quod plantatum est.* Quid hoc autem ei est, obsecro? Quis enim ignorat de rerum omnium vicissitudine Sapientem disserere? Quid hoc ad nuptias aut virginitatem?
2 Certè si tempus est aliquod pariendi, tempus quoque est vxorem amplectendi. Promissionem autem multiplicandæ posteritatis ad ea tempora restringere quæ aduentum Christi præcesserunt, quid tādem nos cogit? *Tempus*, inquit Apostolus, *contractum est*. Fateor. ideóque de cælesti potiùs quàm de terrena domo ædificanda cogitandum. Sed an ideo bene facit quisquis vxorem non ducit? Apostolum autem illic non in genere de hu-
3 ius vitæ breuitate vel de temporum quæ Domini aduentum præcesserunt discrimine disserere,

ferere, sed peculiariter notare proximè tunc imminentes Ecclesiæ tempestates, eóque demum respectu hortari vt quicunque possunt de cœlibatu potiùs (vt tranquilliore vitæ genere) quàm de coniugio cogitent, mecum, vt spero, fatebitur quisquis totum illum locum attentè considerarit. Sic non dicit absolutè Dominus, *Væ prægnantibus & lactantibus*, sed addit *in diebus illis*. Sic præcipitur Ieremię, ne vxorem capiat, sed additur, *in loco isto*. & causa exprimitur, quoniam videlicet vltima vastitas à Domino imminebat. qui Ieremiæ locus optimè explicat Apostoli sententiam. Quod autem addit Hieronymus ex eodem scriptore, *Tempus amplectendi, & tempus lõgè fieri ab amplexu*, annon disertè contra ipsum facit? Nam certè nullum tempus est agendi quod malum est. Mat. 24.19. Iere. 6,2. 4

Multa postea ex Canticis Canticorum profert idem Hieronymus, sed ita sanè vt imprudens præuaricari videatur. Cur enim illic spiritualis coniugij tot laudes decantantur sub castarum quidem, sed tamen carnis nuptiarũ typo, si bonæ istæ non sunt? Vicesimũ nonum. Responsio.

Vbi verò ad Esaiam ventum est, explicans aduersus Iudęos, & rectè quidem locum illum nobilem, *Ecce virgo concipiet. Si non præfertur*, inquit, *nuptijs virginitas, cur Spiritus sanctus maritatam, cur viduam non elegit?* Imò verò, mi Hieronyme, ne virgo quidem Deo placuit, nisi quia fuit κεχαριτωμένη, id est, gratis dilecta, quod ipsamet diuinitus cecinit, Tricesimũ Esa. 7.14. Respons.

non suam virginitatem, sed Dei misericordiam prædicans. Gratias igitur agant Deo, tū
2 virgines tùm nuptæ. Cur autem ex virgine potiùs illibata quàm vel ex coniugata vel ex vidua nasci Dominus voluerit, non ea tantùm causa est quòd quàm purissimum vas ille sibi delegit qui est ipsamet puritas, sed etiam præcipuè vt Filium quidem hominis, id est hominem, sed diuinitus prorsus & conceptum & natum esse citra omnem controuersiam constaret.

Tricesimū primum. Isa. 37. 22. 54. Responsio.

Quum autem idem Hieronymus ista eiusdem Prophetæ verba, *Spreuit te virgo, filia Siō*, cum illis comparat, *Exulta sterilis quæ non paris*, rursum torquet vtrunque Prophetæ locū. Nam illic quidem Sion orbæ, & destitutæ puellæ comparatur per Σαρκασμὸν, quòd rex Assur eam vsque adeò contempsisset, quem postea hæc ipsa esset irrisura: hîc verò florentem Ecclesiæ ex Gentibus potissimùm collectæ statum describit Propheta, quæ quidem Gentes sunt Sionis populus non secundùm carnem, sed secundùm libertatem spiritus genitus, & in naturalem filiorum locum per fidem insitus, quam interpretationem docet nos ad Galatas scribens Apostolus. Quorsum autem hæc ad id de quo agimus? Quis enim sic nuptias laudauit vnquam, vt illis acceptum ferret quod filij Dei simus, quanuis benedicat Deus tum sanctis ipsis tum etiam sanctorum semini, pro bona sua voluntate?

Gala. 4. 27.

Tricesimū

Idem nihilo rectiùs istius Ieremiæ verbis, *Nun-*

Nunquid obliuiscetur sponsa ornamenti sui, aut virgo fasciæ pectoralis sui? ad virginitatem coniugio præferendam abutitur. Primùm enim videmus hîc non minùs fieri sponsæ quàm virginis mentionem. Deinde quis ignorat populum illic à Propheta redargui, quòd Deũ suum minoris fecerit, quàm sponsę aut virgines ornamenta sua? Quorsum autem hoc ad nuptias vel damnandas vel virginitati postponendas? Secundum. Iere. 2.32. Respons.1. 2

Ieremiæ, inquit Hieronymus, *ideo parcitur in vrbis vastatione, quoniam virginitatis erat beatitudini destinatus.* Quid si verò negem Ieremiam fuisse virginem? potest enim aliquis in vtero sanctificari, nec tamen continentiæ donum habere. Atque enim prohibetur vxorem ducere & liberos tollere. Fateor id quidem. Sed quid si cœlebs tum erat? Sed demus quod affirmat. Non fuisse tamen ideo seruatũ ex ipso contextu liquet. Aliunde igitur petere oportuit virginitatis laudes, & meminisse hunc ipsum Prophetam passim ipsis quoque virginibus internecionem minari. Tricesimũ tertium. Respons.1. Ier. cap. 16.

Ezechiel testatur sese vxori vesperi mortua, manè loquutum esse ad populum quæ ipsi mandarat Dominus, *Diligenter attende*, inquit Hieronymus, *donec vxor viueret, non habebat libertatem populum commonendi. Moritur vxor, & coniugale vinculum soluitur, & absque vlla trepidatione semper est in officio prophetali. Qui enim liber vocatus est, verè est seruus Christi.* At te potiùs miror, Hieronyme Tricesimũ quartum. Eze. 24.18. Respons.

sic in aduersario quoquo modo oppugnando fuisse occupatum, vt non attēderes quum multò antè in munere prophetico perseuerasset Ezechiel, consequi aliam ob causam hîc fieri vxoris mortuæ mentionem. Iussus enim fuerat non lugere, atque adeò populum à luctu auocare, quod se fecisse dicit, etiamsi domi esset ipsi oblata iusti luctus occasio. Quorsum igitur ista?

Iam ad ea testimonia accedo quæ sic collegit ex Paulo Hieronymus, vt planè sit ἀναπολόγητος.

Tricesimū quintum. Numerat coniugium inter illa quorum finis sit mors, & quorum fructus erubescere nos oporteat. Quænam autem illa sunt? *Sicut*, inquit Apostolus, *exhibuistis membra vestra serua impuritati & iniquitati ad patrandā iniquitatem, &c.* Et dubitamus diabolicam hanc doctrinam pronuntiare?

Rom. 6.19.

Respons.

Tricesimū sextum. Eôdem, id est ad conuitiandum nuptiis, detorquet illa, *Quum essemus in carne, & non in nouitate Spiritus, sed in vetustate literæ, faciebamus ea quæ carnis erant, & fructificabamus morti.* Et illa, *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et illa, *Ipse igitur mente seruio legi Dei, carne autem legi peccati.* Quòd si hæc de coniugio dicuntur, Hieronyme, vt tu vis, quomodo virginem audes Paulum pronuntiare?

Rom. 7.24. & 26.

Respons.

Tricesimū septimum. Et illa, *Qui secundùm carnem sunt, quæ sunt carnis sapiunt. Prudentia carnis, mors est. Prudētia carnis, inimicitia est in Deū. Qui in carne sunt,*

Rom. 8.5. & deinceps.

Respons.

sunt, Deo placere non possunt. Hæc verò aduersus coniugium torquere, quid est aliud quàm doctrinam dæmoniorum manifestè proponere? Et ne dubitemus hunc fuisse animum 2
Hieronymi, & hanc sentinam ex qua Syritius & Innocentius impuras & impias illas voces hauserunt quæ nunc quoque tam multos inficiunt, hæc ipsa sunt Hieronymi in hũc locũ verba, *Si prudentia carnis, inimicitia est in Deũ, & qui in carne sunt, Deo placere non possunt: arbitror eos qui seruiunt officio coniugali, quòd prudentiam carnis diligant, & in carne sunt*. At ego, Hieronyme detestor hunc spiritum qui pronuntiat bonum, malum: & Gangrensem Synodum arbitror rectè aduersus hanc tuam sententiam anathema protulisse.

Et illa quorsum. *Nolite confirmari huic seculo, sed reformamini in nouitate sẽsus vestri, vt probetis quæ sit volũtas Dei bona, & bene placens, & perfecta*. In quæ verba scribens Hieronymus, *Concedit*, inquit, *nuptias, concedit digamiam, & si necesse fuerit, fornicationi & adulterio præfert etiã trigamiã. Sed nos qui corpora nostra exhibere debemus hostiã viuã, &c. non quid concedat Deus, sed quid velit cõsideremus, vt probemus quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta. Ergo quod cõcedit nec bonũ, nec beneplacẽs est, nec perfectũ*. Et mox, *Aliud est voluntas Dei, aliud indulgentia*. Quid hoc verò mõstri est? quo igitur pudore sacerdotes nuptiis benedicunt? si cõcedit Deus mala. cur non impunè peccemus? Longè aliter &

Tricesimũ octauum. Rom. 12. 2.

Respons.

multò rectiùs Augustinus, non quidem in locum (in quo de virginitate Apostolus ne γρὺ quidem, verùm de sanctis tum virginum tum maritorum moribus agit) sed in illud e-
August. de sancta virginitate, cap. 18. iusdem Apostoli scribens, Ego autem vobis parco, *Sectatores*, inquit, *perpetuæ continentiæ admoneo vt suum bonū ita præferant nuptiis, ne malum iudicent nuptias, neque fallaciter sed planè veraciter ab Apostolo dictum nouerit, qui dat nuptum, benefacit.*

Tricesimū nonum. Rom. 13. 14. Et illa, *Induimini Christum Iesum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.*

Rom. 12. 13. Et illa, *Nō plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad pudicitiam*, vbi Hieronymus, *Nō ad sobrietatem*, inquit, *vt malè in codicib. Latinis legitur, siquidem Græcè scriptum est, εἰς τὸ σωφρονεῖν.*
Respons. Quasi verò ipse contextus non manifestè cōuincat τὸ σωφρονεῖν vel inutilib. studiis opponi, qualia nimium multa sunt quorum cognitione nullus euadit sanioris mentis, vel eorum arrogantiæ qui intra modum nolunt multis in rebus sapere, ideóque stultissimi tandem euadunt.

Quadragesimum. 1. Cor. 3. 1. Et illa, *Sicut carnalibus, sicut paruulis, lac vobis potū dedi, nō escā.* Vbi rursū hic noster. *Qui animalis est, & nō recipit quæ spiritus Dei sunt, stultitia enim illi est, nec potest intelligere, quia spiritualiter diiudicatur iste non perfectæ castitatis cibo, sed rudi nuptiarū lacte nutritur.*

1. Cor. 15. 50. Et illa, *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio in corruptionē.* Vbi Hieronymus, parum sanè pudenter,

Hoc

Hoc, inquit, *tam clarum vt nulla expositione queat manifestius fieri: Si corruptio ad omnem coitum pertinet, incorruptio autē propriè castitatis est, præmia pudicitiæ nuptiæ possidere nō possunt*. Imò Hieronyme, vt tibi penitus constares, dicere te oportuit ingenuè nuptias non possessuras regnum Dei. Sed absit vt mendaci spiritui credamus. Illic verò quis ignorare possit Apostolum differere de corporū post resurrectionē qualitatibus, siue virgines siue mariti olim fuerint qui tunc resurgent. Respons.1. 2

Et illa, *Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro*, *Opera legis*, inquit, *& nuptiæ sunt quæ si conceduntur etiam in Euangelio, aliud est indulgentiam infirmitati tribuere, aliud virtutibus præmia polliceri*. Hoc est scilicet rem acu tangere. Imòverò quàm me tui pudet quum hæc lego, vir alioqui magne? Nam quid est quasi ex industria verbum Dei peruertere, si hoc non est? Quadragesimum primum. Gal.2.16. Respons.

Itē illa, *Sic insipientes estis vt quum cœperitis spiritu, nūc carne cōsūmamini*? Et illa, *Spiritu ambulate, & desideria carnis ne perfeceritis. Caro concupiscit aduersus spiritum*. vbi Hieronymus. *Non necesse est nunc*, inquit, *de operibus carnis dicere, quia longum est*. Imò, Hieronyme, vide ne meritò dicaris astutè ita prætermittere quo vel vno facilè conuinci poteras. Nec enim in operum carnis enumeratione nuptias inuenisses. Quadragesimum secundum. Gal.3.3. Gal.5.16. Responsio

Et illa, *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo, quod*, inquit, *si ad totam* Quadragesimum tertium. 1.Cor.11.9.

Ecclesiam credētium volueris referre, & in hac desponsione Christi & maritatas & digamos, & viduas, & virgines contineri, hoc quoque pro nobis facit. Nā dum omnes ad pudicitiam & præmium virginitatis inuitat, ostendit cunctis gradibus virginitatem esse potiorem. Sed annon saltem animaduertere te oportuit, Hierony-

Respons.1. me, si de ista tua virginitate differeret Apostolus, ineptissimum futurum fuisse illius desiderium? Nam certè virginitas corporis amissa nunquam restituitur, ac proinde non potuerunt vnquam pleræque ex Corinthiis eo genere virginitatis virgines, coram Deo

2 sisti. Planius est autem quàm vt inficiari possis, Apostolum agere de tota Corinthiaca Ecclesia, & de spirituali Ecclesiæ cum Christo coniugio differentem (quod pleniùs descripsit alibi ad Rom. 7. & Ephes. 5.) per virginitatem nihil aliud intelligere quàm sanctificationem tum corporis tum spiritus, quæ tum virginibus, tum viduis, tum coniugatis & viris & mulieribus, credentibus denique omnibus communis est in Christo, vt disertè Augustinus annotat, lib. de bono viduitatis, cap. 10.

Quadragesimum quartum. Gal. 5. 24. Et illa, *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & cōcupiscentiis.* Item, *Qui cū Christo carnem nostram & passiones eius ac desideria crucifiximus, quid rursum ea quæ carnis sunt agere cupimus?* Hoc verò aduersus

Respons.1. coniugium torquere, annon est nuptias, vt rem omnium pessimam & impurissimam damna-

damnare? Et quum toties fatearis non præcipi virginitatem, Hieronyme, quomodo tibi constabis? Nam certè dubium nõ est quin contraria carnis concupiscentiis præcipiantur. Imò annon est totius Legis Dei ἐπιτομὴ, secundum spiritum ambulare?

Et illa, *Qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem*: vbi etiam hæc scribit: *Existimo quod qui vxorem habet, quandiu reuertitur ad ipsum* (sic autem solet conuertere Græcum illud ἐπὶ τὸ αὐτὸ quo vtitur Apostolus mutuum casti coniugij vsum honestè significans (*ne tentet eum Satanas, in carne seminet, & non in spiritu. Qui autẽ in carne seminat, (nõ ego loquor, sed Apostolus metit corruptionem.* At ego miror, tantum virginitatis defensorem iam obscœna, & tantum Theologum tam absurda & tam falsa scribere potuisse. Certè vt cætera omittam quæ hîc in Hieronymum dici poterant, nisi hoc ipsius crimẽ aliæ multæ obtegerent virtutes. cuius fuit iudicij fateri (nec enim id negare poterat quod totidem verbis scripsit Apostolus) cõiuges rursum coniũgi ne tẽtet eos Satan, & tamen eos dicere corruptionẽ metere; quoniam in carne seminent? Nam certè tota ista carnis satio & corruptionis messis est à Satana. Itaque hoc sanè non esset Satanam vitare, sed in ipsius laqueos sponte sese induere, aut stultos imitari de quibus ille non ineptè, Dũ vitãt stulti vitia, in contraria currunt. Annon hoc est igitur Apostolicũ præceptũ

Margin notes: 2; Quadragesimum quintum.; Respons. 1.

ludibrio habere?

Quadragesimum sextum. Ephes. 1. 4. 1. Cor. 7. 14. 1. Pet. 3. 6. Item illa, *Elegit nos Pater vt essemus sancti & immaculati coram eo.* Sanè verò annon sancti sunt coniuges quorum sanctos etiam esse liberos testatur Apostolus? Annon sanctæ illæ vxores quas hoc nomine Petrus vel potiùs Spiritus sanctus exornat, etiamsi alicubi nō rectè illas imaginatur Hieronymus vxores esse desiisse, vt sanctæ esse inciperent?

Respons. Hier. contra. Helu.

Quadragesimum septimum. Ephes. 2. 3. & 6. 24. Item illa, *Ambulauimus in concupiscentiis carnis, & fuimus filij iræ vt cæteri. Nunc autem exuamus veterem hominem qui corrumpitur iuxta desideria erroris, vt,* inquit, *nobis ista Apostoli benedictio aptari possit, Gratia vobis cum omnibus qui diligunt Dominum in incorruptione.* Ergo tibi Hieronyme, coniuges sunt iræ filij, sed redarguit te Spiritus sanctus, siquidem ita sedatus sensisti, vt iratus scripsisti.

Respons.

Quadragesimum octauum. Phil. 18. Ista verò cuiusmodi sunt, si modò quicquā illis quæ iam diximus deterius dici potest? *Quæcunque sunt,* inquit Apostolus, *σεμνά, id est, veneranda,* (Hieronymus vertit, pudica, vt & vetus interpres, sed perperam) *quæcunque ἁγνὰ, id est pura,* (vetus interpres legit *ἅγια, sancta,* Hieronymus superuacuo verborum ambitu, *ad castitatem pertinentia*) *hæc cogitate,* (Hieronymus, codice, vt opinor, non inspecto. *his copulemur, hæc sequamur.*) Ista verò quum vt aduersus coniugium dicta profert, quis pius illis assentiatur?

Respons.

Quadragesimum nonum. Quid quum ista eòdem detorquet? *Circuncisi sumus circuncisione non manufacta, in expolia-*

liationem corporis carnis? Et illa, *Sapiamus quæ* Col. 2.11. & *sursum sunt, & non quæ super terram*? Et illa, *Nemo militans Deo se implicat huius vitæ negotiis*? 3.2. 2. Tim. 2. 4 Tit 2.12. Et illa, *Abnegantes impietatem & secularia desideria* σωφρόνως, *temperanter* (vetus interpres non malè *sobriè*: Hieronymus suo more, *castè*, quod ipsam tamen contra nos non facit) *& iustè & piè viuamus in hoc seculo*? Respons.

Quid amplius? Huc etiam pertrahit illud Domini dictum, *Adhuc multa vobis habeo dicere, sed non potestis ea portare modò*. Et torquēs etiam illud Iacobi, *Omne perfectum donum de sursum descendit, vbi*, inquit, *non sunt nuptiæ, & descendit non à quolibet*, Certè, Hieronyme, nec illic comeditur vbi neque nubitur. Cur non igitur cibum etiam & potum, & somnum, hanc denique mortalem vitam semel prohibes? Quinquagesimum. Ioan. 16.12 Iacob. 1.27. Respons.

Pergit tamen etiam longiùs, & ab hæreditate incorrupta cuius meminit Petrus, arcet coniuges. Sed bene est quod Lazarum nouimus in sinum Abrahami etiam digami collectum. Quinquagesimum primum. Respons.

Iubet nos idem Apostolus ex Mose, *sanctos esse*, id est, si Hieronymo credimus, à coniugio dehortatur, vt sancti simus. Sed quid si Moses ipse per quem hoc præcipiebatur coniugatus erat? Iubet nos etiam *castificare animas nostras*. Imò dicit Apostolus, *sanctos omnes iã esse purificatis animabus* (τὰς ψυχὰς ἡγνικότες,) & addit, ἐν ὑπακοῇ ἀληθείας, *obedsendo veritati*. An verò nullus audit veritatē nisi qui Quinquagesimum secundum. 1. Pet. 1. 15. & 22. Respons. 15.

virginitatem vouet? Subiicitur etiam, *εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ad fraternũ amorẽ simulationis expertem*, quod miror ab eo præteritũ esse qui nullos maritos fratres, nullas vxores sorores agnoscit, vt antea vidimus, nisi superuenerit cœlibatus votum. At nos credamus potiùs Spiritui sancto vbique profitenti, fidẽ (quæ sanctos à mundo segregat, non autem virgines à coniugibus) eorum esse qui veritatem, id est, verum Dei verbum audiant, vnde tanquam ex fonte promanat vera fraterna dilectio, omnium Ecclesiæ membrorum communis tessera. Ideo etiam idem Apostolus

1.Pet.1.23. consentiens Ioanni addit, *nos non esse regenitos ex communi semine sine satione* (*σπορᾶς* quod inuidioso vocabulo Hieronymus *coitum* maluit hîc interpretari) *sed incorruptibili, verbo Dei videlicet manente in æternum*. Cuius ergo iudicij, cuius pudoris fuit ista torquere aduersus nuptias, quamuis aliud sit secundùm naturam gigni, quàm secundum gratiam regigni? Nam sanè vtrunque filiis Dei tum virginibus tum coniugatis necessariò commune est.

Quinquagesimumtertium. Iam verò quid contumeliosius dici in coniugium potuit, quàm quod citat ex eodem Apostolo quasi nuptiarum hoste, quem tamen coniugatum fuisse & vxorem circunduxisse

1.Pet.4.1. Paulus testatur? *Qui passus est in carne*, inquit, *quieuit à peccato, vt nequaquam desiderijs hominum, sed in voluntate Dei, reliquum in carne tempus exigamus. Sufficit enim nobis præteritum*

tem-

tempus, quando ambulauimus in luxuriis & desideriis, cæterísque vitiis. An hoc verò si in nuptias dictum est, nuptiæ nō sunt peccatum, & quidem cui necessarium sit Christianos omnes renuntiare? Responsio

Idem in altera epistola testatur *grandia nobis & pretiosa promissa donata esse, vt per has efficiamur diuinæ cōsortes naturæ.* Quid enim est maius eo qui datus est nobis & in quo promissa sunt nobis quæ in cor hominis non ascenderunt? Verùm si Hieronymo credimus, *grandia nobis virginitatis promissa donauit, vt per hāc efficiamur diuinæ cōsortes naturæ, fugiētes eam quæ in mundo est concupiscentiam corruptionis,* id est nuptias. Coniuges enim & ij qui nuptias suadent, si quidem ipsi credimus, ij sunt *qui post carnem in desiderijs pollutionis ambulant, qui quasi irrationalia iumenta in ventrem & libidinem proni sunt,* in quos denique competunt horrenda illa quæ in perditissimos homines ibi ab Apostolo scribūtur, & quæcunque Ioannes profert vt nos à mūdi dilectione auocet. Et hæc non est doctrina illa quam Paulus doctrinam dæmoniorum vocat? Quinquagesimum-quartum. 2. Pet. 1.4. Respons. 2. Pet. 2.10. & deinceps.

Profert quoque Hieronymus *solos illos cātantes canticum nouum, qui non se coinquinauerunt cum mulieribus. Ac ne putaremus,* inquit, *de his dici qui scorta non norunt, statim intulit Ioānes, Virgines enim permanserūt.* Quasi verò de spirituali virginitate ibi nō differat Ioannes, vt totus ille liber mysteriorum & visio- Quinquagesimum quintum. Apoc. 4.14. Respons.

num corporalium ad res cæleſtes ſignificandas plenus eſt. Alioqui nos doceat Hieronymus quomodo thoro immaculato adhæreat coinquinatio.

Quinquageſimum-ſextum. Mat. 23. 11. Huc quoq; ſpectare decem illas virgines, quæ fidelium cœtum adumbrant, res ipſa clamat. Age verò cur quinque fatuæ excluduntur? *Quoniam*, inquit Hieronymus, *ſola abſque aliis operibus virginitas non ſeruat.* Ego

Reſponſ. 1. verò malo aſſentiri Paulo clamanti nos iuſtificari ex fide abſque operibus, quanuis ſanè aſſentiar virginitatem nihil eſſe niſi reliquis fidei fructibus exornatam. Sed quod addit idem Hieronymus, *omnia opera abſque virginitate eſſe imperfecta*, quũ ab hac virginitate excludat coniugatos, falſum eſſe dico, eo qui dem ſenſu quo loquitur, quum alioqui ipſarum etiam continentiſſimarum virginũ virginitatem cæteráque adeò opera plurimum à perfectione abeſſe credam.

Et hactenus quidem refutata ſint Hieronymi aduerſus Iouinianum argumenta. Nũc verò videamus quàm aptè illius argumentis reſponderit, ita quidem vt ſunt ab eo annotata. Nam ſi Iouiniani liber ipſe extaret, pleniùs ac fortaſſis etiam veriùs explicatam ipſius ſententiam haberemus.

Exceptiones Hieronymi ad Iouiniani argumẽta. Primũ Iouiniani argumẽtum. Obiiciebat Iouinianus, & quidem rectè, primam matrimonij inſtitutionem in paradiſo, aduerſus eo qui præpoſtera cœlibatus admiratione coniugio detrahebant. Quid adhoc Hieronymus? *In paradiſo*, inquit, *ante offen-*

offensam virgines, post peccatum autem & extra paradisum protinus nuptiæ. Et mox, *Nuptiæ terram replent, virginitas paradisum.* At ego dico, Hieronyme, In paradiso nuptiæ fuerunt ante offensam, & etiam audita iam tum vox est, Et erunt duo in carnem vnam, & illa benedictio, Crescite & multiplicamini. Est tamen, fateor, post peccatum demum soboles, quia vel ita dispofuerat Dominus vt nemo nisi per gratiam seruaretur, vel quia priùs amissum est bonum illud quàm tentatum, adeò breuis fuit prioris fœlicitatis vsura. Refutatio exceptionis Hieronymi 1.

Nec istud sanè posterius per se verum est, quoniam coniugati quoque cælum replent, quum ipsa virginitas in sinu coniugati Abrahami sit beata, quanuis nec virgines virginitas, nec coniugium coniugatos, sed vtrosque vna Dei gratia iustificatos seruet: & virgines quoque: etsi non vt sint virgines, ac certè vt sint, hoc nuptiis debent. 2

Obiiciebat Iouinianus illud Apostoli, Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres vel vxores circunducendi, vt ostenderet etiam sacerdotum puritati probè conuenire cum matrimonio. Hieronymus verò etsi alibi aliquoties inculcat se non reprobare nuptias (quibus tamen audiuimus & porrò audiemus quales notas inurat) nouos hîc fodit cuniculos quibus elabatur. Primùm enim negat probari posse alium præter Petrum fuisse inter Apostolos coniugatum. Atqui vt de Clemente & Ignatio ipsóque adeò Secundum Iouiniani arg. 1.Cor.9. Exceptio Hieron. 1. Refutatio 1

Ambrosio taceam, nam temerè Paulus addi-
2 dit Cephæ & fratri Domini, cæteros etiam
Apostolos. Sed hoc sanè parum momēti ha-
bet, quia vel vnum Cepham Apostolum si-
mul & maritum fuisse satis est, vt coniu-
3 gium nihil officere sacerdotii dignitati, ne-
dum cuiusuis fidelis mūditiei, probetur. Hoc
tamen adiiciam, inter fratres Domini vel
præcipuum recenseri Iacobum quem vetu-
stas vocat Episcopum Hierosolymorū, quod
si verum est (vt scribit etiam disertè Græcus
scholiastes) viderit Hieronymus quo iure
Exceptio 2. perpetuum eius cœlibatum prædicet. Sed ad
rem venio. Excipit ergo secundo loco Hie-
ronymus, si habuisse ipsos vxores conceda-
tur, *reliquisse tamen officium cōiugale, quod etiā*
testatur Petrus ex Apostolorum persona, quū ei
Mat.19.29. *respondens Dominus, meminerit quoque eorum*
qui vxorem propter regnum Dei relinquunt:
quod etiā ostendat sororum nomen, eas videlicet
Refut.1. *in spiritu fuisse germanas, non coniuges.* Atqui
dictū illud Christi si hoc modo explicandum
est, quid fiet fratribus, sororibus, patri, ma-
tri, domibus quoque & agris? nempe Chri-
stianus esse non poterit, nisi qui suo etiam
erga illos officio fungi desinet, quo quid ab-
surdius dici possit? *Relinquēdi* igitur verbum
2 non eò spectat, quum disertè & generaliter
dixerit Apostolus Christianus omnibus con-
iugibus, *Ne fraudate alius alium*, & Euange-
lium non euertat, imò potiùs stabiliat dile-
ctionem proximi: sed huc potiùs refertur vt
Dei

Dei gloriam vnusquisque pro suæ vacationis ratione quibusuis sine exceptione rebus anteponat, nec sit quicquam omnino quòd 3
nostrum cursum abrumpat. Nomen autem sororis minimè sanè abrogat coniugii copulam, quum è contrario Christiana omnia cõiugia inter fratres & sorores contrahantur.
Deinde si ita esset, oportuit sanè Apostolum 4
scribere potiùs mulierẽ siue vxorem sororẽ quàm sororem mulierem vel vxorẽ, quũ mulieris siue vxoris nomen, si interpretationem istam sequamur, latiùs pateat, ac proinde non præcedere, sed sequi omnino debuerit. Tertiò excipit nos etiam γυναῖκας posse mulieres, non autem vxores interpretari, *vt hoc videlicet dictum sit non de vxoribus, sed de sanctis aliis mulieribus, quæ iuxta morem Iudaicum magistris de sua substantia ministrabant.* Hanc verò interpretationem etsi sequuntur veteres plerique tum Græci tum Latini, tamen rectè repudiat Clemens, quoniam, vt rectè obseruat eruditissimus ille vir Petrus Martyr, si ita esset, non fuissent istiusmodi mulierũ circũductione grauatæ, sed potiùs subleuatæ Ecclesiæ, ac proinde cõtra Paulũ hoc ipsum faceret, quod pro se adducit. Sed alteram etiã causam adiicio, quia videlicet super- 2
uacaneũ esset nomẽ γυναικός. Quorsum enim subiiceretur, quũ omnis soror sit mulier? Dico igitur necessariò oportere sororem vxorẽ interpretari, quorum illud sit latius, istud angustius: & illud prius expressum fuisse ab

Exceptio 3.

2. Re. 4. 10.
Luc. 8. 3.

Refutatio.

Apoſtolo vt maior eſſet ſententiæ emphaſis: additum autem iſtud poſterius, quòd alioqui honeſtum non fuiſſet mulieres etiam fideles

Exceptio 4 circunducere. Cæterùm quæ de Ioanne ſubiicit. *Ipſum videlicet quia virgo fuerit plus fuiſſe amatũ, & quod poſt reſurrectionem ſolus virgo virginem agnouerit: quòd dicatur non moriturus, quia virginitas non moritur, nec ſordes nuptiarũ abluãtur cruore martyrij, ſed maneat cum Chriſto: denique propterea etiam fuiſſe non tantùm Apoſtolum vt Petrum, ſed etiam Prophetam & Euangeliſtam, & quidem aliis præſtantiorem, quia expoſuit virginitas, quod nuptiæ ſcire non poterant*: iſta quidem, refutatione lon-

Refutatio. giore non egent. Dilexit Ioannem peculiari quodam affectu Dominus, pro ſua miſericordia: nec eius amoris cauſa in Ioanne, ſed in ipſo diligente quærenda eſt. Non, inquam fuit dilectus Ioannes præ cæteris quia virgo ſed ideo virgo quia dilectus ab eo qui dona ſua diſtribuit vnicuique ſicut vult. Agnoſcit primus Dominum ſtantem in littore, ſcilicet quia virgo, ac non potius quia ſic eius oculos direxit Dominus, qui ne preſens quidem ac lateri adhærens, à duobus diſcipulis agnoſci facilè potuit, quòd eorum oculos teneret. Sordes autem nuptiarum vt & ipſius virginitatis per eum tolluntur qui tollit peccata mundi: quod hic ipſe Ioannes apertè teſtatus eſt, ita ſcribens, Si dixerimus nos peccatum non habere, mendaces ſumus. Itaque quòd diutius manſit ſiue ſuperſtes

perstes fuit in hac vita quàm reliqui, causa præcipua & germana fuit: Dei bonitas, Ecclesiam suam respicientis: deinde verò illa ipsa fides qua etiam interueniente translatus est Enoch, ne videret mortem. Denique quòd Petrum Hieronymus spoliat Euangelistæ & Prophetæ titulo, vt eius spoliis Ioannem vestiat, non rectè facit, quum ipsemet alibi referat Marcum ex ore Petri excepisse Euangelicam historiam, cuius proinde verus auctor fuerit Petrus, descriptor autem Marcus. Prophetiæ verò in altera Petri epistola quales & quàm veræ extent qui non sentit, sanè nihil sentit. Demus tamen hoc ita esse, prout varia sunt Dei dona, nec vna eorum mensura, quorsum hæc vt sordescant nuptiæ?

Obiiciebat etiam Iouinianus ad dignitatem coniugii asserendam, locum illum Pauli, Salua tamen fiet per filiorum generationem. Respondet Hieronymus quæ nunc nolo copiosiùs persequi, quoniam fortassis nec ille quid obiiceret, nec iste (quod sine iniuria dictum sit) quid de re ipsa responderet satis expendit. Sed quod inter cætera permiscuit, sanè non possum prætermittere. Addit Apostolus eo loco, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης, id est si manserint in fide, in charitate, & in sanctificatione & pudicitia. *Non enim* (inquit Hieronymus) *sobrietas est legenda, vt malè habetur in Latinis codicib., sed castitas*, id est *σωφροσύνη*

Tertiū Iouiniani argumentū.

Exceptio Hieronymi.

Refut. 1. Ego verò miror an potuerit Hieronymus existimare, nullum inuentum iri Græcæ linguæ, vel penè rudem, qui quid esset σωφροσύνη non intelligeret, ac proinde non facilè agnosceret quò ipsum abripuerit istius contentionis æstus. Dicit Lucas dæmoniacum illum quem inuaserat dæmonum legio, postea repertũ σωφρονοῦντα ad pedes Iesu. Paulus apud eundem, quum Festus eum vt furentem argueret, Non insanio, inquit, sed verba eloquor σωφροσύνης. An hæc quoq; Hieronymus voculam istam adeò studiosè arripiens, ad suum cœlibatum transtulerit? Imò ne longiùs abeamus, quum eâdem epistola & eodẽ capite Apostolus iubet vxores sese exornare internis dotibus quæ sanctas matronas deceant, pudore videlicet & σωφροσύνῃ, quis non videt modestiam eo nomine significari? Est autem varia eius vocis declaratio, quũ in genere temperantiam declaret, sed tamẽ latiùs etiam pateat, adeò vt omnem mentis sanitatem quæ sese intra modum contineat significet. Itaque & temperantiam, & modestiam, & sobrietatem, & sanam mentem, interdum interpretari oportet, prout requirit loci circunstantia. Age tamen dicamus Pudicitiæ nomen hîc optimè conuenire, de quo sanè nolim cõtendere, quum vel precipua sit mulierũ virtus: an ideo cœlibatus precipietur? nempe si nullæ sunt vxores pudicæ: qua de re saltem autem audiatur castus ille poeta rusticum patremfamiliàs, coniugẽ quidem cúmque

Luc. 8. 35.

Act. 26. 25.

que

que multorum liberorum patrem, sed vrbis sordium expertem sic quoque describens, *Interea pendent dulces circum oscula nati, Casta pudicitiam seruat domus.*

Sed longè deterius est quod subiicitur, 2 *Tunc ergo*, inquit, *saluabitur mulier si illos genuerit filios qui virgines permansuri sunt, si quod ipsa perdidit, acquirat in liberis.* Egregiè profectò, quasi matris salus à filiorum moribus pendeat, nisi si quid ipsa fortassis in educatione peccauit: quasi etiam mater nubens & coniugium sanctè colens, aliquam noxam contraxerit à qua in filiis absoluatur: quasi salua res sit, si liberos genuerit cœlibes, aut fortassis etiam monachos futuros: quasi denique in matribus situm sit continentiæ donum quod filiis largiantur. Denique quorsum hæc? Nam certè verbum μείνωσιν quo vtitur Apostolus, non potest commodè ad τέκνα referri, quod nomen non præcessit nisi in compositione verbi τεκνογονεῖν, sed ad ipsas vxores pertinet. Neque nos mouere debet numeri mutatio, quum de mulieribus vxoribus in genere, non autem de certa quapiam disserat Apostolus.

Refut. 1.
2
3
4
5

Quærebat Iouinianus quæ sit futura diuersitas inter viduam & virginem baptizatam, quæ sic permanserint. Respondet Hieronymus, eadem ratione scorta & prostibula si fuerint baptizata, virginibus æquari. Ego quęstionem hanc miror dignam censuisse tantos viros, de qua vsque adeò contenderent vt

Quintum Iouiniani argumentum.
Exceptio Hieronymi.
Refut.

in apertas etiam matrimonij contumelias ruerent. Sed hoc dico non consequi quod concludit Hieronymus. An enim pares sunt vidua & meretrix? Sed hoc etiam dico, quanuis multò laudabilior sit quæ integrè quàm quæ flagitiosè etiam ante baptismum vixerit, neutram tamen habere de quo in sese glorietur, istam verò cui plura remissa sunt eo ampliorem causam habere in Domino gloriandi: sed ab iis potiùs quæ baptismi gratiam consequuntur hanc diuersitatem esse petendam. Itaque si ista meliores in sua viduitate, quàm illa in sua virginitate fructus ediderit, viduam non dubitarim virgini anteponere. Quid viduam? imò & publicam in vrbe peccatricem, si modò quia plus illi condonatum est, ampliùs etiam dilexerit. Addam & istud. Des mihi, Hieronyme, vel continentissimam virginem baptizatam, sed superbam, maledicam, auaram: dem tibi contra prostitutæ antea pudicitiæ meretricem vel ipsa Laide corruptiorem, sed iam pœnitentem, & siue in con iugio siue extra coniugium maximis plurimísque virtutibus exornatam, audebísne tu ipse illam virginem cum hac mutata peccatrice comparare?

Quintum. Obiiciebat, & quidem perappositè, Iouinianus aduersus coniugij tanquam rei impuræ hostes, Apostolicum illud, *Oportet Episcopum esse vnius vxoris virum.* Hieronymus autem triplicem exceptionem regerit, *Sicut*, inquit, *in disputatione de virginitate & matrimonio*

1. Tim. 3. 2.

Exceptio Hieronymi.

monio Apostolus suadet quod imperare nō audet, ne videatur laqueum iniicere, ita & in Ecclesiastico ordine constituendo, quia rudis ex Gentibus constituebatur Ecclesia, leuiora nuper credentibus dat praecepta, ne territi ferre non possent. Denique Apostoli mittūt vt non amplius imponatur oneris iis qui ex Gentibus crediderunt, nisi vt se abstineāt ab idololatria, fornicatione, sāguine, & suffocatis, & quasi paruulis & infantibus lac potum dant, non solidum cibum: nec praecipiunt de continentia, nec de virginitate significant, nec ad ieiunia prouocant, nec dicunt illud, Ne habeant duas tunicas, &c. In hac porrò exceptione, Deus bone, quis agnoscat Hieronymi acre illud iudicium, & eruditionem minimè vulgarem? Primùm enim tantùm abest vt in illa designandi episcopi descriptione quippiam mediocre proponat Apostolus sicut rudibus discipulis solent magistri, vt contra proposuerit perfectissimum pastoris exemplar, quale nullius oratoris apud Rhetores inuenias. Sed quoniam nescio qua penè fatali cœlibatus persuasione fascinatus Hieronymus virginitatem pro omnium virtutum quadam, vt ita loquar, ἐπιτομῇ ducebat, idcirco nulla summarum illarum virtutum habita ratione quas in pastore Apostolus requirit, perperam sanè de re tota iudicauit. Deinde quòd de illo Apostolorum rescripto profert quàm appositè dicitur? Etsi enim habita est Gentium ratio quum Circoncisionis onus illis

Act. 15. 28.
Luc. 9. 3.
Refutat. 1.
2

non imponeretur, tamen hoc idcirco propriè factum non est vt earum infirmitati consuleretur, sed quoniam vt in ipsa Synodo Petrus ostendit, iniquum fuisset atque adeò Domini voluntati repugnans, ceremoniarum iugum iis imponere qui semper fuerant eius expertes. Et quod additur de sanguine & suffocato non arguit Gentium ruditatem, sed Iudæorum, quibus vnis hoc tribuitur, quum Gentes multò essent in Christo adultiores, contrà quàm opinatus est Hieronymus. Denique sicut nulla fuit in Paulo infirmitas, sed in Iu-
3 dæis, quòd Timotheum circuncidit, Græca videlicet matre natum (nunquam id alioqui facturus) ita istud Apostolicum interdictum Iudæis datum est non Gentibus. Sed & illud
4 quo iudicio scripsit Hieronymus de præcepto continentiæ, quod cibum solidum vocat? Nam si ita est, certè nulli vnquam solidus cibus est subministratus. Nam coniugij præceptum lego saltem propter fornicationem, virginitatis autem præceptum, nusquam, nusquam, inquam, in sacris literis inuenio, sed suasionem duntaxat: & quidem addita multiplici restrictione, nempe propter instantem necessitatem, vt vitetur solitudo nos à melioribus auocans, denique si quis quod velit hoc possit, siue si quis non vratur. Nec dicit Apostolus se hæc ita scribere quod vereatur ne virginitati pares esse non possint Corinthij, sed contrà, quòd eis parcat, ne

videlicet ſi ad eam quæ imminebat tempeſtatem accederet coniugii pondus, penitus obruerentur. Nec etiam dicit ſe hortari duntaxat ad id quod expedire cenſebat, ne videretur eis laqueum iniicere, ſed ne ipſis iniiceret laqueum. Poſtremò, quũ Hieronymus 5
verba illa Chriſti, *Ne poſsidete duas tunicas*, accipit pro ſolido cibo, omnibus niſi infirmitas prohibeat, conueniente, multis modis aberrat à Chriſti ſcopo. Primùm enim ſolis Apoſtolis hoc ſemel dictum eſt, ídque peculiari certè de cauſa, nempe vt plenam experientiam facerent ſummæ potentiæ præceptoris, à quo poſtea ſuo tempore mittẽdi erant in vniuerſum terrarũ orbem. Et quæſo quando hoc illis mandatum eſt? tum certè quum prorſus adhuc rudes erant, & lacte indigebãt, nedum vt hic fuerit ſolidus ille cibus. Quòd ſi quis roget, cur igitur onus adeò difficile tam infirmis impoſuerit, quum præſertim illos iam confirmatos in orbẽ terrarum mittens, eadem illa non repetierit: reſpondeo lõgè faciliùs fuiſſe mándatum illud, quãuis prima fronte longè aſperrimum videatur. Nam vt de præceptoris præſentia taceam quæ vnica tum illos fulciebat, vt paſſim apparet longè aliud fuit apud ſuos gentiles obire breuis temporis legationem, quàm ad vniuerſum orbem expugnandum mitti, aliud quoque mitti viatico quidem vacuos, ſed breui ad præceptorem reuerſuros addita promiſ-

Matt. 10. 16. Luc. 22. 35. sione fore vt nihil tamen ipsis deesset, quàm dicere, Ecce ego mitto vos vt oues in medio luporum. Itaque tum roganti Domino respondent nihil sibi defuisse: postea verò sæpe defuerunt eis multa, quanuis nunquam, vt ait 2. Cor. 4. 8. Apostolus, fuerint à Deo destituti. Alteram

Exceptio Hieronymi altera. exceptionem mutuatur Hieronymus à temporis sui consuetudine. *Nam, inquit, fatetur Iouinianus non posse Episcopum esse, qui in episcopatu filios faciat. alioqui si deprehēsus fuerit, nō quasi vir tenebitur: sed quasi adulter tenebitur Oportet ergo Episcopum esse vnius uxoris virū, id est, qui vnam uxorem habuerit, nō habeat.*

Refut. 1. Atqui manifesta etiam est ista cauillatio, Neque enim scripsit Apostolus γεγονέναι fuisse, sed εἶναι esse: quanquam in eo sanè assentior Hieronymo & Chrysostomo non esse hæc Apostoli verba sic accipienda quasi nullus nisi vnius vxoris vir sit ad ministerij munus deligendus. Quod autem ad illum morem attinet nullum episcopum maritum deligendi nisi qui vxoris vsui renuntiaret: fateor vetustum quidem fuisse, sed Romę duntaxat præcisè seruatum, vbi constat vixisse & docuisse Iouinianum. Verùm quid ad nos si Romana Ecclesia iam tum pietatis prætextu mysterium iniquitatis moliens, laqueum iniicere voluit imperitorum conscientiæ? Tyrannicam autem ac planè Satanicam fuisse istam legem cœlibatus, non tantùm illud ostendit quòd manifestè repugnat Apostolicæ doctrinæ, sed etiam quòd à Nicena Synodo cla-

rè &

rè & expresſè redarguatur: vnde etiam factũ vt à ſexta ſynodo Oecumenica ob eam cauſam Romana Eccleſia diſertè, quod ad presbyteros quidem & diaconos, fuerit reprehenſa, præſentibus nec repugnantibus Agathonis Papæ Romani ὑποτηρύταις, qua de re alibi pleniùs diſſeremus. Vrget tamen Hieronymus in eandem ſentẽtiam, σώφρονος, & ἀγνόπτος nomina quibus ibidem vtitur Apoſto- 3
lus. Sed iam oſtendimus iſta maritis quoque fidelibus quadrare. Conatur tamen præterea Hieronymus iſtum morem ſic excuſare. *Si laicus, inquit, & quicunque fidelis orare non poteſt, niſi careat officio coniugali: ſacerdoti, cui ſẽper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergo ſemper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hoſtias offerebant, nõ ſolùm in domibus ſuis non erant, ſed purificabãtur ad tẽpus ab vxoribus ſeparati: & vinum & ſiceram non bibebant, quæ ſolent libidinem procreare.* Hæc verò ſi ſic haberent, quis tandem nuberet in 2
Domino? Sed de quibus precibus agat Apo- 3
ſtolus, abundè dictum eſt à nobis. Quod autem citet ex lege nuſquam extat neque quod ad coniugalis coitus immunditiem, neque quod ad vxorum ſeparationem attinet, vt ſæpe mirari ſubierit ab Ambroſio quoque id dici, & Auguſtinum in eo qui nuſquam eſt expediendo nodo tantopere laborare. Longè itaque rectiùs Chryſoſtomus, *Quomodo*, inquit, *honorabiles ſunt nuptiæ, ſi nos tantopere im*

Exceptio tertia Hieronymi.

1. Cor. 7. 5.

Refut. 3.

Ambro. in 1. ad Timo. ca. 4.

Auguſtinus quæſt.

in Leuit.62. & Retract. lib.2.ca. 5. Chrysosto. in epist. ad Heb.ho. 7. *pediuit?* Et mox, *Si qui impediti sunt ex nuptiis, sciant quod non nuptiæ illis impedimento fuerūt, sed voluntas quæ malè vtitur nuptiis. Nam neque vinum facit ebrietatem, sed mala voluntas, & moderationis excessus. Vtere cum moderatione nuptiis, & PRIMVS ERIS IN REGNO, & omnibus fruêris bonis.* Denique opponamus sibi ipsi Hieronymum longè rectiùs alibi de Episcopis coniugatis scribentem. *Quæritur quid sit*, inquit, *in ordinando Episcopo, non quid fuerit. quare verò solùm vxoris nomen impediat, quòd solùm peccatum nō fuit?*

Hiero.Ocea no.tom.2.

Obiectio. Responsio.

Neque verò, inquiet fortasse quispiam, dixit vnquam Hieronymus, nuptias esse peccatum. Respondeo vt totidem verbis id nō dixerit, imò quoties libuit, hæreticorum esse testatur nuptias damnare: eum tamen satis ex ore suo conuinci. Quid enim aliud est peccatum quàm quod malum est? quàm quod nonnisi ex venia licet? cuius denique tanta est immūditia, vt ei vacare & Christiani officium implere, imò ne precari quidem possis? Sed hoc ex iis quæ mox subiiciam magis etiam liquebit.

Sextum Iouiniani argumentum

Exceptio Hieronymi 1.

Refutatio.

Exceptio 2.

Quærebat quoque Iouinianus, Si omnes fuerint virgines, quomodo stabit genus humanum? Hîc verò miris modis Hieronymus tergiuersatur, nec tamen elabi potest. *Quid si* inquit, *omnes fuerint viduæ, vel in matrimonio continentes?* Respondebit Iouinianus ne hoc quidem fieri oportere, & tu nodū nō expedieris, Hier. Iterū excipit Hiero. *Vereris ne si virginita-*

ginitatem plures appetierint, cessent lupæ, cessent adulteræ, ne infantes in vrbibus & villis non vagiant. Facis verò mihi iniuriam, Hieronyme, potuit optimo iure regerere Iouinianus, qui stupra & adulteria fugienda suadeo cum Apostolo quum nuptias suadeo. Imo hoc vereor potiùs, ne manente ista Tyrannica cœlibatus lege, eueniat quod Paphnutius iam olim Synodo Nicenæ prædixit, & euentu iam cœpit confirmari, id est, vt pro legitimis vxoribus, omnia concubinis, scortis, turpissimis denique libidinibus conspurcentur, quia eò deuenire tandem oportet qui remedium oblatum aspernantur. Vereor & illud, ne si persuaseris quod tu dicis contra Dei verbum, malum esse nimirum mulierem tangere, per te non stet quominus nulli ex sanctorum connubio propagentur.

Refutatio 1.

2

3

Septimum Iouiniani argumētū.

Dicebat etiam Iouinianus, non pro scortatoribus aut adulteris, nec contra continentiam, sed contra istos qui virginitatis admiratione nuptias non verbo quidem, sed reipsa damnabant, alij quidem in omnibus simpliciter, (vt ex superiorib. Hieronymi argumentis liquet, & multo magis ex iis quæ sequuntur constabit) alij verò in Clero duntaxat, tanquam sacerdotij puritas matrimonio cōtaminetur, dicebat, inquam, aduersus istos Iouinianus, *Cur igitur creata sunt genitalia, & sic à Cōditore sapientissimo fabricati sumus, vt mutuum nostri patiamur ardorem, & gestiamus in naturalem copulam?* Hieronymus respondet, sed tamen titubans, ad alios etiam vsus eas partes

Exceptio Hierony.

Refutatio. esse conditas. Hoc verò nihil ad rem. Loquimur enim de alio vsu qui negari non potest.

Exceptio 2. *Nunquam ergo cessemus*, inquit, *à libidine, ne huiusmodi membra frustra portemus. Cur enim maritus se abstineat ab vxore? Cur casta vidua perseueret, si ad hoc tantùm nati sumus, vt pecudum more viuamus? aut quid mihi nocebit si cum vxore mea alius concubuerit? Quorsum eunuchos propter regnum Dei commendat Dominus? Cur Paulus imò Dominus ipse has etiam*

Refutatio. *partes habuit?* Pudet enim me Hieronymi verba omnia huc adscribere. Atqui hoc quidem non est respondere sed calumniari. Scortatio certè & adulterium contra hominis ratione præditi, nedum contra Christiani & regeniti hominis naturam est. Loquitur autem Iouinianus de recto illarum partium vsu: & hoc dicit, Hieronyme vel non sapienter fabricatos fuisse homines, & accusandum in ipsa natura humana opificem: vel fatendum esse in naturam & naturæ architectum peccare qui ab illarum partium vsu legitimo tanquam à re nonnisi ex comparatione deterioris mali bona, homines auocent: qui denique omnes quantum in se est cuperent esse cœlibes, & Apostoli verba? *Velim omnes esse sicut meipsum*, eò detorquent. Tuum verò fuit non tergiuersari neque absurda ista opponere, sed solidas rationes opponere, vel sen-

2 tentiam mutare. Quæris cur igitur laudentur qui seipsos castrarunt propter regnum Dei? quasi verò Domino nō liceat quos ad rectum

vſum formauit, ad alium etiã præſtantiorem
traducere:& quaſi non ſint maxima laude di-
gni qui hac etiam in parte ſeipſos abnegant.
Sed hoc ſanè iis demum conuenit quibus da-
tum eſt,& quandiu datum eſt. Manet interea
communis ordo naturæ ſic Dei opificis de-
creto confirmatus, vt quicunque illum vo-
luerit, quocunque id obtẽtu fiat, reſcindere, 3
tandem ſeſe θεομαχεῖν magno ſuo malo ex-
periatur. Eadẽ autem ratione concidit quod
de Paulo ipſóq; adeò Domino noſtro certè
non admodum παρθενικῶς eodem loco ſcri-
bit Hieronymus.

Denique quum Iouinianus obiiceret Do-
minum præſentia ſua nuptias honoraſſe, duo
reſponſat Hieronymus, quem tamen opor-
tuit ſimpliciter aſſentiri, ſi nuptias eſſe τιμίους
verè cum Apoſtolo ſentiebat. Primùm igi-
tur inquit hîc quoque Iudaicam conſuetudi-
nem obſeruaſſe Dominum, ſicut & idẽ cir-
cunciſus eſt, ne Iudæis iuſtam cauſam ſe in-
terficiendi tribuere videretur. quaſi verò vel
nuptiæ ſint ex legalium ceremoniarum iam
abolitarum numero, ac non in ipſo paradiſo,
perpetuo & inuiolabili naturæ fœdere ſan-
citæ: quarum dignitatem imminuit quidem
corruptio ſuperueniens, non autem ſuſtulit.
Deinde ponamus ad nuptias inuitatum Do-
minum venire recuſaſſe. quis eum propterea
damnare naturam vel vt legis tranſgreſſo-
rem mortis reum cenſuiſſet? Imò (quod iam
toties Hieronymum feciſſe oſtendimus) quũ

Octauũ Iouiniani argumentũ.

Exceptio Hieronymi 1.

Refutatio.

quicquid in carnis opera ſcriptum eſt aduerſus nuptias torqueret, & cùm argumentum illud Iouiniani, Si omnes virgines fuerint, quomodo ſtabit humanum genus, oppugnaret, hoc ſanè fuit naturam damnare. Denique vnde cauſam iſtam deſumpſit Hieronymus, legis à Domino implerę? Lõgè enim aliter hac de re ſenſit Apoſtolus, ſcribẽs ideò factum ſub lege vt eos qui ſub lege erant redimeret: Oportuit enim ab eo iuſtitiam omnem impleri, qui factus eſt nobis à Deo Patre iuſtitia. Secundò reſpondet qui ſemel venit ad nuptias, ſemel docuiſſe eſſe nubendũ. Ergo, Hieronyme, primas ſaltem nuptias nõ eſſe malas iam tandem confiteris, quum minimè fueris vnquam dicturus, Chriſtum docuiſſe vel ſemel vel ſæpius eſſe malè agendum. *Neque ego verò* inquit, *coniugiũ damno, quod eſt hæreticorum*. Verùm quis hic pudor eſt, poſtquam omnibus conuitiis & probris coniugium affeceris, negare te nuptiis detraxiſſe, & vno verbulo tot maculas abſtergi poſſe arbitrari? Poſtremò annõ illum meminiſſe ſaltem oportuit, quum ineptũ & elũbe hoc argumentum ex Tertulliano repeteret, quid in eum tot antè annis duriſſimè ſcripſiſſet, nempe hominem Eccleſiæ non fuiſſe?

4 — Gal. 4. 4.

Exceptio Hieronymi altera Refut. 1.

2

Sed fortaſſe rogabit quiſpiam quid igitur hac de re mihi videatur. Reſpondeo, quod ad huius vitæ tranquillius tranſigendæ commoditatem & rationem attinet, cœlibatum in iis quidem qui non vruntur, meritò nunc

De cœlibatu & virginitatis præſtãtia quid ex Dei verbo ſentiendum.

(id est post ingressum peccati in mundū) anteponi coniugio, duabus præsertim de causis. Cœlebs enim liber est à plurimis maximísque rei domesticæ curis, ac proinde ad præstātiora sine distractione meditáda multò est accommodatior: quas ob causas, accedente etiam tertia, nempe temporū vel pręsentium vel imminētium asperitate, pronūtiat Apostolus meliùs facere, & beatiores, id est, meliore conditione esse cœlibes quàm maritos. Sin verò de futuræ vitæ præmiis quæritur, primùm illud dico, nullum neque virginibus neque coniugatis pręmiū deberi, ac proinde Christianos istam quæstionem nō admodum decere, vt qui potiùs de eo laborēt, quomodo sint Domino suo placituri, quàm quid ab eo mercedis inutiles serui sint accepturi. Et certè fuit hæc insignis versutia Satanæ, vt magnos alioqui viros in mercedis potiùs quàm in laboris meditatione occuparet. Scripturam verò cùm satis constet nihil de istius generis cōtrouersiis statuere, sed iubere potiùs vt quæ praua sunt fugientes, & quæ recta sunt sequentes, vocationis nostræ cursum siue coniuges siue virgines alacriter obeamus de corona nostra securi, quorsum ista, quæso, digladiatio? Cur non.n. æquè diues Ecclesia, bonis & sanctis cōiugibus, atq; virginibus abūdans? & à quo spiritu profectę sint istæ contentiones, annon exitus ipse satis demōstrat? Sed agè, vt hoc quærere licuerit fœlici illo, vtinam nō imaginario, seculo, a

in quo de virtutum præstantia certamē erat, quorsum hæc ad illos qui legis cœlibatus prætextu, teste Deo & Angelis, ipsisque adeo diabolis, pene opinor, cohorrescentibus, orbem t rrarum in Sodomam & Gomorrham transformarunt? Nullus certè, ne istorū quidem, ignorat eò rē rediisse vt mundus hodie vni ersus nihil sit aliud quàm spurcissimum lupanar. Et nos scilicet carnis libertatē prædicamus, qui nemini iniiciēdum virgirnitatis perpetuæ laqueum, & vnicuique continētiæ donum non habenti accipiendam vxorē quîcum sanctè & publicè viuat, cū Apostolo docemus. Sed ad rem. Si pro modo, quanuis non pro merito certaminis, donabitur brabium, vtcunque admirer in sanctis continētibus singulare & angelicum potiùs quàm humanum Dei donum. non possum tamen vic ssim non prædicare eorum fortitudinem qui coniugii pondus sic perferunt vt nō succumbant. Commune enim est, quanuis non æquale, certamen cum incontinentia, tū virginibus tum coniugibus. Coniuges v rò, quàm varias & multipl ces obire pugnas necesse est, quas penitus cælibes ignor nt? Denique quod sæpe iam dixi, apertè iterū di o, neque virginitatem neque coniugiū in ea ū rerum num ro censer oportere quæ per se sint expetibiles, vel in quibus per se positum sit regnum Dei: sed quatenus vel ad illam vel ad istud vocatus est quispiā, & sua vocatione bene vtitur ad Dei gloriam & proximi ędificatio-

cationem, coronari tum cœlibes tũ maritos prout certarunt. Itaque totum illud de centesimo siue sexagesimo virginum & de tricesimo viduarum fructu, exclusis coniugibus (quorum tamen vberrimos fructus iampridem carpit & carpet ad extremum vsque Domini aduentum Ecclesia,) vt inane & absurdum somnium repudio: quum nihil ibi tale commemoret Dominus neque de vitę ęternæ vel pari vel impari præmio, sed de verbi Dei in præsenti vita efficacitate differat. Et de Hieronymo quidem hactenus. Matt. 13.8.

Ne quis autem me calumnietur non tam asserendæ veritatis quàm nouãdarum rerum, aut iam receptæ nouationis, vt nonnulli loquuntur defendendæ studio, non in istam Hieronymi reprehensionem incidisse, sed vltrò eam quæsiuisse: præterquàm quòd conscientiæ meæ testem Deum ipsum appello, spero æquos omnes lectores reipsa facilè quę mihi mens fuerit æstimaturos. Apologiam porrò ipsius Hieronymi cur attingere noluerim si quis rogabit, sciat duabus de causis id à me non esse factum, quia videlicet quum nihil mihi quidem proferre videatur quod pro iusta excusatione accipi possit, illi tamen omnino parcendum potius quàm alteram in eum parandam refutationem putaui.

Ista verò quæ nunc subiicio, diuersa quidem sunt à superioribus, sed partim ex eodem auctore, partim ex aliis scriptoribus petita, ad quæ sigillatim etiam respondendum Argumẽta aliorũ pro cœlibatu Cleric. ex Dei verbo scriptoꝝ.

putauimus. Nam illa repetere quæ ex Hieronymo deprompta recentiores, ac præsertim blasphemi pontifices Syritius & Innocentius primus, ex malis deteriora fecerunt, superuacuus labor fuisset.

Argumentum primũ. Proferunt exempla quorundam à condito mundo ad Christi aduentum qui cœlibes vixerunt. Respons. 1. Atqui non quæritur an cœlibatus sit vitæ genus Deo probatum, (quis enim hoc negat, modò ad rectũ finem referatur?) sed an sit Verbi ministris necessarium, & ita quidem vt votũ præeat ordinationi. Itaque absurdè ista citantur, vt interim taceam paucissimos illos fuisse, nec omnes ex Prophetarum 2 aut sacerdotum numero. Imò ipsi inficiari nõ possunt sub lege sacerdotes ipsúmque adeò Pontif. maximum ac Leuitas fuisse coniugatos. Obiectio. Sed excipiunt id necessitate factũ, quod ex sola tribu Leui deligerentur sacerdotes, quorum alioqui genus intercidisset, quæ ratio nunc non obtinet. Responsio. Ego verò ita id oportuisse ob eam etiam causam fieri concedo: sed hanc solam fuisse coniugii sacerdotum causam fortiter nego, verùm hanc potiùs, quò etiam respexit Apostolus, quũ diceret, Propter scortationem autẽ vnusquisque vxorem suam habeat. Fuerunt enim & illi homines: neque peculiarem continentiæ promissionem à Deo habuerunt.

Argumentum secundum. Leui. 15. 16. Citant legem Domini, vbi immundus pronuntiatur à quo manat semen cubilis, (sic enim habent Hebræa) quod ipsi de quouis coitu

coitu interpretantur, adeò quidem vt Augustinus in hoc nodo expediendo plurimùm laborarit. Sed mirum est illos non animaduertisse quod ex epithcto non temere adiunсto liquet, nempe Mosen initio capitis illius 15. agere de gonorrhæa quã vocant, postea verò de seminis per quietem inuoluntario fluxu disserere, vt ipse quoque Caietanus agnoscit. Quis igitur pudor, imò quæ inscitia fuit hoc torquere aduersus cubile nuptiarum impollutum? Deinde illud quoque animaduertere debuerunt, legalem & externam dũtaxat fuisse istam pollutionem vt & alias multas, ac proinde nullum nunc ei locum relinqui, nisi cætera etiam legalia velint in vsum reuocare. Postremò non tantùm ad sacerdotes, sed ad quosuis etiam ex populo lex ista pertinebat. Vbi autem comperient prohibitos maritos à templi aditu & vllis sacrificiis quoties vxores suas attigissent? Non est igitur quod veterum hac in re consuetudo nobis opponatur, de qua tamen Hieronymus, *Ipsorum* (inquit) *conscientiam conuenio qui eodem die post coitum communicant, quare ad Martyres ire non audent? quare non ingrediuntur Ecclesias? an alius in publico, alius in domo Christus est? Quod in Ecclesia non licet, domi non licet.* Chrysostomus autem duriùs etiam loquitur, & quidem quod mirum est, lectum nuptiarum incontaminatum esse professus, *Quo die*, inquit, *liberis legitimè operam dedisti, quãuis illud crimẽ non sit, orare tamẽ nõ audes*, quod ta-

Augustin. quæst. in Leuitic. quæst. 81. & lib. retract. 2. cap. 55.

Respons. 1.

2

3

Hieron. apolog. ad Pãmachiũ.

Chrysost. hom. 51. in Matth.

men quũ ad ſolas preces publicas pertineat, viderit Hieronymus, quo iure illud ad priuatas etiam trahat, errorem ſuum ita excuſans vt etiam duplicet, quum in Apologia repetit abſurdiſſimum illud argumentum : *Si ſemper orandum eſt, nunquam ergo coniugio ſeruiendũ:* & huc etiam manifeſtè torquet illud Petri, *ne impediantur orationes noſtræ.* Cæterùm illa cõſuetudo, etſi ex eo manauit quòd quàm religioſiſſimè cupiebant accipi tantæ rei ſacramenta (quod ſtudium non poteſt non magnopere laudari) tamen quum in nuptiarum opere ſtatuat peccatum quòd à Chriſti communione arceat, atque adeò ab Eccleſiæ corpore nos auellat, manifeſta fuit ſuperſtitio, præter Dei verbum inuecta : quamuis editi ſint Canones poſtea quibus non modò confirmaretur, ſed etiam plurimum augeretur. Itaque mirum non eſt ex eo errore qui per ſpeciem religionis irrepſerat, maiorem etiam abuſum exortum, nempe vt quibus religio erat ad templum accedere, religio non eſſet domi cœnam priuatam facere, id eſt, ſacra myſteria manifeſtè prophanare, ſi Paulo credimus. quod tamen ſatis ex eodem illo Hieronymi loco apparet fuiſſe Romæ præcipuè factitatum, quòd tum illic quotidie corpus Domini accipere conſueuiſſent, quum tamen Iuſtini ętate diebus tãtùm Dominicis ſynaxis celebraretur. Ex eodẽ fonte, id eſt, ex illo Leuitici loco perperam expoſito, profluxit & illud argumentum ab AMbroſio

Iuſtin. apolog. 1.

brosio expressum, & ab aliis postea inculcatum, *semper ministris continẽdum, quia semper orandum & ingiter sacrificandum*, cui noua refutatione non est opus. Sed execrabiles sunt profectò Syritij & Innocentij voces, quum istud tam falsum & Dei verbo repugnans argumentum sic cupidè arripuerunt vt aduersus coniugium quicquid in turpissima lupanaria dici potest euomuerint, arbitrati nimirum domum Domini pulcherrimè repurgatum iri, si coniuges à regno Dei, quantum in se est, exclusissent. Syritij autem in primis pudenda etiam est inscitia, & incredibilis audacia, quum annuas sacerdotum vices fuisse scribit, quibus ipsos ab vxoribus seiunctos fuisse comminiscitur.

Ausus etiam est furiosus ille Smytheus reponere rancidum illud pro sacerdotum cœlibatu argumentum, quòd videlicet iuberētur Israelitæ accinctis renibus agnũ Paschæ edere: quo ritu (inquit) significata est castitas: Respondet doctissimus P. Martyr, præterquàm quòd totum hoc allegoricum est, aliam causam hujus ritus ab ipso Mose exprimi: & tamẽ vt castitatẽ ita significatam fuisse demus, pertinere quoque castitatem ad cæteros, atque adeò ad vniuersum populum: ac proinde si valeret hoc argumentum, excludendum fuisse ab his conuiuiis totum Israelem. Tertiũ argumẽtum. Responsio

Ex nouo Testamento citant Mariæ virginis votum. Neque verò ignoramus quid ve- Quartũ argumẽtum. Respon. 1.

teres ea de re senserint & scripserint. Verùm vnde tandem votum istud eliciunt? De perpetua selectissimæ illius virginis virginitate non ago, quàm minimè sanè inficior, quum ante partum quidem virginem fuisse & ex Esaiæ prædictione & ex Matthæi narratione certissimè constet, post partum verò à Iosepho fuisse cognitam neq; vsquam legamus, nec sanè sit probabile. Eius ergo purissimam virginitatem minimè in dubium voco, sed de voto quæro, vnde tandem colligi possit: quia non modò nulla eius rei mentio apud Matthæum, sed etiam contrarium manifestè colligi potest ex eo quòd esset viro desponsa. Quorsum enim desponsatio, si verè nubere non instituerat? Nec rursus inficior Dei prouidentia ita fuisse factũ, sed aliud tamẽ ipsius Mariæ cõsilium fuisse dico, quum præsertim, vt ex eius perculsione apparet, minimè in mentem ei venisset quod postea nuntiauit Angelus. At enim (dices) cur igitur excipit se virum nõ cognoscere? nempe, vt etiam idem D. Martyr egregiè obseruauit, cogitãs virgo quid tandem sibi vellet tam inexpectata & sibi adhuc virgini minimè conueniens salutatio, modestè & prudenter de rei futuræ modo & ratione quærit. Nam si vsitata futura erat conceptio, differendus saltem videbatur nuntius quoad vsque marito esset coniuncta. Sin verò potiùs, quod ex Angeli verbis proculdubio colligebat extra ordinem id futurum esset, cupiebat & illud, quãtum virgi-

neus pudor patiebatur, edoceri: subuerita nimirũ ne alioqui de fama ac de vita etiã periclitaretur, si grauida necdũ nupta deprehenderetur. Quorsum autem hæc ad votum? Postea verò vouisse virginitatem vnde colligemus, quanuis illibatam ex consensu Iosephi, custodis potiùs quàm mariti permãsisse vltrò concedam? Postremò quorsum hęc ad Clerũ voto perpetui cœlibatus constringendum?

Euerso porrò legis Cœlibatus fundaměto præcipuo, quum quæcunque ex verbo Dei scripto nonnulli proferunt, partim absurdè dicent, partim etiam manifestè nec sine blasphemia torqueant: necessarium est vt à verbo Dei depulsi aliunde subsidium petant qui Cleri cœlibatũ adeò pertinaciter defendunt. Hinc enim efficitur (quod etiam Thomas & saniores Scholastici tuentur) vel à traditione Apostolica non scripta, vel à iure Ecclesiastico quod vocant, promanasse, aut si neutrum etiam istorum verum est, manifestè damnandam esse Legem quæ à Deo nullo modo profecta doceatur.

Legẽ cœlibatus non esse ex traditione Apostolica scripta.

Traditionẽ autem Apostolicam scriptam esse quî tandem probabunt, qũum in scriptis Apostolicis nusquam extet? Canones enim illos ita vocatos, pro Apostolicis habere isti non possunt, quin à Papa Gelasio dissentiant, ac proinde Catholici esse desinant: siquidem vt ipsi arbitrãtur, eadem est illa Romana sedes quæ & Ecclesia Catholica. Clementis verò διαταγὰς quis tandẽ nisi summè impudens

Argumentũ primum. Obiect. 1. Responsio

Obiect. 2.

vt Apostolicas tueri possit? Nos tamen & istas & illos suo loco fauente Deo, expendemus, ac ne istis quidem fauere ostendemus.

Responsio

Legē cœlibatus non esse ex Apostolica traditione ἄγραφον.

Obiect. 1.

Superest igitur vt traditio ista sit ἄγραφος. Sed quî potuit vel sine scriptis tradi, vel etiā tolerari ab Apostolis quod non modò non extat in eorum libris (quibus tamen affirmo complexos fuisse quicquid saltem directè conscientiam respicit) sed etiam illorum scriptis ex diametro repugnat? Quid enim attinet tergiuersari? Imperari coniugium iis saltem qui vruntur non est quòd quisquam nisi præfractus inficiari possit. Sed audio quid excipiant. Contendunt ex veteribus etiā plerique hoc non pertinere ad eos qui continentiam vouerint. Atqui vitiosissimum esse hoc argumenti genus ne pueri quidem ipsi in scholis ignorant, quum illud ipsum de quo quæritur, ad alterius probationem assumitur, quod repetitionem principii vocant. Hoc igitur nobis imprimis demonstretur, votum perpetuæ continentiæ, aut præcepto aliquo, aut exemplo ex sacris literis petito niti: deinde ab iis qui ad munus aliquod Ecclesiasticum vocabantur id genus voti flagitatum fuisse: ac tertio demum loco nobis ostendant cur Paulus hac ipsa de re ex professo rogatus à Corinthiis, ne γρῦ quidem istius distinctionis meminerit. Quum enim adeò grauiter istorum iudicio peccent qui votum istiusmodi violant, quî tandem fieri potuit vt eius exceptionis nullo modo mem-

mine-

minerit Apostolus? Quid quòd nusquam virginitatem ne suadet quidē, nisi addita ratione, qua vel cessante vel alterius validioris interuentu impedita, nullus ei suasioni locus relinquitur? Quid quòd tam expresse testatur se nolle cuiquam laqueum iniicere? Neque nos verò, inquiunt isti, cuiquam laqueū iniicimus, quum ad vouendum nemo cogatur. Egregium sanè responsum, quod mirum est Apostolo in mentem non venisse perinde ac si quis nullum quidem obtorto collo ad suspendium trahat, sed pendentes ex trabe laqueos ostentans ac etiam ad illos inuitans, quicunque ceruicem inserere vltrò voluerint non modò non eripiat huic periculo, sed etiam extricare se volentes pro viribus impediat. Ac ne quis duriorem esse istā similitudinem arbitretur, sciat me discedere ab Apostoli vestigiis noluisse, qui non continentiam quidem ipsam, (absit enim hoc à nobis) sed seruandæ continentiæ legem *Laqueum* vocauit. Quid quòd tam multis idem Apostolus Diaconi & Episcopi dotes describens, non modò non requirit perpetuam istam continentiam, sed etiam vnius vxoris virum admittit? Nam quòd nonnulli non vxores, sed sorores potius fuisse volunt à quibus videlicet ex voto abstinerent, ne refutatione quidem indigere vel ex historia Nicænæ Synodo liquido perspicitur. Sed de his etiam plenius differemus, vbi de matrimoniis ipso iure nullis agetur. Hæc au-

Obiect.

Responsio.

tem est huius argumenti summa, quantumuis Apostolicam esse hanc traditionem asserant veteres nonnulli, ac præsertim Epiphanius, tamē id ne verisimile quidem esse, quoniam alioqui à seipsis Apostolos disensisse consequeretur.

Epiphan. contra Apostolicos.

Iam verò si interdictum istud ab Apostolis neque in sacras tabulas est relatum, nec voce traditum, quid superest nisi vt sit Ecclesiastici siue positiui iuris quod vocant? Et sanè huc adacti confugiunt Scholastici omnes quibus aliquid est iudicii, tum quoniam quę ex verbo Dei proferuntur vident manifestissimè torqueri, tum quòd alioqui sanctissimi sui Papæ dispensationes tueri non possent. Nos verò quale sit ius istud non Apostolicum & tamen Ecclesiasticum, agè dispiciamus.

Legi cœlibatus non rectè prætexti ius ecclesiasticū siue positiuum.

Hoc igitur omnes ęquos iudices mihi cōcessuros arbitror, ratás esse non posse leges nisi ab eo profectas cui condendarum legum sit potestas. Hanc ergo autoritatem cuiquā vnquā mortalium à Deo fuisse attributā vt leges conscientiis ferret, ostendāt nobis istarum legum Ecclesiasticarum defensores. sin minus, mirari desinant nos istiusmodi iugū recusare. Mosen audio leges etiam huiusmodi ferentem, sed quas ex ore & manibus domini acceperat, quibus addere quicquam aut detrahere, ne tum quidem cuiquam mortali fas esset, quumDeus adhuc πολυμερῶς καὶ
2 πολυμόρφως loquebatur. Dauidem & Solo-

Argumentū primū.

Obiect. 1. cū responsione.

monem

monem audio in ſtructura templi quædam
præter tabernaculi dimenſiones ædificaſſe,
ſed illum quidem Prophetam, iſtum verò
patris monitis obtemperantem. Leges au-
tem de ſacerdotũ & Leuitarum vicibus præ-
terquàm quod ex eodem Spiritu manarunt,
ad ordinem propriè non autem ad conſcien-
tiam aut ipſum Dei cultum referuntur ho-
minum mandata licet eorum proculdubiò 3
qui ſacra tractabant, audio tamen diſertè à
Domino inania pronuntiari. *Quæ dicunt, fa-* 4
cite, inquit Chriſtus: ſed præcedit conditio,
quum videlicet ſederint ſuper cathedrã Mo-
ſis. Nam alioqui iubet idem Dominus caueri
Phariſæorum fermentum. Audio habendum 5
vt Ethnicum & Publicanum qui non audie-
rit Eccleſiam. Sed eundem Chriſtum audio
Phariſæorum ablutiones reiicere, earundem
traditiones coarguere, totius denique ſyna-
gogæ proſcriptionem nihil omnino curare.
ex quibus intelligitur aliud eſſe Eccleſiam
quæ ſponſi ſui vocem audiat, aliud ſpecio-
ſam laruam quæ Eccleſiæ ſpeciem menti-
ta, gubernandæ familiæ leges non accipiat
ſed ferat. Audio ſolutum & ligatum in cæ-
lis quicquid ſoluitur aut ligatur in terris, ſed 6
ita vt ſoluendi & ligandi leges à Domino
accipiant fidi myſteriorum Dei diſpenſa-
tores non ex ſua, ſed ex heri ſui voluntate.
Audio & Apoſtolum teſtantem Epheſiis,
ſeſe illis omne conſilium Dei, nempe quod
ad ſalutem noſtram, & Dei cultum attinet, 7

8 expoſuiſſe. Idem ſcribit, *Dico ego non Dominus*, ſed vt Spiritum Dei habens, & vt Apo-
Obiect. 1. ſtolus. Et hic nimirum locus eſt quem nobis obiicient aduerſarij, vt qui ſe quoque Spiritum Dei habere iactent, nimirum ad Eccleſiæ gubernacula collocati tanquam Apoſto-
1 lorum ſucceſſores. Ego verò mallem ipſos doctrinam quàm ſedem Apoſtolicam demonſtrare, ne Caiaphæ ſint ſimiles, qui ex Aaronis cathedra Filium Dei vt blaſphe-
2 mum damnauit. Deinde etiamſi idem docerent atque Apoſtoli affirmo tamen ipſos videri non poſſe ſucceſſores Apoſtolorum, ſed vt plurimum ipſis largiar, eorum duntaxat qui ab Apoſtolis conſtituti ſunt per ſingulas Eccleſias. Neque verò illud diſcrimen parui eſt momenti, Quum enim Apoſtolis onus impoſitum eſſet plantandi Eccleſias per vniuerſum orbem terrarum, non dubium eſt, quin præ cæteris & authoritatem peculiarem ordinandi Eccleſias, & explicandæ diuinæ voluntatis cum maxima Spiritus efficacitate habuerint. Iis verò qui ab Apoſtolis per ſingulas Eccleſias conſtituti fuerunt, nihil aliud curandum fuit quàm vt Apoſtolicæ tum doctrinæ tum diſciplinæ cuſtodes eſſent; quod ſuo iam ſeculo quum à nonnullis non ſatis diligenter obſeruari Paulus experiretur, queritur non deeſſe qui fœnum & ſtipulam extruerent, atque adeò anathemati deuouet quicunque aliud Euange-
3 lium præter id quod ipſe prædicarat annun-

narent.

tiarent. In summa igitur vt Dominus per Apostolos aliquas etiam conscientiis leges posuerit, negamus tamen hoc ius in quenquam postea translatum, quoniam plenè & integrè munere sibi conmisso defuncti sunt Apostoli, vt nihil eiusmodi faciendum posteris reliquerint. Deinde quum iubeamur probare spiritus, quod obsecro experimentum ostenderint isti loquentis in ipsis Christi? Nam vt cætera omittam quæ hac de re pluribus dici possent, annon aliquid præter Euangelium Pauli facit, qui quod ille facere nec voluit nec debuit, cœlibatus laqueum omnibus pastoribus, presbyteris & diaconis imponunt, & ita quidem vt coniugatum esse & in carne esse ac proinde Deo non placere, vnum & idem esse affirment? Ex hoc autem illud effectum volo, ius istud non esse Ecclesiasticum appellandum, quum Ecclesia extructa sit supra fundamentum à Prophetis & Apostolis positum, sed hanc ipsam esse dæmoniorum doctrinam: quod euentus etiam ipse ostendit.

4

5

Non tamen, inquiunt, damnamus nuptias, vt Tatianus & alii. Cedo igitur quod inter vos & illos aliud discrimen, quàm quòd illi in omnibus, vos in certis duntaxat personis nuptias damnatis? At non vt impuras, inquiunt, quum illas etiam inter sacramenta numeremus, & palàm ei benedicamus. Mirum sanè hominum genus. Cur ergo Hieronymum, Syritium, Innocētium apertè aduer- Obiect. 9. Respōsio 1.

ſus matrimonium torquentes quicquid in ſacris Literis aduerſus quæuis ſcelera dicitur, non hoc nomine repudiatis? Quòd ſi seriò ad numeratis matrimonium rebus omnium puriſſimis, id eſt ſacramentis, quî fit, obſecro, vt ei cum ordinibus ſacris, alio videlicet, vt vultis, ſacramento, tam malè conueniat, vt ſcor-
4 tatorem, adulterum, potiùs quàm maritum quantumuis honeſtum & pudicum, ſitis ad ordinationem admiſſuri? Quem enim vnquam à vobis ordinandum rogaſtis, an virgo eſſet? imò quem tandem in tota veſtra hierarchia auderetis bona conſcientia iurare aut etiam præſumere virginem, ac proinde nec ſcortatorem eſſe nec adulterum, ne quid turpius dicam.

Secundum argumentum. Sed & illud quæro, ſitne habendum ius illud Eccleſiaſticum, quod Nicenæ Synodi decreta manifeſtiſſimè conuellit. In his enim diſertè ex verbo Dei & doctrina Apoſtolica pronuntiatur impollutum eſſe epiſcoporum etiam & aliorum in ſacris ordinibus conſtitutorum congreſſum cum vxoribus ante ordinationem ductis. Cur igitur pro Eccleſia habebimus eorum cœtus qui contrarium poſtea cenſuerunt?

Obiect. 1. At non tamen, inquiũt, conſtituit Nicena Synodus licere, mortuis vxoribus quas iam habentes ordinati fuerint, alias poſtea ducere. De hoc verò poſtea videbimus.

Reſponſio. Nunc illud ſatis eſt demonſtraſſe, coniugio cum ſacris ordinibus optimè cõuenire ex Nicenæ quoque Synodi decreto: quam iſti

catho-

catholici ſcilicet pro ſacra & inuiolabili ducunt, quos non pudet pronuntiare eos in carne eſſe; nec Deo placere poſſe qui matrimonio vtántur. Operæpretium eſt autem intelligere quid etiam hac in parte prætexãt. Fuit, inquiũt, illis Apoſtolorum temporibus Eccleſia ex Gentibus & Iudæis collecta. Illis ne ſcortari quidem flagitium erat: iſtis cœlibatus erat etiam inuiſus & vſitata polygamia. Quid mirum eſt igitur, inquiunt, maritos etiam fuiſſe ad ſacra miniſteria admiſſos in tanta cœlibum penuria? Hoc autem incommodum quum nunc ceſſarit, meritò aliter Eccleſiæ viſum eſt. Ego verò fateor, boni viri, eam tum fuiſſe temporum rationem. Sed non niſi propter cœlibum penuriam toleratos fuiſſe ad tempus maritos, vndè tandem colligitis? Imò ſi ſacerdotij dignitati tantoperè repugnat coniugium, vt neceſſarium ſit cœlibatus vinculum; qua conſcientia tolerare illud potuerunt Apoſtoli, idque ne vocula quidem emiſſa, ex qua intelligeretur aliter poſteris faciendum, quoniam quod tum facerent, temporibus dare cogerentur? Imò ſi ita res ſe habebant, annon præſtabat Paulum totũ illud, *Vnius vxoris virum*, omittere? Nã illud, *Velim vos omnes eſſe vt meipſum*, ad totam ſanè Corinthiacam Eccleſiam dirigitur. Ergo, inquient iſti, multo magis ad Clerum. Ita verò eſto, quid inde conficietis? Hoc videlicet Paulum optaſſe, quod & ipſi optaremus; nempe vt quotquot in miniſterio Ec-

Obiect. 18

Reſponſ. 18

Obiect. 19

Reſponſ. 19

clesiæ sunt, donum continentiæ haberẽt sicut habuit Paulus: & cœlibes esse possent vt fuit Paulus, & quidem ob eas demum causas quas ibi Paulus recenset, non ob illas quas postea commenti estis. Hoc, inquam, & ipsi vellemus. Sed quis hoc præstabit? quod quum ita se habeat, cur potiùs dicitis, *Qui vult capere,*
2 *capiet*, quàm cum Christo ipso, *Qui potest capere, capiat*? & cur laqueum audetis torquere, quem ne collo quidem cuiusquam iniicere ausus est Apostolus, nedum vt cuiusquam strangulandi exemplum vobis præbuerit? Illa porrò eiusdem sententia, *Melius est nube-*
3 *re quàm vri*, annon etiam est vniuersalis & indefinita? Cur non ergo & ista multò magis ad Clerum pertinebit, etiamsi aliter Epiphanius, & alii post eum sentiunt? Sicut enim cœlibatus commodis eget Clerus præcipuè, (quod erat superioris argumenti fundamentum) ita etiam nulli sibi magis ab vstione cauere tenentur quàm quorum maximè periculosus est lapsus.

Tertiũ argumẽtum

Quid quod pronuntians Apostolus honoratas esse nuptias & cubile impollutum, *ἐν πᾶσι in omnibus*, omnem sanè exceptionẽ omnibus prædicit? Hoc enim si ad personas referas (quod omnino faciendum videtur) videtis neminem prorsus excipi, in quo non sit honestum coniugium si eo sibi vtendum censuerit: adeò vt si Paulus etiam aliorum Apostolorum exemplo vxorem duxisset (duxisset autẽ proculdubiò si iudicasset expedi-

re, &

re, & nisi continentiæ donum habuisset) nihil turpe vel Christi Apostolo indignum fuerit facturus. Sin verò id mauultis neutro genere accipere, & *per omnia* interpretari, quo tàdem spiritu gubernantur, qui ab eo quod per omnia purum fuerit, sacerdotes necessariò etiam perpetuóque voto prohibendos sanciunt? an quòd non omnia quantumuis alioqui licita quosuis deceant? Cur ergo *vnius vxoris viros* admittit nominatim Apostolus?

Sed & hunc nodum velim mihi ab istis castissimis votariis expediri. Cœlebs fuit Paulus, an verò ex voto? minimè profectò. Mentitus enim esset quum sibi quoque & Barnabæ diceret potestatem fuisse vxorem sororem circunducendi. Ita enim omnino lòcum explicandum esse suprà ostendimus. At cur non ex voto? Certè quoniam quum satis intelligeret continentiæ donum ex eorum genere non esse quæ vel quibusuis vel semper & in perpetuum Dominus largiretur, homo aliquid de misericordia Dei certissimus, tamen ne sibiipsi quidem laqueum iniicere voluit. Quartū argumentū.

Ventum est igitur à nonnullis ad aliam quandam rationem, quòd videlicet Apostoli inchoarint duntaxat ædificium quod postea suis ornamentis oportuerit decorari: inter quæ vel præcipuo loco numeranda sit virginitas. At ego sanè miror potuisse quenquam vnquam somniare puriorem vel ornatiorem vnquam fuisse Ecclesiam quàm Aposto- Obiectio. Gratianus 26. quæst. 1. in principio §. his ita & 35. q. 1. ad fin. Sexta Synodus can. 12. Respons. 1. Epiphan. contra Apostol. & Catharos.

lorum temporibus. Quis enim adeò cæcus est vt non videat, quis adeò præfractus vt non agnoscat (siue doctrinæ puritatem, siue Ecclesiæ formam & ordinem, siue pastorum præstantiam, siue auditorum virtures consideremus,) aurea tum verè secula fuisse præ iis quæ statim consequuta sunt? Itaque hoc ego cõfidenter dico, vix vllos magis Ecclesiæ nocuisse quàm illos ipsos Episcopos, qui ea tum doctrina tum Ecclesię forma vt quàm simplicissima sic etiam quàm optima non contenti, quum Apostoli tum scriptis tum ipso vsu constituerant, non de retinenda illa natiua pulchritudine, sed de fuco potiùs & calamistris ineptè laborarunt, eóque rem adduxerunt vt virgineum tandem Ecclesiæ vultum, in meretricium habitum planè transformarint.

2 Rectè igitur Augustinus, citante etiam Espensæo, hac ipsa de re differens, *Nec eos,* inquit, *audiamus, qui viduas si nupserint, tanquam adulteras damnant, & super doctrinã Apostolicam se prædicant esse mundiores, qui si vellent nomen suum agnoscere, mundanos se potiùs quàm mundos vocarent, qui viduas suas vri cogunt, quas nubere non permittunt, Paulo qui mauult eas nubere quàm vri, non habendi prudentiores.* Ac de viduis quidem suo loco dicemus. Quod autem de viduis dicitur, cur non & in virginibus locum habeat? Nisi fortasse in illis quidem prudentiores Apostolos, in his verò imprudẽtiores arbitrabimur. Quòd si quis excipiat Augustinum de virginitatem

August. de agone Christiano cap. 31.

Obiectio.

aut

aut viduitatem professis nõ agere, verum fortasse dixerit, sed quid inde effecerit? An enim vouendo obtineri potest continentię donum, ac non potiùs stultè vouet qui continentiæ donum anteà non habet? Et vnde hęc quoque vouendi ratio profecta est nisi ab iis qui sibi visi sunt Apostolis prudentiores? Responsi. 2.

Denique illud nobis respondeant velim, vnde tandem ius istud Ecclesiasticum cœperit. Neque enim adhuc ea de re inter ipsos liquet. Imò tanta est hac in re & inter Canones & inter veteres Patres discrepantia, vt nullus adhuc sit repertus qui eos inter se posset conciliare: quod quàm paucissimis fieri poterit demonstrabimus, lectore ad Espensęi farraginem reiecto, vbi planè inueniet, φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Nos præcipua tantùm carpemus. Quintum argumentum. Veteribus primis synodis votũ cœlibatus incognitũ fuisse.

Primùm igitur quod ad Canones Apostolicos, siue διαταγὰς à nescio quo Clemente collectas, & Græcè nuper editas attinet, quum inter apocrypha meritò numerentur, non est quòd moremur quicquid inde proferri potest. Hoc tamen constat, illic inhiberi omnino in sacris ordinibus constitutis ne religionis obtentu vxores suas eiiciant, quod (vt ab aliis etiam est obseruatum) frustrà deprauare conatus est Gratianus, nihil aliud intelligens hîc præcipi quàm ne alẽdarum vxorum curam abiiciant. Neque verò libro διαταγῶν sexto, c. 17. statuitur vt voueant cõtinentiam, aut etiam ab vxorũ congressu abstineant De Canonibus Apost. Can. Apostol. 5. Distin. 28. can. si quis docuerit, & dist. 31. post canonem quicunque.

Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi, sed duntaxat, vt illa mortua, aliam ducere non possint, de quo interdicto alibi dicemus.

De Ancyrana Synodo. Arici syn. can. 10.

Ex Ancyrana Synodo particulari quæ aliquot annis Nicęnam vniuersalem præcessit, liquet rogatos fuisse saltem Diaconos cœlibes ecquid ea conditione vellent hoc munus obire vt vxores postea non ducerent, quod tamen etiamsi non promisissent, nihilominus ab Episcopo admitti poterāt: & eis integrum erat postea vxores ducere. Sin verò vel silentio vel expressis verbis id polliciti posteà, quòd continere non possent matrimonium contraherent, expungebantur ex diaconorum numero. Hæc porrò ordinatio etsi patefecit iam tum nescio quid labis aspersum fuisse Apostolicæ doctrinæ puritati, quum nihil tale neque Apostoli Hierosolymis commemorent quum primos Diaconos eligunt (inter quos Nicolaum saltem & Philippum coniugatos fuisse constat) neque Paulus præcipiat vbi de Diaconis agit: tamen si quis quæ tum fuerit Ecclesiarum conditio, & quid ibi constituatur, propiùs inspiciat magna æquitate niti comperiet, quod illic decernitur: quod qui non considerant, ideóque Canones tanquam vniuersales quasdam esse arbitrantur, multa perperam explicant, nec possunt tamen sese ex iis quos vltrò sibi nectunt nodis, vlla ratione extricare. Inops adhuc erat Ecclesia vix dum ex illis assiduis persequtionibus emergens, grauissimum erat hoc onus, quum

quum deligendus esset Diaconus aliquis, simul grauari Ecclesiam magnæ alicuius familiæ pondere. Quamuis enim, vt ex aliis locis apparet, priuatæ facultates cum Ecclesiasticis non permiscebantur, tamen id non poterat tam commodè caueri quin Ecclesia damnum insigne acciperet, vel ob hanc vnam causam quòd domesticæ familiæ simul & tam laborioso muneri satisfacere esset perdifficile. Non dubium est igitur quin optima ratione dederint operam patres illi, vt cœlibes si fieri posset (modò & ipsi idonei essent) deligerentur: quòd si qui non occurrerent, saltem à deligendis nondum maritis flagitandum censuerint, ecquid se sperarent vxoribus deinceps carere posse. Hoc autem omne factum fuisse ex æquo & bono, & absque vlla conscientiarum tyrannide, vel illud ostendit quod licuit vnicuique quod sentiebat ingenuè respondere, nec propterea quisquam vt diaconatu indignus reiiciebatur. Quòd si quis sibi temerè promisisse compertus esset quod postea præstare diutius non posset, neque matrimonium dirimebatur tanquam contra voti alicuius obligationem initum (nulla enim εὐχῆς, id est voti, sed ἐπαγγελίας, id est spontaneæ promissionis ibi fit mentio, quod Latini interpretes professionem sunt interpretati) neque communione Ecclesiæ eiiciebatur, neque inter scortatores pœnitentes tum stare iubebatur: sed duntaxat, quamuis non sine aliqua leuitatis macula, alteri locum cedebat. Quor-

ſum hoc autem ad iſtam diabolicam voti tyrãnidem? quorſum ad perfectius neſcio quod Eccleſiæ Chriſtianæ ornamentum? quorſum ad matrimonij cõtumeliam vt rei cuiuſpiam impuriſſimæ & quæ ad vitandam duntaxat deterius malum concedatur? Sed quorſum hęc aduerſus noſtros Catholicos? Oſtendant iſti mihi in tota ſua Hierarchia vel vnum diaconum, & ipſos audiam de his rebus diſputantes. Nos verò ſanè, per Dei gratiam, meliùs & iuſtioribus de cauſis poſſumus de hoc negotio diſceptare.

Can. 19. In eâdem Ancyrana ſynodo, οἱ παρθενίαν ἐπαγγελλόμενοι, id eſt qui vltrò promiſerunt continentiam, niſi ſtent promiſſis, iubentur, τὸν ὅρον τῶν διγάμων, id eſt tempus digamorum pœnitentiæ præſcriptum implere. Ac de digamis quidem iſtis agemus ſuo loco. Hunc autem canonem quis non videt prorſus cum alio conſentire, & quod de Diaconis in priore dictum fuerat, vniuerſaliter hîc ſtatui? Iam tum enim Eccleſiam inuaſerat ſuperſtitioſa illa cœlibatus admiratio, vnde exortum illud decretum cui interceſſit in Nicena Synodo Paphnutius, ſed quàm procul adhuc à conſequuta corruptione totum hoc abeſſet, vel hoc oſtendit, quòd ne inter ſcortatores quidem pœnitentes, nedum inter adulteros, nedum inter inceſtuoſos cenſebantur qui contra promiſſum vxores duxerant. Itaque diſtinctio illa quam etiam ſequitur Eſpenſæus, inter ſimplicem hanc pollicitationem & votum

ſolen-

ſolenne, ſiue inter laicalem & velatam virginem, quaſi alia voce conciliari non poſſit hic Canon cum Chalcedonenſis ſynodi canone 16. quo virgines & monachi non continentes excommunicantur, nihil ad rem facit. Nego enim Ancyranæ Synodi temporibus fuiſſe illum iſtiuſmodi voti vſum in Eccleſia: nego etiam in illo Chalcedonenſis Synodi canone vllam fieri dirimendi matrimonij mẽtionem (totum enim hoc poſtea inuexit in Eccleſiam ſuperſtitio,) ac proinde cauſam nõ fuiſſe dico cur hoc loco diſtinctio iſta quæreretur.

Id autem quod dico multo etiam magis cognoſci poteſt ex alia Synodo, quæ & ipſa vetuſtior habetur quàm Nicęna, nempe Neocæſarienſi, in cuius canone primo, presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo duntaxat mouetur: ſin verò ſit ſcortatus, vel adulterium commiſerit, grauiùs punitur. Nam certè ſi quis tum fuiſſet vſus iſtiuſmodi voti quale iſti imaginantur, interueniſſet in ordinando presbytero, ac proinde matrimonium omnino fuiſſet diremptum, ſicut poſtea inuecta iila voti neceſſitate, quàm ſeueriſſimè cautum fuit. Interea tamen hoc negari non poteſt quin iam tum qui cœlibes ad presbyterium erant vocati (de his enim vnis hoc accipiendum apparet & ex Gangrenſi penè tota Synodo, & ex Sextæ canone decimo tertio) vel abdicarentur, vel continentiam promiſſam ſeruare tenerentur, cu- De Neocæſ. ſynodo. Neocæſ. can. 1.

ius etiam rei cauſas paulò antè expoſuimus. Quorſum hoc autem ad iſtius voti neceſſitatem? quorſum deniq; ad Catholicos noſtros presbyteros?

Nicæna ſynodus.

Proxima fuit illis ſynodus illa Nicęna omnium vniuerſalium vt prima ita etiam celeberrima, in qua quum diſertè tranſitum ſit in Paphnutii ſententiam aſſerentis, non in Oriente duntaxat (an enim alius eſt Orientis, alius Occidentis Deus?) nec duntaxat Epiſcoporum, ſed omniū τȣ͂ ἱερατικȣ͂ καταλόγȣ cum propriis vxoribus concubitum ídque non ex iure neſcio quo ἀγράφῳ vel Eccleſiaſtico, ſed ex diſerto Dei verbo purum ac legitimum eſſe, contra eorum ſuperſtitioſam opinionem qui hanc ipſam obtrudere vouēdi cœlibatus legem iam tum cogitabant aut fateantur neceſſe eſt noſtri boni Catholici (Conciliorum & ſanctæ Apoſtolicæ Eccleſiæ fortiſſimi ſcilicet aſſertores) erraſſe concilium quod iidem ipſi quoties libuit quatuor Euangeliis (ſic enim loquuntur) exæquant, aut ſe potiùs magni erroris conuinci, quum ei ex diametro obſiſtant, ídque in re tanti momenti, quanti vix vlla eſſe poteſt. Itaque mirum eſt quod ex ipſo Eſpenſæo, ingenuo certè hac in parte ſcriptore, didici Torrenſem, inſigne illud Catholicæ Romanæ ſedis columen, eò vſque efferueſcere vt Socratem & Sozomenum auſus ſit hac in re mendacii accuſare. Quoniam

autem

autẽ idem Torrensis negat in actis illius Synodi tale quicquam reperiri, adscribã totam eius facti historiã, tantisper dum integra acta prælo tradantur, sicut illa non ita pridem sum nactus, & quidem in Italia bona fide descripta, ne quis à me fuisse deprauata causetur. Sic ergo illic narratur historia:

Ἐδόκει τισὶ τῶν ἐπισκόπων, νόμον νεαρὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσαγαγεῖν ἐν τῇ συνόδῳ, καὶ ὡς περὶ τῶν ἄλλων τῆς ἐκκλησίας, οὕτω καὶ τὸ ὁρίσαι. Ἔγραφον οὖν περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἱερωμένους, εἴτε ἐπίσκοποι, εἴτε πρεσβύτεροι, εἴτε διάκονοι, εἴτε ὑποδιάκονοι, εἴτε τις τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, συγκαθεύδειν ταῖς γαμεταῖς ἃς ἔτι λαϊκοὶ ὄντες ἠγάγοντο. Τούτων οὕτω διατυπουμένων, ἀναστὰς ἐν μέσῳ τοῦ ὄχλου τῶν ἐπισκόπων ὁ θεῖος Παφνύτιος, μεγάλῃ φωνῇ ἐβόησε λέγων, μὴ βαρύνετε τὸν ζυγὸν τῶν ἱερωμένων. τίμιος γάρ, φησίν, ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ἵνα μὴ τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀκριβείας, τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον προσβλάψητε. οὐ γάρ, φησι πάντες δύνανται φέρειν τῆς ἀπαθείας τὴν ἄσκησιν. οὐδεὶς οὖν, ὡς οἶμαι φυλαχθήσεται ἐν τῇ σωφροσύνῃ, τῆς ἑκάστου γαμετῆς τοῦ ἀνδρὸς στερουμένης, σωφροσύνην δὲ καλῶ καὶ τῆς νομίμου γαμετῆς ἑκάστου τὴν συνέλευσιν λέγω, μὴ μὴν ἀποζεύγνυσθαι ταύτην ἣν ὁ Θεὸς ἔζευξε, καὶ ἣν ἅπαξ ἀναγνώστης ἢ ψάλτης ἢ λαϊκὸς ὢν ἠγάγετο. Καὶ ταῦτα ἔλεγεν ὁ μέγας Παφνούτιος, ἄπειρος ὢν γάμου διὰ τὸ νηπιόθεν ἐν ἀσκητηρίοις ἀνατρέφεσθαι. αὐτὸν διὸ πεισθεὶς ὅπας τῶν ἐπισκόπων σύλλογος τῇ τοῦ ἀνδρὸς συμβουλίᾳ, ἀπεσίγησε περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τῇ γνώμῃ καταλείψαντες τῶν βουλομένων κατὰ συμφωνίαν ἀπέχεσθαι τῆς ἰδίας γαμετῆς. Id est,

Placebat quibusdam Episcopis in Synodo NOVAM legem in Ecclesiam introducere; & vt de aliis Ecclesię rebus, ita etiam de hac decernere. Censebant igitur oportere qui sacerdotio fungerentur, siue presbyteros, siue diaconos; siue subdiaconos, quicunque denique in sacerdotali catalogo censerentur; ab vxorum concubitu abstinere quas adhuc laici duxissent, quæ quum ita ordinarentur; consurgens in media episcoporum turba diuinus Paphnutius magna voce clamans; Ne, inquit, aggrauate Sacerdotum iugum; quum honoratæ sint in omnibus nuptiæ; & cubile impollutum, ne potiùs ista summè exacta seueritate detrimentum Ecclesiæ afferatis. Nec enim, inquit, omnes tuendę isti rationi vitæ ab omnibus istiusmodi affectibus alienæ, pares esse possunt: nec quisquam, opinor castitatem seruabit, si vxores suis maritis priuentur. Aio verò honestam etiam castitatem esse, cuiusque cum legitima sua vxore congressum. Non igitur separate quam Deus cõiunxit, & quam semel quispiam adhuc lector aut cantor aut laicus duxit. Hæc tum igitur dixit Paphnutius, & quidem nuptiarum expers, vt qui fuisset à pueris in asceteriis educatus: cuius consilio quum assensus esset vniuersus Episcoporum cœtus, de hac quæstione tacuit, & cui ex mutuo consensu libuisset à sua vxore abstinere vniuscuiusque arbitrio reliquit.

Hæc tum igitur placuerunt Nicenæ Synodo, in

do,in quibus ſanè non inuenio quæ apud Socratem, Sozomenum, & Nicephorum adeò diſertè leguntur de non ducenda poſt ordinationem vxore. Nec tamen inficior poſſe hoc vtcunque ex iſtis etiam colligi,ſed voti tamen nulla ibi adhuc mentio. Cur autem cœlibes ordinati, vel quorum vxores poſt ordinationem defunctæ fuerant, ſi vxores ducerent,exauctorarentur, cauſa non erat vel quòd coniugio cum ſacerdotio non cõueniat, (hoc enim manifeſtè refellitur ex ipſius Paphnutij verbis & ſynodi aſſenſu) vel quòd continentię ex voto neceſſitas fuiſſet vnquam illis impoſita, (hoc enim ſi ita eſſet, iſtiuſmodi coniugium fuiſſet ipſo iure nullum, & duriſſima pœnitentia iam tum fuiſſet illis iniuncta) ſed quòd cœlibes tanquam magis idonei liberi videlicet à rei domeſticæ curis, maritis anteponerentur. Iſta tamen cautio fuit ſanè fœnum & ſtipula, quanuis ſuper fundamentum extructa,ſicut triſtiſſimus rerum euentus oſtendit: tanti eſt momenti ex ſolo Dei verbo ſic ſapere vt nuſquam neque ad dexteram neque ad ſiniſtram deflectas.

Vetuſtiſſimos patres votúc cœlibatus ignoraſſe.

Etſi verò præcipuè ex legitimarum Synodorum decretis probabiliter iudicandum eſt quæ tum fuerint maioris & ſanioris partis iudicia,tamen quoniam ſolent noſtri Catholici quoties illis placuit, peculiares huius vel illius ſcriptoris ſententias nobis obiicere ex quibus poſtea vniuerſales ſuas concluſiones extruãt,idcirco placuit ne hãc quidem partem

intactam relinquere; quod mihi sanè difficile non fuit, aliorum multorum ac præsertim D. Petri Martyris laboribus adiuto.

Dico igitur nullum ante Synodum Nicænam, id est trecentis & amplius annis à Christi aduentu reperiri idoneum scriptorem, ex quo ius istud Ecclesiasticum per ea tempora viguisse appareat, quamuis minimè negandum sit iam tum cœlibatui quidem plus, coniugio verò minus quàm oporteret tributum fuisse, atque adeò Satanam in angelum lucis transformatum prima tyrannicæ istius legis quæ veram castitatem ex orbe terrarum tandem profligauit, iam tum facere fundamenta excepisse.

Apostoli. Quid ergo statuerit Paulus, id est, quid in Ecclesiis tum ipse fecerit, tum faciendum docuerit. Ex eius scriptis apparet. Non aliter autem sensisse aut fecisse reliquos Apostolos, vel ex eo constat, quòd vxores circunducere non dubitarent.

Ignatius. Ignat. ad Philad. Ignatius virgines ad puritatem exhortans, disertè cautionem addit, *Non tanquam nuptias abominantes, sed vt præstantius quiddam appetentes, non culpandæ coniunctionis gratia, sed vt leges diuinas meditemini.* An verò nos aliter de istis docemus? Interea voti nulla ne tenuissima quidem mentio.

Iustinus. Iust. apol. 2 Iustinus multos testatur in Ecclesiis extitisse qui ad extremam senectutem perpetuam virginitatem seruarent: voti verò alicuius nusquam meminit. Quæstionum enim liber Iu- Idē quæst.

stini

stini esse non potest, vt qui Manichæos & Origenem nominet. Sed tamen quo ibi de Monachis scribitur, pro nobis etiam facit, vtpote quos scriptor ille non dicat aliqua voti necessitate; sed σώφρονοι λογισμῷ κατεχομένους τὰς γαμικὰς ἡδονὰς ἀποσραφῆναι, i. ratione ad castitatē comparata cohibitas coniugales voluntates aduersari. Idque etiam multo magis confirmatur ex eo quòd multis pòst annis Athanasius Magnus, idque ex ipsa Ægypto Monastices domicilio totidem verbis scripsit, *Multi quoque ex Episcopis*, inquit, *matrimonia non inierunt, monachi contrà parentes liberorū facti sunt: quemadmodum vicißim Episcopos filiorum patres, & monachos generationis potestatem non quæsiuisse animaduertas. Sic enim licet & ad eum modum non prohibetur; sed quisque vbi volet decertat.* quem Athanasij locum citans Espensæus: frustrà conatur eū eludere.

Athanasius.

Athanas. episc. ad Dracontiū.

Dionysius autem Corinthius in epistola ad Gnosios, referente Eusebio; ipsóque adeò Hieronymo, Pinitum Episcopum grauiter monet ne hoc iugum castitatis fratribus imponat. Quòd si excipiant, isti se quidē velle quenquam ad votum castitatis cogi, quis non manifestū ipsorū dolum animaduertat? Quum enim carere ministris Ecclesia non possit, nolint autem ipsi quenquam ordinari nisi qui cœlibatum voueat, an hoc votum liberum esse patiuntur? Nam certè ita fit vt non minus necessarium euadat votum, quàm est Ecclesiæ necessarium ministerium. Præ-

Dionysius Corinthi9.

terea, vt neminem ad vouendum cogant, annon tamen ad cœlibatum seruandum cogũt? Nempe, inquiunt, quoniam vouisti, tute tibi hanc necessitatem imposuisti. Imò verò vestrum fuit & stulta vota, nequid nunc acerbius dicam, prohibere, & semel facta, in iis saltem qui vruntur, irrita pronuntiare, vt vnicuique salua maneret libertas, non carnis, sed spiritus, quia qui propter vitandam scortationem nubit in Domino, spiritui certè seruit, non carni.

Clemens Alexādrinus. Cle strom. lib. 3.

Clemens autem Alexandrinus ex professo matrimonium defendit in ipsis quoque Apostolis, nedum vt in eorum successoribus improbet. & multa etiam argumenta refellit à nobis antea refutata. Duobus tamen locis meminit ὁμολογίας. Neq; verò nego ab iis qui cœlibes ordinarentur petitum fuisse an constituissent in cœlibatu permanere, sicut ex Ancyrana Synodo paulò antè diximus. Verùm hoc nego fuisse votum: nego pro cultu Dei habitum: dico fuisse etiam ordinatos, si ita visum esset Episcopo & plebi, qui rogati responderent sese vxorem nisi continere possent ducturos. Dico vxores etiam post illam pollicitationem ducere, nulla ob id scortationis nedũ adulterij aut incestus pœnitẽtia ipsis imposita, potuisse: quanuis postea qui hoc fecissent iussi sint exauthorari, nimirum propter leuitatis notam: dico etiam inauditũ fuisse vt à coniugatis ordinandis peteretur vt ab vxoribus suis abstinerent, quòd à primo

Eli-

Elibertino Concilio, contra Nicænam Synodum statui nec debuit nec potuit.

Tertullianus verò, presbyter quum esset, vxorem etiam habuit, cui duos libellos inscripsit, nedũ vt censeret sacerdotium pollui coniugio. Quum autem Romæ, teste Hieronymo, præcipuè vixerit, & Africanas Ecclesias (fuit enim Carthaginiensis presbyter) constet ad Occidentem pertinere, nullum hîc subterfugium iis patet qui vbi Orientem aliter quàm Occidentem in hoc factitare solitum responderunt, omnes nodos pulchrè se expedisse somniāt. Nam vt concedam (Romano præsertim pontifice sedulam hîc operam Satanæ nauante, vt ex Syritii & Innocentii blasphemiis apparet) aliquanto tardiùs in Oriente quàm in Occidente tyrannidem istam inualuisse, quid ad nos ista distinctio, qui non quid ab his vel illis sit factum, sed quid fieri ab omnibus ex Dei verbo oportuerit, quærimus? An verò duplex est Ecclesia Catholica? an alius Orientis, alius Occidentis Deus? an quod in Græcia licet, Romæ peccatum est? & tamen ne tum quidem Romæ peccatum hoc fuisse ecce ex Tertulliano ostendimus, alioqui acerbissimo repetitarum nuptiarum hoste. Quod autem ex eôdem citatur de virginibus velandis nihil ad votum istud, quod postea noua nescio qua velaminis specie insigniri cœpit, quanuis minimè inficier ibi mentionem fieri virginum quæ vt ipse loquitur, *sanctificare* Tertullianus.

carnem proposuerant, itémque earum quæ ex consensu continebant, pro quo Tertullianus, duriter sanè, *contúmeliam communem recúsasse scribit*. Quis enim vnquam vel in viris vel in mulieribus cōtinendi propositum nō laudauit, nisi prorsus impudens? modò id quidem ad rectum finem referatur. Sed quod Satan hoc prætextu in Ecclesiam Dei inuexit, & cui Deus ipse è cælo tot postea seculis maledixit: quod denique modicę semper fuit vtilitatis: itémque quod ipsæ veterum cœlibatus patronorum querelæ (nisi hoc veluti fatale quoddam malum fuisset.) satis commonefacere poterant optimos eorum temporum Episcopos, omnino esse intolerabile: hoc illud est quod affirmo in puriore illa Ecclesia, id est trecentis minimùm annis à Christi aduentu fuisse inauditum, votum nimirum necessarium perpetui cœlibatus, quo miseræ conscientiæ contra expressum Dei verbum vltrò perustæ non desinunt eò ruere præcipites, quò tandem abripi scortatores & adulteros oportet. Itaque illud Ignatii, *αἱ παρθένοι γινωσκέτωσαν τινὶ καθιέρωσαν ἑαυτάς*, & illud ex eadem Epistola. *ἀσπάζομαι τὰς χριστολήπτους παρθένους*, nihil contra nos facit, imò nostros bonos Catholicos vniuerso mundo teste, ac in primis ipsius conscientiæ morsu, plus satis redarguit. Video tamen ex eodem Tertulliano duo præterea testimonia citari, vnum ex libro de Velandis virginibus, vbi alias vocat virgines Dei: alias virgines ho-

Ignatius. Ignat. ad Antioch.

minum

minum: alterum verò ex libro extremo exhortationis ad castitatem, quum tamen neuter ad rem faciat. Prior enim allusione quadam ad illud quod scripsit Moses de filiis Dei in filias hominum exardescentibus, (quem locum tamen absurdè prorsus, vt & veteres plerique, interpretantur) eas virgines quę tum foris tum in Ecclesia velatę semper comparebant sicuti modestas & pias decebat, distinguit ab iis quæ foris quidem absque velato capite incedebant, in cœtu verò tectæ conspiciebantur, satis ex eo declarantes se in cœtu duntaxat modestiam virgineam simulare, quum foras egressę formam suam quibusuis venditarent. In his verò quænam est vel tenuissima votiuæ, imò vllo modo promissæ virginitatis mentio? Nihil enim certè neque has, neque illas nubere prohibebat, quantum ex Tertulliano coniicere possumus. Alter autem locus manifestè ad viduarum ordinem pertinet, cuius etiam meminit libro ad vxorem priore, qua de re suo loco disseremus.

Origenem porrò, quum in plerisque fuerit impurissimus, & adeò etiam insanierit vt seipsum castrarit, cur pro iudice admittamus, *Iuge sacrificium*, inquit, preces intelligens, *non nisi à virgine aut à cœlibe præstari potest.* Vbi verò hoc comperit? Quid enim factũ olim esset Aaroni & aliis põtificibus? Quid Petro etiã in ipsa Roma coniugato, si historicis credimus? quid aliis Apostolis vxores circũ- Origenes, Orig. hõ. 21, in numer. Idem tract. in Matth.

ducentibus? Eiusdem est farinæ, quod idem numerat coniugium inter illa quæ ad duritiē cordis duntaxat conceduntur, quod argumētum proculdubio Hieronymus ex eo deprōpsit. Sed idem rectiùs alibi, contrà quàm sensit postea Hieronymus, docet sanctos quoque coniugatos offerre corpora sua hostiam viuam. Et alibi rectè inter eos qui onera importabilia imponūt, eos reponit qui nuptias prohibent. In summa verò quorsum hæc ad votiuam continentiam, & Satanicam perpetui cœlibatus legem?

Idē in Ro. 12.

Idem, in Matth. hom. 24.

Cyprianum porrò, etsi in libello de habitu virginum, verbo deuouendi & dedicandi vtitur: tamen nihil eiusmodi sensisse quale postea in Ecclesiam inuectum est, liquet ex iis quæ apertè ad Pomponium scribit, nempe vt istæ etiam ipsæ virgines si se continere nō possunt, nubant. Quòd autem ibidem iniunctæ pœnitentiæ ac tandem etiam, nisi admonitæ resipuerint, perpetuæ eiectionis meminit, quum ad eas referatur quæ continentiam simulantes deprehensæ fuerint vitiatæ, optimo sanē iure statuitur: neque contra nos facit: qui minimè omnium vel scortationes vel adulteria probamus, nec sanè continentiam damnamus, sed duntaxat perpetuum ac necessarium eius seruandæ votum.

Cyprian.
Cypr. epi. 11. lib. 1

Et hi quidem sunt præcipui illorum trium seculorum scriptores quos ego quidem nouerim. Abdiam enim illum ineptissimum &

Abdias.
Cata. inquisitorum anno 1559.

rabulosissimum scriptorem, quem etiam Romani ipsi inquisitores proscripserunt, vt & illam de passione Petri & Pauli fabulam quæ Lino inscribitur, quid attinet refutare? Philonem verò vt concedam de Ægyptiis monasteriis loquutum, non video tamen quînam possunt isti cœlibatus votarij defensores in partes suas pertrahere. Sed absit vt tam ineptarum rerum Marcum Euangelistam auctorem faciamus. Proferunt autem fortasse locum ex altera Epistola Clementi papæ inscripta, qua prohibetur ordinatis cubile vxorum inuadere, non minore penè seueritate quàm si parricidium admisissent. Quis verò quicquid illic scribitur non animaduertat nec iis temporibus, nec grauitati apostolicæ vllo modo cõuenire? Quid quod hæc eadem apud Gratianum Lucio Papę, ne verbo quidem immutato tribuuntur? Ego verò vtrunque adulterinum esse non dubito. Quorsum enim si ita esset, legem cœlibatus vt rem NOVAM, tot annis postea, dicerentur Episcopi nonnulli in Synodo Nicæna voluisse in Ecclesiam introducere? & quàm probabile est Romanos saltem Τοποτηρητας, non fuisse tam vetustum decretum Paphnutio oppositiuros? Concilium porrò quod Romanum appellant & Syluestro tribuitur, presbytero à die suscepti oneris presbyterij coniugio interdicit: voti verò non meminit, nec aliam pœnam præscribit, quàm vt annos duodecim à suo munere abstineat.

Linus. Philo.

Clemens Romanus. Cle. ep. 2. ad Iacobû. Dist. 81. canon mini- stri.

Syluester Conc. Ro. primi Can. 1.

Sexta Synodus vniuersalis Conc. Constantinop. in Trullo. can. 12.

Et ista quidem fortasse plus satis. Volo tamen vlterius etiam progredi, vt nihil supersit quod veritatem possit obscurare.

Quid verbum Dei, quid purior Ecclesia, quid denique expressis verbis probarit in Paphnutij sententiam Nicęna Synodus abundè diximus. Statuit tamen contrarium in Episcopis sexta Constantinopolitana Synodus vniuersalis, alioqui quod ad doctrinam attinet orthodoxa, ne quis calumnietur eam à me non admitti. Vtri credemus? Et quid hîc respondebitis Catholici, illud nimirum quod ibi expressè dicitur: nempe hîc non prohiberi suarum vxorum vsum Episcopis vt euertantur quæ prius sunt Apostolicè constituta, sed partim vt fiat progressus ad meliora, partim ne status Ecclesiasticus vllo probro afficiatur. Sed quid hoc est, obsecro, putare progredi Ecclesiam ad meliora si contra expressum Dei verbum prohibentis vxorem dimitti nisi propter fornicationem, aliquid in Ecclesia statuatur? Et quanuis non quicquid licet expediat, ac bonum sit etiam carnem non edere nec vinum bibere si offendatur infirmus frater, quis tamen ad vitandum offendiculum rectè censuerit præcipiendum quod Deus disertè prohibuit, & absque animæ pernicie facere non possis? nisi fortè præstat aliquem vri & seipsum perdere, quàm non nubere, vt superstitiosulo gratificetur. Sed quid pluribus est opus? Audiatur illa ipsa Synodus canone proximè sequente. Ibi expressè repre-

Idē Conc. can. 13. Romana Ecclesia

henditur & corrigitur vestra Catholica Romana Ecclesia, Catholici, quòd coniugatos presbyteros, diaconos & subdiaconos ordinandos ad cœlibatus profectionem adigeret: & postea contracta matrimonia dissolueret. Sed & Carthaginiensis Synodus quæ simile quiddam iampridem constituerat, aliqua interpretatione explicatur. Quibus autem argumentis nititur ista sanctissimę sedis & beatissimi Papæ Romani correctrix Synodus? Primùm quod ęquum sit antiquum canonem Apostolicæ PERFECTIONIS seruari. Secundò, ne nuptiis quas Deus constituit, suáque præsentia consecrauit iniuria afferatur. Tertiò quoniam expresso Dei verbo cauetur, ne quod Deus coniunxit homo separet: & Apostolus docet honoratas esse nuptias & thorum immaculatum, & Alligatus es, inquit, vxori? ne quære solutionem. Quid verò vos ad ista potestis regerere, Catholici? Lutherana certè hæc non sunt, neque Caluiniana, sed vniuersalis Synodus sic decernit, cùm Nicæna hac in parte consentiens. Hæc, inquam, vestram hanc legem vt Dei verbo, & Apostolicæ perfectioni repugnantem condemnat: & vos istius pertinaciæ nòn tandem pudebit? Operæpretium est tamen audire quid opponatis. *Non conuenerat*, inquit, Humbertus Cardinalis, *ista Synodus ad tradendum Romanis nouas constitutiones, sed ad destruendam Monothelitarum hæresin*. Quasi verò nonum fuerit post dogmatũ cõtrouersorum de-

Falsi dogmatis reprehensæ ab vniuersali Synodo.

Obiect.

Respons.

cisionem, canonas de cæteris rebus statuere.
Obiect. 2. Sed & F. Surrius Carthusianus hunc canonem habet pro næuo, quòd, inquit, matre omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam pauci canones æquo acerbiùs perstringant. Ergo quid
Respons. superest, boni viri, nisi vt etiam vniuersales Synodos legitimè coactas & congregatas, imò & Romanam ipsam Ecclesiam errare posse fateamini, vtpote quæ per suos legatos isti decreto non intercedens, in suiipsius damnationem consenserit? Sed hoc lepidum est profectò, vt toties errasse censeantur Synodi quoties aliquid constituerint quod postea S. D. Papæ non allubescat.

Interea illud sanè manifestè liquet non posse istos Patres ab omni errore in superiore canone excusari, & quidem (quod eorum pace dictum sit) iis ipsis argumentis conuictos quibus aduersus Romanam Ecclesiam rectè vtuntur. Quicquid enim ad Diaconorum & Presbyterorum coniugium minimè dirimendum proferunt, valet etiam & ex Dei verbo & ex Apostolicæ perfectionis ordinatione in Episcoporum connubiis. Quo iudicio igitur ista quidem dirimunt, nescio quid melius, id est ipsa perfectione perfectius, imaginantes, illa verò dissolui & quidem optimo iure, non patiuntur? Tanti nimirum est momenti à verbo
Carthag. Synodus. Distin. 34. Quum de præterito. Dei ne tantillum quidem deflectere. Ad Carthaginiensem autem synodum quod attinet, ea intelligenda est quæ, quum Syritij

&

& Innocentij primi blaſphemiis Occidens infectus iam eſſet, habita eſt Carthagine, anno Domini 422. in cuius 3.4. & 25. canone diſertè cauetur de epiſcoporum, presbyterorum & diaconorum caſtitatis vinculo, implicatorum continentia, & quidem facta precedentis Synodi mentione, nempe quintæ circa Innocentij tempora habitæ, cuius ea de re canonem tertium duobus locis inculcat Gratianus. Hunc igitur canonem quoniam ſic explicat vniuerſalis iſta de qua nunc agimus Synodus, vt eum dicat duntaxat de eo tempore accipiendum, quo munus ſuum obeunt, non autem quaſi ſemper à ſuis vxoribus abſtinere iubeantur, mirum quas hîc turbas boni viri Pighius, Torrenſis, Scotus, excitant, adeò quidem vt totã etiam Synodum cõ uitiis afficere audeant: tantus eſt bonorum Patrum pro Romanæ ſedis tuenda dignitate zelus. Res autem ita omnino ſe habet. Citat tertius ille Canon illius Synodi poſterioris, τὸ διὰ τῶν ἀποστόλων παραδοθὲν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχαιότητος κρατηθὲν, quod per Apoſtolos traditum eſt, & ab ipſa vſque antiquitate obſeruatum. Id autem quum patres illi Conſtantinopoli coacti viderent falſiſſimum eſſe ſi ſimpliciter accipiatur, idcirco verba iſta eiuſdem canonis ὑπουργοῦσι θείοις καθιερώμασιν, *qui diuinis ſacris ſubſeruiunt*: & iſta quarti canonis, οἱ τὰ ἱερὰ ψηλαφῶντες, *qui ſacra contrectãt*, & iſta viceſimi quinti, τῶν τὰ ἅγια μυστήρια

Diſtin. 84. quum de quorundã, & 31. quoniam in Roman.

φιλαδελφῶν, quæ sacra mysteria contrectant: illa inquam, verba non de muniere ipso, sed de muneris, vt sic loquar, executione sunt interpretati: ita videlicet vt quemadmodum suæ demum vicis tempore Leuitæ & Sacerdotes à suis vxoribus abstinebant, (quod tamen nusquam dicitur in Lege) ita etiam lex cœlibatus in Christianis sacerdotibus valeat. Eôdem etiam applicant illud Pauli, de continentia ad tempus. nec id quidem satis rectè, quum de extraordinariis precibus & ieiuniis ibi agat Apostolus, vt rectè tradit Dionysius Alexandrinus ad Basilidem. Sic igitur boni illi Patres explicarunt Canones illos Carthaginienses, alioqui prorsus intolerabiles. Verùm tantum abest vt ea res Ecclesiæ Romanæ adulatoribus satisfecerit, vt contrà tanquam falsarios acerbissimè conuitientur. Et sanè mihi verisimilius est Carthaginienses illos ab Episcopis Romanis Syritio & Innocentio fascinatos, simpliciter potiùs continentiæ legem præscribere voluisse, cui errori iam abundè respondimus. Imò quod hi statuunt de vicis tempore, non multò minus est superstitiosum. Vbi enim hoc in lege veteri cautum inuenient? & vt tunc cautum fuerit, quo iure volunt illa merè legalia in vsum reuocare?

Dionys. epist. ad Basilidē. can. 3.

Obiect. 3. Vide admonitionē F. Laurentij Sur-

Hinc tamen sibi visi sunt nonnulli Romanæ tyrannidis fautores rimam inuenisse qua ipsis pateat effugium, *Nam*, inquiunt, *si iustè prohibentur in Oriente sacris initiati cum pro-*

prijs

prijs uxoribus manere vicis suæ tempore, nónne æqua erit constitutio vbi sacerdotes & reliqui nō præfinitis vicißim hebdomadibus sed perpetuo sacrificant, vt in Occidente? Imò verò, F. Surri, totum istud de vicibus Iudaicum est, non Christianum: imò ne Iudaicum quidem sed prorsus commentitium, imò planè Satanicum, quum vt immundum culpet quod Scriptura pronuntiat τίμιον καὶ ἀμίαντον, Deo videlicet quicquid est in coniugali debito ἀξίας, honestate nuptiarum obtegente. Sed vt illud valere posse demus, non tamen id quod tu vis efficitur. Nam præterquá quod falsissimum est omnes sacerdotes quotidie in Romana Ecclesia sacrificare, (ritè autem an minus ritè sacrificent nunc non quæro) vnde ista toties sacrificandi necessitas nisi ex priuatarum missarum abusu prorsus intolerabili, etiamsi alioqui vestræ missæ tolerabiles essent? Apage igitur & vestram hanc necessitatem & vestra quoque sacrificia. Manet autem illud, reprehensam fuisse, præsentibus & subscribentibus Episcopi Romani τοποτηρηταῖς Romanam Ecclesiam, à recepto cōcilio vniuersali circiter annum Domini 681. id est, ante annos 887. & quidem vt verbo Dei, & Apostolicæ regulæ repugnantem, in voto cœlibatus à Presbyteris & Diaconis exigendo.

tii in can. sextæ Synodi.13.

Respons. 1.

Quoniam verò iampridem Romani pontifices istos canones oppugnarunt, libet hac de re Balsamonis scholion ex manuscripto

codice vetustissimo descriptum subiicere.

Ἔστι δὲ καὶ οἰκουμενική. Καὶ γὰρ οἱ δυτικοὶ ἐπίσκοποι, Ἰταλοὶ δηλονότι καὶ λατῖνοι ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς τοιαύτης συνόδου καιρίως πληττόμενοι διενίστανται· μὴ εἶναι ταύτην οἰκουμενικὴν, μήτε καὶ τοποτηρητὰς τοῦ πάπα ῥώμης ἐν αὐτῇ παρουσιάζειν, διὰ τὸ ἄλλην εἶναι τὴν ἕκτην σύνοδον τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου γενομένην ὡς εἴρηται. ταύτην δὲ μετὰ χρόνους γενέσθαι πολλοὺς, κατὰ κέλευσιν τοῦ ῥηθέντος Ιουστινιανοῦ. ἀλλ ἐγὼ μὴ ἀνεχόμενος ἀκούειν τούτων, καὶ μᾶλλον βλέπων τὴν ὑφὴν τοῦ προσφωνήματος τούτου, καὶ ἐφεξῆς τοὺς κανόνας λέγοντας ὥρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τάδε καὶ τάδε, τὰ μὲν νεόγραφα νομοκάνονα, ὡς μὴ ἔχοντα ὑπογραφὰς τῶν ἐκθεμένων τὰς συνόδους βασιλέων καὶ πατέρων, παρέδραμον, ἐψηλάφησα δὲ παλαιότερα νομοκάνονα, καὶ εὗρον ἐκ τῶν ὑπογραφῶν, ὅτι καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ συνόδῳ τῇ ἐν τῷ τρούλλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συστάσῃ παρῆσαν βασιλειός τις τῆς Γορτυναίων μητροπόλεως τῆς νήσου Κρήτης, καὶ τις ἐπίσκοπος Ραβέννης, τὸν τόπον ἐπέχοντες πάσης τῆς συνόδου τῆς ἐκκλησίας Ρώμης. Καὶ οὐ μόνον αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ οἱ τότε ὄντες λεγάτοι τοῦ πάπα, ὁ Θεσσαλονίκης, ὁ Σαρδανίας, ὁ Ηρακλείας, Θράκης καὶ ὁ Κορίνθου.

Id est,

Est autē hęc quoque Synodus vniuersalis. Et si.n. Occidentales Episcopi, Itali videlicet & Latini, quibus lethale vuln⁹ à quibusdā huius Synodi canonibus infligitur, valde instāt istā nō esse vniuersalē: neque ei interfuisse Romani papę vicarios, ꝙ alia sit sexta Synodus regnāte Constantino Pogonato habita, sicuti di-

ctum

ctum est, hæc verò multò pòst tempore Iustiniani Rhinotmeti mandato coierit: ego tamen hæc audire non sustinens, & huius allocutionis cohærentiam potiùs considerans & ordine sequêtes Canonas his verbis scriptos, SANCTA & vniuersalis Synodus hæc & hæc definiit, preteritis recentibus Nomocanonibus, vt qui neque Regum neque patrũ à quibus editæ sunt Synodi, subscriptiones contineant, sumptis in manus vetustioribus Nomocanonibus, comperi ex subscriptionibus, in hac quoq; Synodo, quæ in Trullo regii palatii coiit, adfuisse vniuersæ Synodi Romanæ Ecclesiæ nomine vicarios, Basilium quendam Gortynæ Cretæ insulæ metropolis, & alium quendam Rauennæ episcopum, neque istos duntaxat, verùm etiam papę tunc Romani legatos Thessalonicæ, Sardiniæ, Heracleæ in Thracia, & Corinthi episcopos. Hæc ille.

Cedò igitur, quod tandem est istius Ecclesiastici iuris fundamentum, vtpote quod ex verbo Dei ab vniuersali Synodo, minimè (quod constet) reclamantibus totius Romanæ Synodi vicariis & Episcopi Romani legatis apertè destruatur? Et tamẽ quidam non ita pridem, cuius sanè me miseret quòd ne manum quidem, porrigente ipsi tot annos veritate, possit ex hoc cœno emergere, pulchrè sibi videtur Tridẽtinum conciliabulum excusasse, quod legem super hac re latam, Ecclesiasticam vocarit: quasi verò duabus sellis sedeat Ecclesia, vna quidem diuina quæ Ec-

Tridentinum concilium frustrà Espenſæus nititur excusare.

clesiastica non sit, altera quæ Ecclesiastica sit non diuina. Neque est quòd me quisquam calumnietur quasi dissimulem quod nullus ignorat, quasdam esse leges diuinas totidem verbis scriptas, quasdam quæ vt præscriptis verbis latæ non sint; tamen ex ipsa διανίᾳ, aut ex necessario consequenti colligantur, quas isti explicitas & implicitas aut aliis quibusuis vernaculis nominibus appellant. Hoc ego fateor, hoc concedo, quod nemo nostrûm qui nouatores, desertores, hæretici denique vocamur, vnquam est inficiatus. Sed hoc dico, & hoc iampridem omnes vociferamur quod isti surdastri clarius multo quàm velint exaudiunt; nō modò neque in explicitis neque in implicitis Dei mandatis inueniri istud tyrannicum & diabolicum votum, quod nulli minùs obseruant quàm qui maximè illud defendūt, sed etiam explicitissimo, vt ipsorum verbis vtar, verbo Dei explicitissimáque purioris Ecclesiæ consuetudine damnari.

Nemo etiam perinde me calumnietur acsi negem multa esse quæ quum necessariò varientur, temporariis legibus indigeant, quas certè nemo sanæ mentis inficiabitur ex legitimi cœtus Ecclesiastici sententia constitui oportere, vt omnia in domo Domini ritè & ordine fiāt. Hoc enim quis vnquam nostrûm negauit quod ipsa rerum natura redarguit & ipsi quotidie facimus? Sed hoc dico, hoc clamo, hoc vociferor quod ille certè non ignorat, & exprimere potiùs debuit quàm contra

conscien-

conscientiam Tridentinum illud conciliabulum vtriusque tum Græcæ tum Latinæ Ecclesiæ Canonibus conforme dicere: nempe neque nunc in Romana Ecclesia quæ se non minùs falsò quàm ineptè Catholicam vocat, esse vllum legitimum cœtum constitutum qui de istis vel constituendis vel interpretandis legibus aliquid ordine & more maiorum sanciat: neque vnquam in istis quæ ad conscientias vinciendas spectant, siue quæ per se vel iusta vel iniusta sint, licuisse quicquam Ecclesiæ vel tantillum extra Dei verbum scriptum, id est extra vtriusque fœderis tabulas Canonicas, statuere. Nos ita sentimus, ita scribimus, ita viuimus, bone vir. Tu verò videris qua conscientia scripseris nos desertores (desertores quidem vestrorum & secundum carnem & secundum spiritum lupanarium) legem de continentia clericali & monastica pedibus prorsus hircinis & suillis proculcare. Nam tu quidem certè continentiam & inter clericos & inter monachos tuos, non magis quàm reipublic. Platonicæ Ideam inueneris: Satyrorum autem & Faunorum capripedum lustra tam bene nosti, vt ne dissimulare quidem possis, tanto futuro in te grauiore Dei iudicio, nisi recto tandem pede incedas.

Placet vnum adhuc attingere quod prætermitti sanè non debet. Causæ cœlibatus iis suadendi qui eo vti possent, ex Paulo notæ sunt. Quas postea rationes nonnulli com- *Quæ initio causa fuerit cœlibes ministros deligendi.*

menti sint, nescio quo Angelicæ puritatis studio planè præpostero, ex iis quæ diximus abundè liquet. Quas denique postremi hominum excogitarint, hypocritæ videlicet manifesti, & qui de continentia loquuti bacchanalia viuunt, partim ex tyrannicis Paparum decretalibus, partim ex tristissimis multorum populorum casibus, partim ex præsentis seculi moribus licet æstimare. Medij autem inter hos & illos fuerunt qui prudentia quadam nixi, quæ nunc quoque vtinam ne plenam Templi Domini instaurationem impediat, non modò requisierunt cœlibatum in ordinandis Episcopis & aliis id genus, verùm etiam vt ordinandi nullos nec filios nec
Nouel. 6. & 123. & 137. nepotes haberent, siue illas leges amplectantur, siue respuant. Sic enim sanciuit Iustinianus, & quidem tribus Nouellis: ac, quod magis mireris, citatis etiam in eam sententiam non minùs falsò quàm impudenter & Apostolicis scriptis & sacrorum canonum definitionibus.
Distin. 28. cap. de Syracus. Est autem hæc ipsa constitutio quam Pelagius papa qui Gregorium Magnum antecessit Principalem vocat, cuius etiam sanctionis causam quoniam pulchrè explicat, totum rescriptum (vt à Gratiano citatur) placuit adscribere. Sic ergo ibi Pelagius, adhuc ex eorum Episcoporum numero qui leges ab Imperatoribus acciperent, quas tamen pro arbitrio iam tum inflectere incipiebant.

Distin. 18. cap. de Syracus. *De Syracusanæ vrbis antistite, optaueramus in ipso*

ipso initio gloriæ vestræ desideriis obedire, nisi nos multiplex ratio ipsius non paucis temporibus ordinationem differre sacerdotij coegisset. Ob hoc autem, quòd vel personæ qualitas (sicut & vos meliùs nostis) vel superstes uxor aut filij (per quos Ecclesiastica periclitari solet substantia) nostros animos diutius ab eius ordinatione suspenderet, quantum ad cautelam humanam perti net, integro penè anno distulimus: opinantes quòd in melius Syracusanorum prouenire posset electio. Sed quia in voluntatis suæ proposito irreuocabiliter persliterunt, & nullus est alius in eadem repertus Ecclesia, nisi longioribus adhuc temporum differretur spatiis: ne paulo amplius insanirent (sicut filij vestri magnifici Prætoris testificatione didicimus) inter huiusmodi ambiguitates illud consultius iudicauimus faciendū, vt congrua prouidentia causam, propter quam principalis cōstitutio habentem filios & vxorem ad episcopatus ordinem promoueri prohibet, salua dispositione concilij muniremus: qua de re summo studio ab eodem Syracusanæ vrbis episcopo, priusquam à nobis in episcopum cōtingeret ordinari, huiusmodi exegimus cautionem per quam & sua fateretur, quantula esset præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam: & nihil vnquam per se aut per filios & vxorem siue quamlibet propinquam aut domesticam vel extraneam fortè personam de rebus audeat vsurpare Ecclesiæ: & vniuersa sui Episcopatus quæsita tēpore, Ecclesiæ suæ dominio sociaret: nihil vltra id quod modò descriptum est, filiis suis vel hæredibus relicturus.

Ex his autem nemo non videt non propriè religionis causa, sed vt Ecclesiasticis facultatibus caueretur, cœlibes fuisse maritis antepositos, quantumuis cœlibatum iampridem nonnullis spoliis matrimonij exornassent. Quid autem hîc potiùs deplorem quàm & principum & pastorum præpostera iudicia? Cur enim à verbo Dei potiùs quàm à carnis prudentia consilium non petunt? Deprecati sunt Apostoli crescente Ecclesia Hierosolymitana quod nunc vnum isti, illorum scilicet successores, cupidissimè arripiunt: & pro quo vno retinendo non dubitant hodie totum orbem terrarum concutere, nempe bonorum Ecclesiasticorum administrationem. Itaque quum hoc quoque ad tempus Hierosolymis summa fide curassent, totum hoc onus mox à se abdicatum Diaconis reliquerunt, seruato sibi videlicet tum administrandi sermonis, tum precum munere, quod à Domino acceperant. *Nam*, inquiunt, *non est æquum nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.* Hanc certè rationem si amplecti maluissent posteri, quàm omnia Episcopis in manus tradere, quibus nihil æquius videtur quàm quod iniquum esse iudicarunt Apostoli, tot tantáque mala Ecclesiam non euertissent funditus, vtpote quæ iampridem nullum remedium patiatur.

Causam nõ satis iustã fuisse obligãdi cuiusquã ad necessariam cœlibatus obseruationem. Arg. prim.

Secundum.

Deinde, quum disertè Paulus inter illa ex quibus periculum fieri vult de Episcopo ad regendam Domini familiam idoneo, illud quo-

quoque requirat vt domui suæ bene præsit, & liberos habeat ad obedientiam & honestatem rectè compositos, quæ hæc fuit audacia in eo Imperatore qui se religiosissimum vocaret, quicunque essent mariti & patres, ab episcopatu excludere? quæ verò Episcoporum ac præsertim summi illius (si Deo placet) & vniuersalis catholicæ Ecclesiæ capitis negligentia, imò quæ fides & conscientia, non modò de tanta verbi diuini deprauatione Imperatorem alioquin, vt arbitror, minimè malum non commonefacere, verùm etiam ex istiusmodi legibus Ecclesiam administrare?

Bene autem illud cecidit quòd cessantibus, vel potius in tuenda sua Tyrannide occupatis Romanis Episcopis, repertus est inter ipsos Imperatores qui hanc constitutionē non modò vt iniquam, sed etiam vt stultam refigeret. Is autem est Leo cognomento Philosophus, ac sanè reipsa in hoc quidem sapiens, cuius etiam verba ipsa placuit adscribere: *Mirari subit*, inquit, *quomodo nō veriti nonnulli sint sacras diuinásque Leges tanquam illæ absolutæ non essent, promulgatis alijs Legibus abrogare. Etenim quum sacri Canones, quibus locis de Episcoporum creatione præscribunt, statuant, eum qui ex legitimo matrimonio liberos habeat, si modò in reliqua vitæ ratione nihil impedimēti sit, ad primarium sacerdotium promoueri posse: hi in contrarium statuentes aiunt, vt ij qui liberos habent, tametsi legitimi coniugij munus sint, ad Epis-* Tertium. LeoNou.2.

copalem dignitatem euadant, suo impedimento non vacare. Quod ideo fortasse in animum induxerunt, quod affectione quadã erga liberos (quid enim quis alius dicat?) sacras facultates oblæsurus istiusmodi videatur. Verùm non rectè sese illa ratio habet. Sic nanq; nec is cui fratres aliíve cognati fuerint accessum ad Episcopatum haberet: siquidem & ad hos sanguinis propinquitatisve affectio respicit. Quin & hoc prauidentes diuini Canones, fecerunt Episcopis potestatem, vt si ipsi cognati pauperes essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus subleuarent. Nostra igitur Imperatoria quæ ex Deo est maiestas, si mandatis diuinis insistatur, id longè conuenientius fore animaduertens, consonam illis profert legem quemadmodum ipsis videtur ad primarium sacerdotium promoueri posse, qui illo honore alioqui dignus sit, tametsi liberos lege tamen honoratos habeat, ita definiens vt ab eo qui contradicere ausus fuerit, lex pro audaciæ pœna perpetuum silentium exigat. Hæc ille, satis declarans quod antè dixi, nempe non tam sanctimoniæ maioris gratia quàm vt facultatibus Ecclesiasticis consuleretur cœlibes & ἀτέκνους fuisse maritis & patribus antepositos.

Quartum. Nullam autem ne tum quidem fuisse voti necessitatem in Episcopis, sed eis ordinandis licuisse vel cœlibatum (si libuisset) promittere (quem nisi postea seruassent, exauthorabantur duntaxat, vt antè diximus, neque matrimonium dirimebatur) vel vxorem ducere, & nihilominus ordinari, abolito hac in parte ca-

te canone illo 12. Synodi sextæ de quo paulò antè diximus, ipsáque adeò Iustiniani Nouella 6. imò etiam intra biennium ab ordinatione illis adhuc licuisse vxorem ducere, liquet ex alia eiusdem constitutione Imperatoris, in qua tamen istud quod de biennio diximus sustulit, ídque addita ea ratione quæ satis ostendit iam tum Orientem quoque nonnihil fuisse Romanæ Ecclesiæ veneno afflatúm. Idē Nou. 3.

Mitigat autem etiam illud de cœlibatu, quòd cum Episcopos eligere ante tricesimum quintum vitæ annum non licebat, intra quod sanè spatium ipsis abundè licuerat suarum virium periculum facere. Quintum.

Et tamen quanto satius fuerit à puro Dei verbo nusquam deflectere, vel ipsis cæcis perpetua tot seculorum experientia demonstrat. Quos enim tumultus, in omnibus Gentibus Tyrannica & planè diabolica lex ista peperit? quot inde populorum vel in vna Germania strages? quot infanticidiis contaminatus vniuersus terrarum orbis? quæ spurcitiæ Romam ipsam præsertim, omnis istius mali scaturiginem, quamuis iam ab vltima memoria turpium omnium libidinum parentem obruerunt? an vnquam Sodoma & Gomorrha vsq; adeò coram Domino Deo exercituum fœtuerunt, atque obscœnissima ista non hominum, sed porcorum colluuies, dicam, an ipsius Satanæ proluuies? Sextum.

Imò quis hoc non miretur, nullis vnquam Septimum.

modis hoc potuisse obtineri vt lex ista quantumuis repetitis canonibus sancita, & crudelissimis edictis confirmata, inuiolabiliter seruaretur? Repugnabat enim ipsa rerum natura, contra istos conscientiarum carnifices, Deum humani generis, & sancti coniugij auctorem interpellans: nec Deo vnquam visum est vsq; adeò aduersariis laxare habenas, vt quod ipse sanxisset, prorsus irritum euaderet.

Octauum. Quid quòd ipsis pontificibus (pecunia tamen delinitis iuxta illud, Qui altari seruit, ex altari viuat) religio non fuit, vtcunque in scholis sese miseri homines de indispensabilitate disputando fatigarent, suis ipsorum legibus derogare quum libuisset: & quod pro irremissibili peccato ducunt quoties libuit, vltrò concedere? Nempe, inquiunt, publici alicuius maximi boni causa, quasi verò facienda sint vnquam mala, vt bona eueniant: quasi non sit bonis pastoribus vel vnius animulæ ratio habenda, quasi denique Romanorum Episcoporum hæc etiam in re ambitio, auaritia, προσωποληψία denique non sit ex omnibus historiis manifesta.

Obiectio. Responsio.

Nonum. Synesius ad Eutropiū. Rectiùs itaque multo Synesius, testatus se non dimissurum vxorem quam Deus & Lex & Episcopi manus ipsi tradiderant. Neque nobis Epiphanius hac in parte audiendus, quem sanè mirum est audere etiam Canonas proferre, quum nemini dubium esse possit quin Nicenæ Synodo ex diametro repugnet. Intolerabilis autem planè in hoc quo-

Obiectio I. Responsio.

que

que Hieronymus, quum hæc scribit: *Quid facient Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti & sedis apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut, si uxores habuerint, mariti esse desistunt?* Obiect. 4. Etsi enim non deerant qui præpostero zelo istud iugum vellent quibusvis imponere: tamen, vt Epiphanius ipse fatetur, & vetus historia testatur, nunquam huiusmodi continentiæ necessitas in Oriente valuit, imò ne in Occidente quidem absque maximis turbis obtinuit. Responsio.

Illum autem ex Patribus cuius nomini libens parco, quis non videt ludere quanuis in re nimiùm seria, potiùs quàm seriò agere, quum in his verbis Apostoli, τοῦ ἰδίου οἴκου προϊστάμενον, *qui domui suæ bene præsit*, domum interpretatur vniuscuiusque corpus, vt hoc quoque ad cœlibatus legem torqueat? Obiectio cum respō. Hieronymum denique quis ferre possit vsque adeò deprauantem Apostoli verba, vt illic quoque nomine τῶν τέκνων, id est liberorum, filios τοὺς λογισμούς, filias τὰς πράξεις intelligat? Obiect. cum respō. Sed de his sanctissimis nugis plus satis.

Summa autem istorum hæc est, ne Ecclesiasticum quidem ius illud videri posse quod & verbo Dei, & Apostolorum totiúsque veteris illius purioris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnet. Conclusio

Nunc verò tãdem ad digamiæ interdictum accedamus, ac primùm quid hoc nomine intelligatur expendamus. De digamiæ interdicto.

Neq; digamiam neque digamum in ver- Quid digamia, & q;

ias species triplex.

bo Dei inuenio: imò ne apud probatos quidem authores Græcos legere memini. Sed vt ἄγαμος & πολύγαμος dicitur, & vetus poeta scripsit τριγάμοιο γυναῖκος, ita non video cur illa quoque non licuerit vsurpare. Itaque de voce non contendimus, sed de re ipsa quærimus.

Prima & secunda.

Etsi enim ipsa nominis notatio declarat digamiam repetitas nuptias significare, tamen quum vel simul vel successiuè, vt loquuntur in scholis, plures vxores ducantur, non parua est controuersia, quum de bimaritis & binubis agitur, vtra digamia significetur.

Tertia.

Accessit autem alia quoque postea difficultas, quoniam qui viduas ducunt numerari quoque inter digamos cœperunt. Ego sicut non inuitus concedo digamorum nomine significari quotquot duas vxores siue simul siue successiuè duxerunt, ita etiam aio vnius vxoris virum & vnius viri vxorem apud Apostolum iis demum digamis opponi qui plures simul vxores habent. De quibus autem digamis in veteribus Synodis agatur suo quoque loco expendemus. Sed qua ratione digami censendi sint qui viduas ducunt, illud sanè videre non possum. Cæterùm quocunque nomine res istæ significentur, videamus an hîc saltem possimus eorum quos sæpe iam reprehendimus sententiam probare.

Prima species digamiæ illicita.

Sanè quod ad veram digamiam attinet qualis fuit Lamechi, quum videlicet plures vxores aliquis simul habet, quantopere nos eam improbemus ex iis apparet quæ aduer-

sus

ſus Ochinum apoſtatam initio huius tractationis diſſeruimus. In altera verò ſiue ſemel ſiue ſæpius, ſucceſſiuè tamen, repetitarum nuptiarum ſpecie diſſentimus, tum ab iis qui digamiæ detrahunt contra Dei verbum, tum etiam ab iis qui digamos Eccleſiæ miniſteriis excludunt. Contrarium affirmo, nempe repetitas nuptias à Deo eſſe benedictas vt & primas, nec cuiquam qui vtatur, vel ex iure diuino vel vlla iuſta ratione prohibitas.

Altera digamiæ ſpecies, id eſt ſucceſſiua nuptiarum repetitio quibuſuis licita.

Cæterùm quod ad prius illud attinet, equidem non ignoro dicere conſueuiſſe veteres illos alioqui orthodoxos, minimè à ſe damnari quantumuis ſæpe repetitas nuptias, adeò vt in hæc etiam verba Hieronymus erumpat: *Non damno digamos, trigamos, & ſi dici poteſt octigamos*. Sed profectò, quod illorum pace dictum ſit, cogunt nos aliæ eorundem voces in rem ipſam inquirere. Quid de hac re ſenſerit Tertullianus, quem hanc ipſam ob cauſam idem Hieronymus alicubi has exceptione, breuiſſima quidem illa ſed veriſſima repellit, quòd homo Eccleſiæ non fuerit, ſatis liquet. Sed quid ſi ille ipſe Hieronymus deteriora etiam ſcripſit? Et vtinam quidem meliora ſenſerit quàm ſcripſerit. Eius igitur hæc verba ſunt in Iouinianum, *Melius eſt alterum & tertium vnum virum noſſe quàm plurimos, id eſt, tolerabilius eſt vni homini proſtitutam eſſe quàm multis.* Idcirco verò reprehenſus quaſi primas nuptias comparaſſet ſcortationi, quid reſpondet? Se videlicet iſta

Hieronymi refutata teſtimonia contra repetitas nuptias.

Hiero. lib. 2. in Iouinian. & in Apologia ad Pammachium. Primum. Hieronym. aduerſus Heluid.

ſcripſiſſe non de primis nuptiis, ſed de digamia & trigamia,& ita quidem vt addiderit ſe recipere quoque ſcortatorem pœnitentem.

Refutatio. Sed vt ea omittam quæ, vt antè diximus, in primas etiam nuptias ſcripſit, quibus ſanè nihil dici aſperius in vllum crimē poteſt: hoc tamē effugere non poteſt, quin eam quæ nuptias priore viro mortuo repetit, dixerit ſeſe proſtituere & pœnitentia egere. Hoc autem ſi ita eſt, annon eſt digamia ſcortationis ſpecies? annon peccare cenſet & quidem grauiter, qui pœnitentia publica indigeant? & quomodo iſtos non damnat? imò ſi hoc verum eſſet, quomodo ipſe damnandus non eſſet, niſi illos damnaret? Sed iſta de pœnitentia poſtea viderimus.

Secundum. Hieron. ad Saluinam. Illud autem quis excuſaret quod idem alibi ſcribit in illud Apoſtoli dictum, *Quædā enim declinauerunt poſt Satanā. Vide*, inquit, *qualia ſint matrimonia quæ lupanarib. præferūtur. Ideo adoleſcentula vidua quæ ſe non poteſt continere maritū potiùs accipiat quàm diabolum. pulchra nimirum & appetenda res quæ Satanæ comparatione ſuſcipitur.*

Refutatio. Pulcra ſanè res, Hieronyme, & diuina, cui Deus benedixit: quæ remedium eſt purum & immaculatum aduerſus ignitū ſerpentem: & de qua dixit Paulus, Nubat in Domino.

Tertium. Refutat. 1. *Tolle*, inquis eodem loco, *quod peius eſt, vri, & per ſe bonum non erit nubere.* Cur ego verò non regeram, quum illud tollere non poſſis, iniquè te facere qui hoc abiicias? Et illud cur

vicis-

vicissim non dicam, Tolle, imò sic mitiga impedimenta quæ superueniens peccatum inuexit in nuptias, vt vocationem alicuius non impediant, & bonum erit hominem solum esse? tolle propter quæ continentiæ locus est, & per se bonum non erit continentia?

Quid quòd idem ille quasi non satis esset semel ista scripsisse, inculcat etiam ista suæ Gerontiæ, & quidem putidioribus certè verbis quàm vnquam scripserit. Tertullianus in eôdem argumento. *Præfert,* inquit, *digamiam fornicationi.* Et mox, *Tolerabilius est digamiam esse quàm scortum.* Et mox, *Non solùm,* inquit, *ab officio sacerdotij excluditur digamus, sed & ab eleemosyna Ecclesiæ, dum indigna putatur stipe, quæ ad secunda coniugia deuoluta est.* Et postea, sanè vt illum omnino credas lectoribus illudere, *Damnamus,* inquit, *secunda matrimonia? minimè. Abiicimus de Ecclesia digamos? absit. In arca Noe non solùm munda, sed & immunda fuerunt animalia. habuit homines, habuit & serpentes. In domo quoque magna, vasa diuersa sunt: alia in honorem, alia in contumeliam. Est crater ad bibendum, & matula ad secretiora naturæ.* Obsecro verò qui sic loquitur, qui digamos nonnisi pœnitentes recipit, ab eleemosyna Ecclesiæ excludit, serpentibus, matulis denique comparat, an non illos seuerissimè damnat? an æquum facit, qui quod facit se tamen negat facere? an denique mundus est, cuius tamen immundus est sermo? Sed his omnibus illud vnum Apostoli satis fuerit op-

Quartum. Hieron. ad Gerôtiam. Refut. 1. 2 3

ponere, *Vxor alligata est lege viri*, (non lege peccati nec carnis, vt tu quoque scribis, Hieronyme) *quandiu viuit vir eius: quod si obdormierit*, (mortis videlicet somno, vt nullum hîc
4 subterfugium neq; Tertulliano, neque Chrysostomo pateat, quasi somnus iste vinculum coniugij non abrumpat) *libera est ad nubẽdum cui velit, tantùm in Domino.* An enim vas est ad contumeliam, an serpens, an matula, quæ nubit in Domino? an propterea eleemosynis Ecclesiæ indigna quòd Deo ad coniugium
5 vocanti sit obsequuta? In hoc autem de eleemosyna videtur etiam Hieronymus alio modo, & quidem de industria, errasse. Viduæ enim de quibus conqueritur Apostolus, quòd velint nubere, non ab eleemosyna propriè, sed à ministerio viduarum abiiciebantur. Sunt enim distinguendæ viduæ, quarum inopiæ subueniebatur ex Ecclesiæ ærario, ab illis viduis quæ κατελέγοντο, id est in earum album referebantur, quæ pauperibus & aliis sanctorum vsibus inseruiebant. Itaque sustentabantur quidem istæ ex ærario Ecclesiæ, vt probabile est: sed ita vt vicissim laborarent, non cantillando, neque sese in eremum recipiendo, vt postea factitatum est, sed ea exercendo quæ essent Ecclesiæ vsui, vt ex Dorcadis historia liquet, & ex alio Apostoli loco. Istas porrò, si quidem nubebant, quid mirum est ex hoc albo fuisse expunctas, quum in maritorum familiam transirent? illas autem non quòd nuberent, sed quòd nubentes iam non essent

Act.9.39.
1.Tim.5.10.

essent alio subsidio destitutæ, probabile etiam est desiisse ali ex publico, nisi rursum paupertas aliunde premeret. Quorsum hæc igitur aduersus repetitas nuptias?

Ne quis autem arbitretur vllam à me iniuriam tanto viro fieri, alium etiam locum ex eadem epistola proferam. Damnauit ipsemet alibi Tertullianum, & quidem meritò, quod in monogamia prædicanda Montanum sequeretur. Quid si ea ipsa ex Tertulliano ipsemet mutuatur? Hæc enim vtriusq; eadem penè verba sunt, eadem sanè per omnia sententia. *Lege sacerdotali tenetur & laicus, qui talem præbere se debet vt possit eligi in sacerdotium. Nō enim eligitur si digamus fuerit. porrò eliguntur ex laicis sacerdotes. Ergo & laicus tenetur mandato per quod ad sacerdotium peruenitur.* Hoc verò, (vt alia plurima omittam, id est totum penè Tertullianum repetitum) annon est omnes velle ad monogamiam cum Montano obstringere? Et sanè qui nec secundis nuptiis benedicunt, nec digamos absque pœnitentia recipiunt, non video quî possint à Catharorum errore prorsus immunes videri, vt pluribus suo loco differemus. Sed de Hieronymo plus satis, cuius sanè nimium multa sunt huius generis, vt & aliorum multorum, quorum nominibus parco.

Quintum.

Refut. 1.

Præstiterit ergo non tam quis hoc vel illud dixerit, quàm quibus rationibus id confirmetur expendere, quanquam nihil ferè citant præter illa quæ contra Tertullianum

Refutatio aliorum argumentorum contra repetitas nuptias.

in tio refutauimus.

Primum. Non dixit Adam, vel potius Dominus in Adamo, *Et adhærebit vxoribus*, sed *vxori suæ.*

Respons. 1. Concedo, idcóque plures simul vxores habere nefas est. Sed quorsum hæc aduersus eos qui plures successiuè ducunt? nisi fortè putamus cum Montano, ne morte quidem solui coniugij vinculum.

Secũdum. Simili ratione friuolum illud argumentum refellitur, *Duo erunt in carne vna, de primis nuptijs dictum est, non de secundis.* Sanè de primis concedo, quum ante Adamum nullus homo

Refut. 1. extiterit. Concedo & illud, Adamum vna Eua contentum fuisse, quoniam nihil inuenimus in Scriptura quod contrarium doceat.

Vide 31. q. 1. ca. Deus masculum. Sed de vnis illis dictum id fuisse nemo sanæ mentis arbitrabitur, quia consequeretur vxores secundas nõ mereri vxorum nomen. Quomodo igitur viduas diceret Apostolus, nubere in Domino?

Tertium. Illud verò vix aliqua refutatione indiget, *Primus Adam monogamus, secundus agamus. Qui digamiam probant, exhibeant tertium Adã digamum, quem sequuntur.* Nam quod ad pri-

Refut. 1. mum Adamum attinet, vnde isti didicerunt oportere nos illi in istis quæ personalia sunt similes fieri? In eo tamen sanè similes illi simus, quod non pluribus, sed vni coniunctus fuit. Sed annon etiam post priorem mortuam ducta vxor secunda, vna est? Quòd si quis continere mauult & potest, contineat sanè. Sed an Adamus Euæ superuixerit, & ita continuerit,

tinuerit, quis nos docebit, aut cur quæramus curiosiùs? Secundi autem Adami προσωμοιώσις, in hac quidem vita, posita est in Spiritus fructibus, siue mariti, siue cœlibes simus, tantisper dum apparuerit quod sumus, quum similes erimus Angelis Dei. Quid quòd si argutari liberet, digamos censeremus potiùs quàm monogamos, patrem illum credentiũ referre? Sic enim ait Augustinus, *Prouisum fuisse hoc exemplo contra hæreticos futuros secundarum nuptiarum aduersarios.* 1

August. de Ciu. Dei, li. 16, ca. 34. & contra aduers. legis, libr. 2, ca. 9. Quartum. Refutat. 1.

Nemo, inquit Ambrosius, *cum secunda benedicitur*. Et, *Scimus coniugium semel benedici.* At ego morem istum vt & alium quo pœnitentia iniungebatur alteram vxorem successiuè ducentibus, non dubito planè iniquum pronunciare. Annon enim vna res sunt siue primæ, siue secundæ aut sæpius in Domino repetitæ nuptiæ? Si in Domino nubit vidua, vt & virgo, quo iure recusabitur illi benedictio quæ isti tribuetur? Longè sanè rectiùs & veriùs Augustinus, siue quicunque auctor est libelli de fide ad Petrum. *Si cui primo contigerit priuari cõiugio, secundũ vel tertiũ iniẽs, nullum peccatum habebit*. Et sanè ita est. Quis enim plus dixerit, peccatum ab Apostolo suaderi vt fiat in Domino? Quorsum igitur pœnitentiæ pœnam non peccanti? Idem eôdem libello, *nuptiæ*, inquit, *non tantùm primæ diuinitus instituta sunt & benedictæ, sed & secũdæ & tertiæ, pro eorũ qui se continere nõ possunt infirmitate*: Cui verò benedixit Domi-

2 De fide ad Pet. cap. 3.

3 Ibidem cap. 42.

nus, in quo nimirum vult viduas nubere Apostolus, quo iure sacerdos benedictionem recusauerit?

Sextum. *Sed*, inquiunt Sententiarii, *secundæ nuptiæ non sunt sacramentales, quoniam*, ait Durãdus, *quum non sint vnæ vnius, aliquem defectum sacramenti patiuntur ad plenam matrimonij Christi & Ecclesiæ significationem.* Atqui, (vt illud ridiculum & millies refutatum commentũ de Matrimonij sacramento nunc nõ attingã) quum Paulus illius spiritualis sanctorum & Christi coniunctionis velut imaginem dicit in coniugali copula extare, quis istos docuit de primis magis quàm de secundis vel vlteri* etiã successiuè progressis nuptiis hoc intelligendum, quum illic in genere de mutua coniugum inter se dilectione manifestè disseratur?

Lib. 4. sent. dist. 42. & ibi Durandus.

Refutat. 1.

2 Annon verò vnus cum vna in secundo vel tertio vel vlteriore successiuo coniugio non minùs quàm in primo copulatur? Quadrarent igitur ista profectò in veros polygamos, id est qui plures vnà vxores simul habent, quum vna Ecclesia sit vnius Christi sponsa: aduersus istos autem de quibus nunc agimus, non item. Quid si verò obiiciam illud Oholę & Oholibę repudium? quid si totius Synagogæ diuortium, & sterilem illam multorum nunc filiorum matrem in illius repudiatæ locum ascitam? annon si minutim ista vellemus consectari, (quod tamen esset præter mentem Apostoli) dicere liceret eorum potiùs matrimonia secunda qui,

Ezec. 23.

Esaiæ 54. Osee 2. Ierem. 3.

repu-

repudiata vxore aliam ducunt, plenam Ecclesiæ & Christi significationem habere? Totum igitur istud inane est Matæologorum somnium.

Iam accedo ad illud quod nonnulli palmarium putant, vt votum viduitatis seruandæ stabiliant. Proferũt enim primo loco exemplum mulierum quæ ad templi vestibulum excubabant. Sed vtcunque de istis fabulentur Rabbini & quicunque alij, nusquam ibi inuenient vllam voti mentionem.

Celebrant quoque Annæ prophetissæ exemplum: quasi verò viduas continentes vituperemus, ac non potiùs laudemus magnopere, si quidem sua viduitate rectè vtantur. Dico igitur nunc quoque continentiæ donum à nobis non minùs quàm ab vllis veteribus, si hyperbolas excipias, prędicari: ac etiã, Deo sit gratia, multo minùs inter nos tolerari quicquid continentiæ repugnat, quàm inter istos quos hodie non pudet de his rebus contra nos disserere. Sed hoc vicissim fatemur, non diuinam, non Ecclesiasticam, sed mirifica Satanę fraude inuectam videri legem quę, voti istius specie, tot animarum myriadas inferis mancipet, vt tristissima tot seculorum experientia comprobauit. — Octauum. Luc. 2.36. Refut. 1. 2.

Illud autem est velut vltimum eorum perfugium quòd eas viduas reprehendat Apostolus, quæ fidem primam irritam fecerunt. En enim, inquiunt, fidei, id est promissionis datæ siue voti fit mentio, & quidem inuiola- — Nonum. 1. Tim. 5.18. Refutat. 1.

bilis. Atqui primùm omnium hoc illis considerandum erat, non agi hoc loco de quibusuis viduis, sed de iis demum quæ ad certum illud collegium erant allectæ, quod apparet ex verbo καταλέγεσθαι. Isti verò, vt paulò antè ostendimus, sic loquuntur de secūdis nuptiis, vt peccatum quidem non esse verbo fateantur, re negent, quum re nubentes omnes pœnitentiæ pœnæ multent. Sed venia-
2 mus ad primam istam fidē. Eam verò etiam si concederemus ita vt isti volunt accipiendam, quorsum hoc ad illorum viduas, quæ nusquam sunt? Collegii enim illius viduarum apud ipsos ne vestigium quidem aliquod nunc videas. Et quod ad me attinet, vt fuerit aliquis eorum vsus primis illis temporibus, tamen existimo magnam causam nō esse cur de illis instaurandis magnopere laboremus. Itaque inutilis videri posset hæc quæstio, nisi votiuæ istius continentiæ necessitatem nobis propositum esset ostendere nullo prorsus verbo Dei neque præcepto neque exemplo confirmari. Dico igitur fidei nomine
3 nihil esse prorsus quod nos cogat aliudquàm pactum & simplicem promissionem Ecclesiæ factam intelligere. Quænam autem illa erat? ea nimirum quæ ministeriū istud respiciebat, quo sanè defungi non poterant quæ ad nuptias redirent. Pollicebantur ergo se constanter operam suam nauaturas Ecclesiæ, nec ab eis exigebatur votū quo conscientias obstringerent, coram Deo, sed simplex polliciti-

licitatio suæ fortiter & fideliter tuendæ vocationis. In istis autem tum exigendis tum præstandis pollicitationibus quum experientia ostendisset grauiter peccari, hãc normam adhibuit Apostolus, vt nulla nisi sexagenaria deligeretur, cuius ordinationis grauissimas rationes affert: nẽpe quòd iuniores ad luxum & delicias subinde prolapsæ, post varia offendicula, tandem apertè leuitatem suã proderent, deserto contra fidem datam munere, ad secundas nuptias transeuntes, adeò quidem vt nonnullæ quoque interdum à Christo ipso deficerent. Sic ergo isti incommodo prospici voluit Apostolus. quam regulam si posteritas esset sequuta, præter quàm quòd infinitis offendiculis obuiam itum esset, superstitiosum istud perpetuæ viduitatis votum, quod tandem etiam meritorium euasit, & repetitarum nuptiarum turpissimam vituperationem peperit, Ecclesiam non inuasisset. Scio tamen aliter quoque, & commodè quidem explicari primæ fidei vocabulũ. Sed quid mihi maximè accommodatum videatur, illud dixi, nempe nihil aliud quàm simplicem pollicitationem Ecclesiæ factam minimè tamen temerè violandam ita significari, sed quæ à solis diaconissis & quidem sexagenariis ex æquo & bono, non sanctimoniæ alicuius nedũ meriti, sed ministerii ipsi' causa quod obire nuptæ nõ possent, exigeretur. Verùm hac de re rursus aliquid in tractatu de diuortiis, Deo fauente, dicemus. Nunc autem

ad eam digamiam accedamus, quæ Clero interdicitur.

Digamis non rectè interdici sacrum ministerium.

Digamos, id est, (vt ij interpretantur contra quos nunc disputamus) eos qui plures successiuè vxores, vel etiam vnam, sed eam viduam, duxerunt, adeò iam olim plerique censuerunt indignos esse sacro ministerio, vt eos non modò à sacris ordinibus, putà episcopatu, presbyteratu, diaconatu, ac subdiaconatu, sed etiam ab ipso clero semel excluserint, adeò quidem vt reluctante frustrà Hieronymo, alioqui infensissimo, quoties libuit, nuptiarum hoste, eum quidem admittant qui ante baptisma fuerit quantumlibet scortatus, digamus autem non item. Sit autem hoc quanlibet vetustum, nihilominus tamen iniquissimum esse nec in Ecclesia tolerabile affirmo. Nec enim ea vis est vetustatis, vt quod malum est, quia vetus est, idcirco bonum euadat. Nec est rursus quod clamitent Patribus ita insignem fieri iniuriam, & illud inane suum *Catholicum* nonnulli nobis obtrudant: Saltem enim semper id dici non potest obtinuisse, quod præter Dei verbum sensim fuisse in Ecclesiam inuectum non difficile fuerit demonstrare. Audiamus igitur quas rationes istius moris afferant. Ita enim liquebit an super verum fundamentum ædificarint aurum & argentum, an potius fœnum & stipulam, quæ nunc clarus ille dies Domini retexerit, & quasi per ignem consumpserit.

Hieronym. Oceano.

Obiect. 1.

Responsio.

Obiect. 2.

Responsio.

Iactat

Iactat quidem apertè Synodus Valentina præcepti diuini formam, ſub Damaſo papa, vel potiùs,vt arbitror, ſub Syricio, ſed quum ad rem ventum eſt, tum planè detegitur impoſtura. Nam hæc demum ex verbo Dei ab iſtis proferuntur. Valentia. 1.Synod. cap.1. Refutatio rationum pro miniſterio digamis interdicto.

Cautum fuit inLege,(inquiunt iſtius legis defenſores qua digami à Clero arceantur) ne Sacerdotes ſæpius,id eſt plus quàm ſemel nuberent. Prima. At ſi requiras vbinam hoc cautum ſit, nuſquam ſanè neque apud Moſen, neque apud Prophetas, nullo denique ſacræ Scripturæ libro inuenias. Refut. Ac Tertullianum quidem à Paracleto Montani faſcinatum iſtud quoque ſomniaſſe non adeò mirandum fuerit. Tertulliani verò veſtigia poſtea ſequutos fuiſſe Syritium & Innocentium primum,homines,vt eorum epiſtolæ palàm faciũt, blaſphemos & inſigniter impudentes, quis iure miretur, quũ nihil illos puduerit? Quoſdam autẽ ſummæ alioqui tũ eruditionis tum probitatis viros quis nõ miretur&ingemiſcat in re pręſertim táti momẽti,nõſaltẽ ſacros codices(quos quotidie verſabãt)inſpexiſſe,vt ſcirẽt verè iſtud an falſò citaretur? Sed illa tunc fuit nimirũ mẽdacis ſpiritus efficacia:&Chriſtianę Eccleſię fatalis calamitas. Hieronymus præ cæteris qua ratione poſſit excuſari certè nõ video,vt qui in Epiſtola ad Oceanũ,quocũque illã tẽpore ſcripſerit(tum ſanè rectiùs multò de nuptiis ſentiens quàm quum in Iouinianũ declamaret) manifeſtè dicat ipſis é-

tiam sacerdotibus sub lege potuisse polygamiæ, id est, plurium simul vxorum habendarum licentiam. Quod si verum est, quis alterum digamiæ omnibus concessæ genus illis interdictum censeat? Et tamen idem ipse ex Tertulliano illud repetit, causæ suę seruiens.

Secunda. Leuit. 21. Proferunt secundo loco legem illã quondam Mosi traditã, qua iubetur sacerdos, nec viduam, nec meretricem, nec prophanatam, nec ab alio eiectam, sed virginem, eámque ex populis suis accipere. quæ lex etiam ab Ezechiele repetitur. Eum autem locum quem Ezech. 44. Refutat. 1. vereor vt multi interpretes nondũ satis commodè exposuerint, placet explicare, priusquam ostendam quantopere ab iis torqueatur, aduersus quos nunc est nobis agendum. Sic enim ferè solet accipi acsi toti tribui Leui hoc esset præscriptum, quod tamen est præter Legislatoris mentem, vt qui de solis Aaronis posteris expresè differat priore loco, vbi de non ducẽda vel meretrice vel prophanata vel eiectitia cauetur. Quod autem additur de vidua non ducenda, sed virgine ne ad omnes quidem sacerdotes, sed ad solum Pontificem Maximum pertinere partim liquet manifestèex Mose qui disertè hoc habet, partim ex Ezechiele qui solos filios Zadoc, non autem omnes filios Aaron nominat. Additur autem apud Ezechielem exceptio, ad Pontificiam quoque familiam, vt videtur, pertinẽs, nempe vt viduam quoque ducere liceat, sed ex sacerdote. Obsecro verò quor-

rò quorſum hæc ad digamos ſiue viduarum maritos ab omni ſacro miniſterio prohibendos? Quia, inquiunt, ſi hoc fuit obſeruatum in iis qui tum miniſtrabant altari, multò magis id requirendum eſt ab iis qui nunc multo dignius miniſterium exercent. Atqui nulla prorſus hîc mentio de nuptiis non repetendis, vel non repetitis. Imò, vt paulò antè diximus, cenſet ipſe Hieronymus ſacerdotibus quoque conceſſum fuiſſe plures ſimul vxores habere, nedum vt ſi plures ſucceſſiuè vxores duxiſſent, ex ſacerdotum numero expungerentur. Deinde viduarum coniugium vni Pontifici maximo interdicebatur. Itaque etiam ſi iſtis daremus ipſorum Clerum tribui Leui ſucceſſiſſe, & illa lege nunc quoque Eccleſiam teneri, hoc tamen nihil prorſus illos in hac cauſa ſubleuarit. Sed neutrum ſanè illis concedimus. Nam quod ad ipſorum Clerum attinet, quæ tandem luci conuenientia cum tenebris? Legem verò Leuiticam præterquàm quòd abrogatam conſtat, ſi rurſum iſti in vſum reuocandam cenſent, cur illam reſtringunt tum in diaconis, quos eſſe volũt alios Leuitas, tum in Epiſcopis & Presbyteris, quos antiquis ſacerdotibus comparant? An quod purius & ſpiritualius quiddam ſit Euangelicum miniſterium? Atqui vt cultus Leuiticus præ hoc noſtro carnalis fuerit, nihil hoc tamen ad rem, nihil oſtenderint labem aliquam vel primis vel repetitis, ſiue cũ virgine ſiue cum vidua nuptiis contrahi, quæ

Hieronym. Oceano.

puritati sacerdotij officiat: quod nunquam sanè ostendent, quum clamat Apostolus honoratas esse in omnibus nuptias, & thorum impollutum.

Tertia. Cur ergo, inquies, virginem, non autem viduam, aut meretricem, aut ab alio repudiatam, ducere poterat Pontifex Maximus? Respondeo rursum nihil hoc ad repetitas nuptias pertinere, quum hac lege non vetetur Pontifex Maximus sæpius coniugium contrahere, modò virginem semper accipiat. Item, ne cõiugium quidem sacerdotibus cum vidua sic prohiberi, si modò sit ex alio sacerdote vidua: quod quum ita sit, dico rursum morem istum, quo tum digami tum viduarum mariti (sic enim hos ab illis multi etiam recentiores canones distinguunt) à clero arceantur, nullo iure diuino niti, ac proinde istud interdictum Apostolicæ ipsi doctrinæ ex diametro repugnare. Sed ad rem. Cur virginem ducere iubetur Pontifex Maximus, tres causæ à Philone afferuntur. Vna, vt sacrum semen aruo intacto exciperetur: altera, ne huius natales cum aliis familiis miscerentur: tertia, vt facilius sacerdotum moribus accommodaretur. Ergo nullam ex his causis probo. Nam quod ad primam attinet illam non valere vel ex eo apparet quòd licebat etiam sacerdotibus extra Pontificem Maximum viduam ex alio sacerdote ducere. Secunda verò falsa etiam est, quum expressè dicat Moses licuisse Põtifici Maximo virginem

Refutat. 1.

2

3

Philo libro de Monarchia.

ducere *de populis suis*, id est: vt interpretatur Ezechiel, de semine domus Israel, quod alioqui aliis tribubus non licebat, nec confunderentur singularum tribuum hæreditates: vnde etiam factum, vt Elisabeth & sacerdotis vxor & Mariæ cognata esset. Illud verò tertium prorsus commentitium est, nec refutatione indiget. Vera autem causa hęc est proculdubio, quod Pontifex Maximus venturi Christi & spiritualium Ecclesiæ cum Christo nuptiarum peculiaris typus esset. Vmbras autem istas omnes iam desiisse, quum corpus ipsum obtineamus, ac proinde manifestè Iudaizare qui hæc & alia eiusmodi in vsum reuocant, quis ignorat? At enim, excipiet aliquis, Paulus hoc ipsum in nostris quoq; matrimoniis significari dicit. Imò verò si diligenter Paulum inspicias, comperias istud μυστήριον (quod nomen vetus Latinus interpres solet Sacramentum interpretari) non in coniugiis nostris, sed in Christi & Ecclesię copulatione merè arcana statuere. Sed ita esto. Si tamen hoc ad solas virginũ nuptias retuleris, non modò perperã idcirco feceris, quòd hæc similitudo in eo posita sit quod quibusuis coniugis cõmune est, nẽpe quòd duo fiãt vna caro: sed ideo etiã, quòd illud quoque Apostoli, *Viri, diligite vxores vestras* (quò tota hæc sententia refertur) res ipsa clamet omnibus sine exceptione maritis præcipi. Deinde ne hanc quidem analogiã esse subtiliùs indagandã, vt singula singulis respõdeant, vel il-

Obiect.

Respons. 1.

lud manifestè declarat,quod de repudiata alteri nupta, & nihilominùs iterum cont
Ierem.3.1. legem recipienda dicit apud Ieremiam Dominus.Ac de virgine quidem & vidua hactenus.
Refut.4. Quòd autem ad prophanas,id est (vt interpretatur Philo) infamibus parētibus prognatas & ad meretrices attinet, nemo non videt ideo eiusmodi mulierum coniugium sacerdotibus fuisse sub lege interdictum, ne quod earum probrum ad illos vsque redundaret. Quod si quis roget an hanc quoque legis partem abolitam fuisse existimem, respōdeo, quum hæc ratio nunc quoque valeat, aliter de istis, id est de probrosis mulieribus statuendum quàm de virgine aut vidua: idque non quod olim ita fuerit cautum in sacerdotio Leuitico (quod iam abrogatum est) sed quoniam res ipsa clamat fieri vix posse quin si eiusmodi probrosæ famæ mulieres ducantur, aliquid detrahatur ministerii dignitati, cuius quanta sit habendi ratio vel il-
Tit.1.7. lud declarat quòd Apostolus in familiā quoque Episcopi vult inquiri. Absit tamē vt hac in re sine exceptione probem summam illam Canonum quorumdam seueritatem: absit, inquam vt Pharisæum illum imitemur qui præ se peccatricem illam multum diligentem damnabat, ne fortè illud audiamus ex ore Domini, Publicani & meretrices præcedent vos in regnum cælorum. Matthæus certè factus est Apostolus & Euangelista ex publicano. Nostri autem Catholici, belli sanè
homines

homines sunt, & seueri scilicet Canonum obseruatores, quibus intolerabile quidem flagitium esset honestissimę etiam matronę, nedum cuiuspiam quantumuis pœnitentis mulieris maritum sacris initiare, infames autem omníque libidinum genere contaminatissimos non item, modò ne maritos, quum vix tamen alios, testibus ipsorum historiis, inter decem seculorum Pontifices inuenias. Postremò quod ad repudiatam attinet, quũ repudia nunquam fuerint in foro conscientiæ, vt vulgò loquuntur, probata, (adeò vt manifestè dicatur, qui sic repudiatam ducat, adulterii reus esse coram Deo) non mirum est sacerdotibus, quos oportuit honestate vitæ cæteris prælucere, interdictas repudiatę nuptias, quod in cæteris nõnisi ob duritiem cordis, ciuilibus legibus tolerabatur. Quarta Hieron. ad Gerontiam.

Profert etiam Hieronymus quod ait institutum quoque fuisse in Lege, nempe vt maritatæ filiæ sacerdotum, si viduæ fierent, vescerentur sacerdotalibus cibis: sin autem alios viros accepissent, alienæ fierēt à patre & sacrificiis, & inter externas deputarentur. Refut.1. Atqui ne hoc quidem satis bona fide citat ille, siue memoria fretus, siue, vt alibi nimium sæpe factitat, causæ suæ seruiens. Nec enim aliud ibi constituit Moses, quàm vt filia sacerdoti, quæ extra tribum suam enupserit, extranea censeatur, ac proinde vesci oblationibus non possit: quia nimirum in extranei familiam transierat, aliis autem quàm sacerdotibus non licebat sacris cibis vesci. Leuit.22.12

incognita suo loco declarauimus. Nec sanè in hoc excusari potest Epiphanius (quod tāti viri pace dixerim) quū audet etiā Canonum authoritatē prætexere, quos tamen non edit. Quos enim edidisset, qui Nicenę & Gāgrensi Synodo manifestè hac in re contradicit? Ita verò scripsisse Epiphanium nemo mirabitur, qui obseruarit Ambrosium ausum etiam esse scribere, Patres in Niceno Cōcilio addidisse, Clericum quēquam esse non debere, qui secunda coniugia sortitus sit, in quo sanè est periculosè hallucinatus: nisi de iis hoc accipiat qui duas simul vxores habeāt. Itaq. multò rectiùs pōstea synodus sexta vniuersalis ecclesiam Romanam coarguēs, illam obiurgat, quòd istam continentię legē obtruderet ἐν τάξει κανόνος, id est, vice Canonis, & tanquā Canonem: quod sanè falsum erat vt planè mirer Espensæum ex illis ipsis synodi sextæ verbis, quibus Romanæ ecclesiæ tyrannis & impostura coarguitur, aliquam eius excusandæ occasionem arripere potuisse. Tertia denique huius loci deprauatio eorum est, qui vnam vxorem accipiunt pro prima, quasi qui plures successiuè duxit, ab Episcopatu arceatur, quam sententiam sequutus quidem videtur Chrysostomus in Epistola ad Titum, sed in altero Epistolæ ad Timotheum loco, de Polygamiæ Iudaicæ prohibitionē, rectè accipit: quam interpretationem amplectitur quoque Theodoretus, nonnihil tamen fermenti de voto admiscens. Quum autem ma-

Ambros. epistola ad Vercellenses. 8.

3 Synodi in Trullo canon. 12.

Espens. lib. de contin. primo c. 4.

nifesta sint Apostoli verba; quid attinet n
dum in scirpo quærere? Cur non enim p
5 tiùs πρώτης quã μιᾶς scripsisset Apostolus?
quæ tandem in secundis successiuis nupt
labes inest vel macula, quæ quempiam Ep
scopatu indignum reddat? Rationes tame
quas hîc nonnulli prætexunt, mox etiam e
6 pendemus. Nunc hoc dico, planum & pen
tus perspicuum esse quod scribit Apostolu
quum qui secundam aut tertiam, & sic dei
ceps, vxorem duxit, modò ne plures sim
habeat, tam sit vnius vxoris vir, quàm cui n
cesse non fuit prima mortua aliam ducere.
ita etiam sentire puriores scholasticos coeg
ipsa veritas, vt mox ostendemus.

Obiect.1. Expendamus autem etiam quæ ab istis o
ponuntur. Primùm quærunt cur illud ve
bum OPORTET vsurparit Apostolus, quu
ex eo videatur consequi (si quidem hunc lo
cum ita vt diximus interpretemur) nõ pos
alios quàm maritos episcopari. Responde
Respons.1. non solui hunc nodum etiam si in istoru
sententiam transeamus, qui de alio genere
gamorum hæc intelligunt. Verum est autei
quod à nostris quoque non semel respo
sum est spectasse Apostolum quod consue
tudo illorum puriorum temporum fereba
nempe vt qui adoleuerant, mariti essent, a
proinde de vnica vxore & honestate famili
non alia formula, quàm de reliquis virtut
bus statuisse: quum tamen certum sit nec ἀ-
γάμους verè continentes, neque ἀτέκνους pr
pterea excludi. Obiiciu

Obiiciunt prętereà eiuſdem Apoſtoli alterum locum,in quo iubet non aliam deligi viduam quàm quæ vnius viri vxor fuerit: quæ verba ad illam polygamiam trahi non poſſunt, quum nullis vnquam legibus licuerit fœminis plures ſimul maritos habere. Hoc ego verò ita eſſe fateor: ſed conſequi tamen nego, quin vtrobique eadẽ digamiæ ſpeciẽs (quanuis nõ per omnia ſimilis) prohiberi intelligatur, atque adeò quin eadem interpretatione locus vterque exponatur. Vult enim Apoſtolus non eligi epiſcopum niſi qui vnica muliere, & quidem vxore, ſit contentus: vult quoque non referri in viduatum album viduam niſi quæ vno viro & quidem marito, ſit vſa. His autem verbis à ſacro miniſterio non alios arceri dico quàm primùm quidem turpis & flagitioſæ vitæ tũ viros tum mulieres: deinde etiam διγάμους, id eſt, tum qui plures ſimul vxores haberent, tum quæ pluribus ſimul maritis vſę eſſent. Hoc autem poſterius ne cui mirum videatur, ſciendum digamiæ quoddam genus fuiſſe tum viris tum mulieribus commune, quum videlicet illi quidẽ, repudiatis aliam ob cauſam quàm ob adulterium vxoribus, alias illis ſuperſtitibus ducebant: iſtæ verò viciſſim temerè diſcedentes à ſuis maritis, ad alias nuptias tranſibant. Hinc illa vetus lex Moſis, ne ſacerdoti liceret meretricem aut repudiatam ducere, de qua paulò antè diximus. Hinc & illud Pauli, Vxor à viro ne diſcedito: quòd ſi diſceſſerit, maneat innupta, aut viro recõciliator: & vir vxorem ne

Obiect. 2. Tit. 1. 6.

Reſponſio.

dimittito. Fuisse autem ipsis etiam mulier
bus hoc flagitium minimè ne Romæ quid
nedum in Græcia insuetum, vel ipse Iuuena
lis hoc peruulgato versiculo testatur:

-sic fient octo mariti
Quinque per autumnos.

Sed de his hactenus.

Veterum Canonum in quibus de digamis agitur, cōparatio cū Dei verbo

Hæc sunt igitur quæ pro tuendo illo su
interdicto citare vel potiùs manifestè deto
quere ex Propheticis & Apostolicis script
iam olim consueuerunt. quo fundament
quū destituãtur, caussa fortasse nõ erat cur v
terius progrederemur. Placet tamẽ tũ veter
ea de re Canonas, tũ veterum quorundã Pa
trum argumenta expendere, ne temerè vide
mur ab iis, quos falsò nõnulli Catholicæ E
clesiæ nomine exornant, dissentire. Sic igitu
habet Canon Apostolicus, vt vocant, 17.

Apost. canon. 17.

Ὁ δυσὶ γάμοις συμπλακεὶς κατὰ τὸ βάπτισμα
παλλακὴν κτησάμενος, οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπο
ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ὅλως τοῦ καταλόγ
τοῦ ἱερατικοῦ. Id est,

*Qui duplici coniugio post baptismũ fuerit im
plicitus, aut pellicem possederit, non potest esse
piscopus, aut presbyter, aut diaconus, aut pro
sus ex sacerdotali catalogo.*

Apost. Canon. 18.

Et decimus octauus, Ὁ χήραν λαβὼν, ἢ ἐκβ
βλημένην, ἢ ἑταίραν, ἢ οἰκέτιν. ἢ τὴν ἐπὶ σκηνῆ
οὐ δύναται εἶναι ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ ὅλως τ
καταλόγου τοῦ ἱερατικοῦ. Id est,

*Qui viduam acceperit, aut repudiatã, aut m
retricem, vel ancillam, vel scenicã, nõ potest e
episc*

episcopus, aut presbyter, aut prorsus ex sacerdotali catalogo.

Libet autẽ etiã subiicere hæc eadẽ, sed paulò plenius scripta, ex illo libro quẽ & Græcè & Latinè nũc ediderũt Clemẽti episcopo Romano inscriptũ, cui titulũ fecerunt, Διαταγαὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων. Ἐπίσκοπον καὶ πρεσβύτερον καὶ διάκονον εἴπομεν μονογάμους καθίστασθαι, κἂν ζῶσιν αὐτῶν αἱ γαμέται, κἂν τεθνᾶσι. μὴ ἐξεῖναι δὲ αὐτοῖς μετὰ χειροτονίαν ἀγάμοις οὖσιν ἔτι ἐπὶ γάμον ἔρχεσθαι, ἢ γεγαμηκόσιν, ἑτέραις συμπλέκεσθαι, ἀλλ' ἀρκεῖσθαι ᾗ ἔχοντες ἦλθον ἐπὶ τὴν χειροτονίαν. ὑπηρέτας δὲ καὶ ψαλμῳδοὺς, καὶ ἀναγνώστας καὶ πυλωρὰς, καὶ αὐτοὺς μονογάμους εἶναι κελεύομεν. εἰ δὲ πρὸ γάμου εἰς κλῆρον παρέλθωσιν, ἐπιτρέπομεν αὐτοῖς γαμεῖν εἴγε πρὸς τοῦτο πρόθεσιν ἔχουσιν, ἵνα μὴ ἁμαρτήσαντες κολάσεως τύχωσιν. οὐδενὶ δὲ τῶν ἐν τῷ κλήρῳ κελεύομεν ἢ ἑταίραν, ἢ χήραν καὶ ἐκβεβλημένην λαμβάνειν, ὡς καὶ ὁ νόμος λέγει. Id est, Clem. lib. 6. con. 17.

Episcopum & presbyterum & diaconum dicimus vnius vxoris viros debere constitui, siue viuant eorum vxores, siue mortuæ fuerint: non licere autem ipsis, si post ordinationem coniugij expertes fuerint, amplius ad nuptias deuenire: vel si mariti fuerint, cũ aliis iũgi, sed ea contentos esse quam habentes ad ordinationẽ peruenerunt. Ministros autem & Cantores, & Lectores, & Ianitores, iubemus quoque vnius vxoris viros esse. Quòd si antequã matrimonio iungerentur in clerũ prouecti sint, cõcedimus eis vt vxores ducant, ne si peccarint, pœnas luãt. Iubemus verò vt nulli ex clero liceat vel meretricem, vel seruã, vel viduam

& repudiatam accipere, sicut & lex ipsa dicit.

Clem. lib. 3. can. 2.

Nō omittēda quoq; alia ex eodē libro διαταγή, quæ sic habet, Αἱ δὲ νεώτεραι χῆραι εἰς χηρικὸν μὲν μὴ ἐντασσέσθωσαν, μήποτε προφάσει τοῦ μὴ δύνασθαι κρατεῖν τῆς ἀκμῆς, ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι, ἐν πράγματι γένωνται. ἐπικουρείσθωσαν δὲ καὶ βοηθείσθωσαν ἵνα μὴ προφάσει τοῦ λείπεσθαι, ἐπὶ δευτερογαμίαν ἐλθοῦσαι, ἐν πράγματι ἀπρεπεῖ ἐνεσχεθῶσι. Καὶ τοῦτο γὰρ εἰδέναι ὀφείλετε, ὅτι μονογαμία μὲν κατὰ νόμον γινομένη, δικαία, ὡς ἂν κατὰ γνώμην θεοῦ ὑπάρχουσα. διγαμία δὲ μετὰ ἐπαγγελίαν, παράνομον, οὐ διὰ τὴν συνάφειαν, ἀλλὰ διὰ τὸ ψεῦδος· τριγαμία δὲ ἀκρασίας σημεῖον. τὸ δὲ ὑπὲρ τὴν τριγαμίαν, προφανὴς πορνεία καὶ ἀσέλγεια ἀναμφίβολος. ὁ γὰρ Θεὸς μίαν γυναῖκα ἑνὶ ἀνδρὶ δέδωκεν ἐν τῇ δημιουργίᾳ. ἔσονται γὰρ οἱ δύω εἰς σάρκα μίαν· νεωτέραις δὲ μετὰ τὴν τοῦ πρώτου τελευτὴν συγκεχωρήσθω, καὶ ὁ δεύτερος, ἵνα μὴ εἰς κρίμα τοῦ διαβόλου ἐμπέσωσι, καὶ παγίδας πολλὰς, καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους, καὶ ἐπιζημίους ψυχαῖς. αἵ τινες κόλασιν προξενοῦσι μᾶλλον ἢ ἄνεσιν. Id est,

εἰς τὸ χηρικὸν. pro quo malè Bouius vidualem statum. Idem pro λείπεσθαι perperam legit λίπτεσθαι.

Viduæ iuniores (nimirum annis sexaginta, vt paulò ante dictum fuerat) *viduarum " collegio ne accensentor, ne eo obtentu quòd ætatis vigorē coercere non poßint, ad secundas nuptias prolapsæ, negotium facessant. Subueniatur tamen illis & necessaria suppeditentur, ne se " deseri prætexentes, & ad repetitum coniugium deuenientes indecorum quippiam admittant. Nam hoc quoque scire vos oportet, monogamiam quidē ritè initam, iustam esse, vtpote Dei voluntati cōgruentem, digamiam autem, post pollicitationem, illegitimam esse, non propter coniunctionem ipsam, se-*

propter falsitatem. Trigamia verò est incontinentiæ signum. Quod verò vltra trigamiam est, manifesta est scortatio, & certa lasciuia. Deus enim vnicam mulierem vnico viro adiunxit. Erunt enim, inquit, *duo in carne vna. Iunioribus autem post prima mariti obitum conceditur præterea secundus, ne in iudicium diaboli & laqueos multos incidant, & cupiditates amentes ac animis damnosas, ex quibus pœna potiùs sequatur, quàm voluptas concilietur.*

His verò antequàm sigillatim respõdeam, primùm dico iam olim esse de istorum Canonum numero & authoritate dubitatũ: nec posse negari ab Apostolis editos non esse, quum (vt alia omittam) quorundam decisiones contineant, de quibus nunquam aliquot post seculis tam acriter in Ecclesia certatum esset, ac etiam aliter postea statutum, si tum isti Canones vel editi, vel certè recepti ab Ecclesiis fuissent. Huius autem rei Canon etiam iste 17. certum nobis testimonium præbet. Cur enim ista particula, μετὰ τὸ βάπτισμα, addita est, nisi vt significetur in isto interdicto non censeri, qui ante Baptismum plures vxores habuerint? Hoc verò si Apostoli tam perspicuè deciderant, cur hoc taceret Hieronymus hanc sententiam tot argumentis communiens, & qui postea transitum potiùs esset in contrariam Ambrosij & Augustini sententiam? ac ne id quidem satis rectè, vt arbitror. Mihi verò maximè probabilis videtur eorum opinio, qui coniiciunt aliquanto pòst

Ad Canonas Apostolicos in genere.

Hieron. ad Oceanum tom. 21.

Apostolorum tempora, siue à Clemente, siue ab alio quopiam, eius quę tum vigeret Ecclesiasticæ politiæ regulas aliquot colligi cœpisse, quarum postea paulatim auctus fuerit numerus: sed primatum fuisse hoc scriptum, nec publicæ vllius auctoritatis, donec paulatim obtinuit vt publicè legeretur, quoniam vtile Ecclesiæ compendium istiusmodi videbatur. Apostolicos autem fuisse istiusmodi Canonas vocatos, verisimile est, non vt ab ipsis Apostolis editos (fuisset enim primis illis temporibus nimium crassum hoc mendacium) sed quòd in Ecclesiis quas Apostolicas vocabant, antiquitate videlicet ac proinde auctoritate primas obtinerent. Sed ipsas etiam Apostolicas Ecclesias nimium facilè in ipsa quoque doctrina, nedum in ritibus, fuisse deprauatas, quis ausit inficiari, quum id ita futurum Apostolus ipse non modò prædixerit, sed etiam suo ipsius seculo in Galaticis præsertim & Achaicis Ecclesiis sit expertus? Illas porrò διαταγὰς ita etiam consarcinatas, v illi Canones videri possint quædam esse istarum epitomæ, Clementi nescio cui sese Romanum tum Episcopum tum ciuem admodum ambitiosè vocanti attributas, mirare hoc seculo inueniri posse qui defendere auderent, nisi res ipsa ostenderet nihil nunc homines pudere. Nam certè iis scatent vanissimi mendaciis, ita etiam inter se repugnantia quædam continent, denique ita possunt & ex Apostolicis scriptis, & ex historia Ecclesiastic refelli,

refelli, vt nulla iusta ratione defendi posse mihi quidem videantur, sicut aliquãdo fortasse pleniùs propria de his rebus tractatione demonstrabo. Posset igitur vno verbo res tota transigi, si exciperem non satis idoneos testes ab aduersariis proferri. Sed ne quis à nobis quæsitum subterfugium arbitretur, agè sigillatim etiam respondeamus.

Canone 17. prohibentur numero Sacerdotum, id est, eorum qui publico in Ecclesia munere sacro funguntur, adscribi qui post Baptismum duplici coniugio fuerint impliciti. Rectè hoc quidem, & ex Apostoli sententia, id est, expresso Dei verbo. Nego enim de aliis quàm veris & propriis sic appellatis bimaritis intelligi, de iis nimirum qui, vt tunc tempora ferebant, plures simul vxores haberent, siue vna temerè repudiata, aliam ea superstite ducebant. Id autem ita esse (quanuis alia postea expositio obtinuerit) vel illud ostendit quod de pellice subiicitur nimirum ne quis quod de duplici coniugio dictum erat, eluderet, si se pellicem duntaxat diceret suæ legitimæ coniugi adiunxisse. Nec enim παλλακὴ propriè quanuis concubinam declarat, sed eam demum quæ iustæ vxori sit adiuncta. Ad Can. 17

In altero Canone dico pro ἢ ἐκβεβλημένην, legendum esse καὶ ἐκβεβλημένην: idque nõ tantùm illius Clementis (quicunque tandem sit) auctoritate, verùm etiam ipsius Gratiani testimonio euinco, ita videlicet vt significetur hoc interdicto non quasuis viduas intelligi, Ad Can. Apost. 18. 54. Distinct. Si quis viduam.

sed eas demum quæ misso à marito repudiá viduæ haberentur. Sic enim Aristophanes Græcus grammaticus χήρας definit, non modò quæ mariti morte vxores esse desiissent, verùm etiã τὰς μετὰ γάμου διάλυσιν μηδενὶ συνοικούσας: quò fortassis allusit Apostolus quũ τὰς ὄντως χήρας καὶ μεμονωμένας describeret. Est autem hoc interdictum expresśè quoque & ab ipso Christo & ab Apostolis traditæ doctrinæ prorsus consentaneum, quum disertè dicat Dominus eum esse adulterij auctorem qui ab alio (excepta videlicet adulterij causa) repudiatam ducat, quæ corruptela passim tunc regnabat: & præcipiat ex Domini Spiritu Apostolus, vt istæ desertrices aut viris reconcilientur, aut innuptæ permaneant. Non ignoro tamen apud Mosen viduæ nomen virgini opponi, & à repudiata manifestè distingui. Sed quid si probabile est, istius Canonis auctores siue ex Apostolicarum Ecclesiarum more, siue ex suo sensu illum scripserint, hîc quoque Mosis legem ita oportuit relaxasse, sicut & alibi in iisdem Canonibus ritè factum est? Alioqui, si ista exigere ad Apostolicorum scriptorum regulam non licet, sequamur sanè illud Apostolicum mandatum. Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema esto.

1. Tim. 5. 5.

Leuit. 21. 7.

Canon. Apost. 21. & 76.

In illo verò priore Clementis Canone, qui est illius vtriusque veluti commentarius, illa tanquam Apostolica recipimus, quòd monogami soli admittãtur, siue prius mortuæ, siue

Ad Cano. Clem. priorem.

adhuc

adhuc superstites fuerint vxores, quod Romani Papæ siue Antichristi postea vt impium damnarunt, adeò vt ad damnandum hũc Clementem, cui se successisse quoties libet gloriantur, non aliis quàm ipsismet iudicibus egeamus. Item quod maritis ordinatis alteras nuptias interdicit, quum nulli Christiano, nedum Ecclesiastico munere fungenti cuipiam fas sit plures vxores simul habere: & istud quoque probo, quod turpium mulierum coniugio implicitos à sacris functionibus prohibet, ne videlicet earum dedecus in ministerium ipsum redundet. Idem de repudiatis mulieribus statuo, quia si temerè, id est aliam ob causam quàm ob adulterium repudiatæ sint, reconciliationi studeant, vel innuptæ maneãt oportet ex Apostoli doctrina, qua de re tamen pleniùs alibi disseremus. Sin verò iure sunt repudiatæ, rectè cautum est ne eiusmodi turpitudo sacri ministerij dignitati detrahat. Οἰκέτιδος verò nomen, video dupliciter accipi posse ex Græcæ linguæ vsu: nempe vt eo nomine vel concubinam intelligamus, quæ ita honestiore vocabulo quasi σύνοικος vocatur (vt etiã à Latinis cõtubernij & cõsuetudinis nomen vsurpatur) vel seruilis conditionis fœminam. Illi verò interpretationi cur potiùs quàm huic assentiar, duo faciũt. Primum enim lex Mosis, cuius fit in extremo Canone mentio, præter viduam, meretricem & repudiatam, adiicit etiam חללה, id est *profanam*, quæ videlicet non sit publicum scortum, neque tamen legitimè coniuncta, siue vt iusta

materfamilias, siue vt פלגש, (quã propriè Latini cõcubinã vocarũt) ac proinde profana: cuiusmodi sunt quas hodie Romanus Clerus solutas amicas vocat. Deinde nisi ita interpreteris, nõ video quî possimus húc Canonem vt Apostolicũ, in hac quidẽ parte admittere, nisi eã intelligas quæ absq; domini consensu nupserit. Nam alioqui quũ Onesimũ, non modò seruũ, sed etiam fugitiuũ, nõ minùs horrifico nomine quàm Timotheũ ipsum dignetur, filium illũ & fratrem appellãs, adeóq; cum Tychico coniungens: vix mihi probabile est illum, quòd olim seruus fuisset, excellentibus alioqui donis præditum, ministerio indignum fuisse pronuntiaturum, nedum vt id in eo statueret qui ipse ingenuus ancillam aut libertinam duxisset: quod discrimen potiùs iuris Ciuilis Romani fuerit quàm Ecclesiastici ac verè Christiani. Iam verò quòd cœlibes ad maiora illa munera vocatos non sinit matrimonium contrahere, quo modo explicandum sit suprà docuimus, nempe non vt eiusmodi nuptiæ tanquam illicitę pronuntientur, neque etiam vt aliqua in illis pollutio inesse significetur, quod postea nonnulli nõ rectè senserunt, sed quòd cœlibes ministri, partim vt huius vitę negotiis minùs occupati, sicut Apostolus docet, partim vt Ecclesiã minore sumptu grauantes, maritis anteponerentur. Quòd autẽ legem Mosis citat quasi adhuc illa teneamur aut sic intelligendũ est vt paulò antè diximus aut vt Iudaicum fermentum potiùs repudiãdum,

nedum

nedum vt tanquam Apostolicum recipiatur.

Superest aliud Caput ex eodem libro à nobis descriptum, cuius prior pars de viduis iunioribus non allegendis, non potest non vt Apostolica probari, quum ex Apostolo sit manifestè desumpta. Sed ne illud quidem improbo, quòd repetitũ connubiũ nõ sine pollicitationis (id est ἐπαγγελίας, nõ autẽ εὐχῆς, id est voti) violatione contractum, πρᾶγμα ἀπρεπὲς καὶ παράνομον, id est rẽ indecorã & illegitimam, appellat: quatenus videlicet violabatur fides siue promissio illa qua sese non ad cœlibatum, sed ad Ecclesię ministerium constanter obeundum adstringebant. Id autẽ ita esse verba ipsa ostendunt: NON, inquit, PROPTER CONIVNCTIONEM IPSAM, SED PROPTER FALSITATEM, id est, non quia nupserint, sed quia nubendo transgrediuntur quod pollicitæ fuerant, se videlicet Ecclesię ministraturas. Nec enim temerè est, quod quæuis viduæ non recipiebantur, sed eæ demum quas esset probabile in ministerio perseueraturas, ac proinde continentiæ dono præditas. Esset autem proculdubio ipsa matrimonii coniunctio damnanda, et (vt postea perperam de his rebus iudicatum est ab hominibus falsa voti opinione fascinatis) coniugium ipsum necessariò dirimendum, si quod tunc iustum votum seruandæ viduitatis extitisset. Quid si verò quispiam excipiat tacitè saltem exactam fuisse tuendæ viduitatis fidem, quum id promitteretur quod

Ad Clem. Canon. posteriorem

non nisi seruata viduitate præstari posset? I
tebor quidem ego ita esse, quanuis inter
quòd tacitè siue ex consequenti duntaxat,
quòd expressè directéque promittitur, m
gnum sit discrimẽ: ideóque Apostolum di
vt istis vanis plerumque pollicitationibus(
cut res ipsa postea probauit) occasio præ
deretur, rectè cauisse ne viduæ sexagenar
minores in sacrarum viduarum album refe
Act.9. rentur. Earum autem quod munus fuerit,
iis liquet quæ de Dorcade in Actis Apost
licis referuntur: vt eos qui ista nobis nunc ol
trudunt, quasi sint ipsi veteris disciplinæ vi
dices, si quid frontis habent, sanè in his sa
tem erubescere oporteat, Sed ad rem rede
Ista quidẽ in hoc Canone vt Apostolica no
modò non improbamus, sed etiam ab aduer
sariis, (si quidem restituta volunt) Viduarum
collegia, in primis exigimus. Verùm quæ su
iiciũtur quis sanæ, id est, Apostolicæ fidei ho
mo non damnarit? *Trigamia*, inquit, *est incon
tinētiæ signum*. Esto. nam primæ etiam nuptiæ
hoc plerumque arguunt, quum tunc ętas ma-
ximè vigeat, & propter scortationem quoque
oporteat vnamquamque suum maritum ha-
bere. Abstinere verò se à coniugio non pos-
se(id enim est, opinor, hoc loco incontinen-
tia) vitium per se non est, excepta ἀταξίᾳ, quũ
naturalis sit illa appetitio; & continentia sit
peculiare Dei donum: sed quum continere
nõ possis, turpia facere, id demum vitiosum
est, quod in eas non cadit quæ quoniam con-
tinere non possint, nubere malunt quàm vri:

quoticfcunque id faciant. Quod autē ſubiici tur,cuiuſmodi tandē eſt? *Quod vltra trigamiā eſt,inquit,manifeſta eſt ſcortatio,& certa laſciuia.* Ergo quæ quarto nupſerit,ſcortatrix fuerit?ergo quartum cōiugium dirimēdū? Quid ſi quæ in ætatis flore tertium coniugem amiſerit, nec continentiæ donum habeat? Iſtorum certè,vt paucis abſoluam,non eſt auctor ille Spiritus qui per Apoſtolum nihil tale definiit, ſed ille ipſe Montani paracletus, qui non Tertullianum modò, verùm etiam alios deinceps plurimos miſerè fefellit:ac inter cæteros Baſilium quoque hæc eadem inculcantem, ſi modò (quod mihi probabile non eſt) eos Canonas edidit qui ipſius nomine quaſi ad Amphilochium ſcripti circunferuntur,& ab aliis quoque (Græcis etiam)hoc nomine citantur.Quid plura?hunc ipſum Canonem non ita pridem concilium Florentinum ſub Eugenio quarto planè aboleuit: vt Eſpenſæus ipſe obſeruat. Controuerſiæ autem illæ hac de re poſtea inter hypocritas illos Conſtantinopolitanos Patriarchas & aliquot Imperatores excitatæ, Cæſaribus ipſis, proût ferebat eorum leuitas, modò in hanc, modò in illam partem nutantibus,à quo ſpiritu iſta profecta ſint,ſatis ſupérque probant, vt longiore refutatione non ſit opus. Quod enim ex Dei verbo profert iſte Clemens, valere non poteſt niſi aduerſus eos qui plures ſimul vxores habent: vt ſuo loco aduerſus Tertullianum hoc ipſo argumento vtentem probauimus. Nam alioqui certè ſentiendum

Conc.Flor. definitio. 10.in epitome. Concil.

Photius. Nomocanonis tit. 13.& ibi Balſamon.

deprehenderetur, quod si quis coegisset vxores omnes præter primam abiicere, multis fuisset pessimè consultum, quòd ea corruptela ita esset inueterata, vt vitio non duceretur; idcirco paulatim hac in re progrediendum fuit. Itaque à Paulo fuit illud in primis cautū, vt omnis ordo Ecclesiastic⁹ ista labe careret. Quî enim potuissent polygamiam in aliis damnare, qui suo exemplo illam cōfirmassent? Ad reliquos autem quod attinet, digami post Baptisma, id est, qui vnica superstite vxore non contenti aliam superinducerēt, primùm à benedictione, id est, publica consecratione excludebantur, adeò quidem vt presbyteris interesse istiusmodi nuptiarū conuiuiis nefas esset. Deinde iubebantur errorem ab Ecclesia deprecari, & certo temporis spatio à communione arcebantur. Postremò fuit hic modus constitutus huic lasciuiæ, vt cum tertiá vxore vix, ac ne vix quidem, quisquam admitteretur in Ecclesiam: quadrinubus autem pro manifesto scortatore haberetur, ac proinde quartá abiicere prorsus teneretur. Hinc illa quæ & hic Clemens Basilius (vt & veteres Canones alij multi) quū de veris digamis, id est, iis qui plures κατὰ ταυτὸν vxores habēt reĉtè scripta sint, ad alios digamos nulla in re peccantes (ad eos videlicet qui plures successiuè ducūt in Domino) perperá transtulerūt. Vt autē ita sentiā nō res ipsa modò penè clamās me impellit, sed & rationes manifestæ, & eorūdem etiá Veterum authoritas. Inconti-

nentiam.n.vt paulò antè dixi,id eſt,quòd
quis nõ habẽs continẽtiæ donũ, amiſſa vx
pergat vti matrimonij remedio, ſiue ſecũ
ſiue vlterius repetiti; quis vnquã ſani iud
homo vitio duxit?Quis verò ita inſaniiſſe
tres,imò ipſos Apoſtolos,ſi huic Clemẽti
dim⁹ exiſtimarit,vt,p eo quod iubet in Do
no fieri Apoſtolus,pœnitẽtiæ mulctã cuic
irrogarint?Rectius igitur iſta multò tum E
Epiphan. in Catharos. phanius tũ Hieronymus quàm alia multa.
.n.ille cõtra Catharos,quãuis in eo,vt ante
ximus,aberrãs quòd quæ in genere dixit
poſtolus,ad ſolos quos vocant laicos reſtri
git.Καὶ ὁ μὲν μίαν ἐσχηκὼς, ἐν ἐπαίνῳ μείζονι
τιμῇ παρὰ πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐνυπάρχει
ὁ μὴ δυνηθέντα τῇ μιᾷ ἀρκεσθῆναι τελευτησάσ
ἢ ἕνεκέν τινος προφάσεως, πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ κ
κῆς αἰτίας χωρισμοῦ γενομένου, συναφθέντα δευτ
ρᾳ γυναικὶ, ἢ γυναῖκα δευτέρῳ ἀνδρὶ, οὐκ αἰτιᾶτα
θεῖος λόγος, οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ζωῆς ἀ
κηρύττει. ἀλλὰ διαβαστάζει διὰ τὸ ἀσθενὲς οὐχ ἵν
δύω γυναῖκας ἐπὶ τὸ αὐτὸ σχῇ ἔτι περιούσης τ
μιᾶς, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀποσχεθεὶς δευτέρᾳ εἰ τύχ
ἐν νόμῳ συναφθεὶς, ἐλεεῖ τοῦτον ὁ ἅγιος λόγος καὶ
ἁγία θεοῦ ἐκκλησία, μάλιστα εἰ τυγχάνει ὁ τοιοῦ
τος τὰ ἄλλα εὐλαβὴς, καὶ κατὰ νόμον θεοῦ πολιτευό
μενος. Id eſt, *Et is quidem qui vnã habuit magi
laudatur & honoratur à toto Eccleſiæ cœtu. E
verò qui vna quæ defuncta fuerit cõtẽtus eſſe nõ
potuerit,quive ſeparatione vel ſcortationis, vel
adulterij,vel alicui⁹ mali criminis occaſione fa-
cta,cũ ſecũda vxore coniũctus fuerit, ſiue mulie
rem alteri viro adiunctam,non accuſat diuinus
ſermo*

sermo.neque ab Ecclesia & vita exclusum denũtiat,sed tolerat ob infirmitatem:non vt duas simul habeat uxores,sed si ab vna seiunctus secũda legitimæ cõiunctus deprehendatur, eius misereatur sermo diuinus,& sancta Dei Ecclesia,præsertim si eiusmodi quispiã fuerit alioqui pius, & secundũ Dei legẽ se gesserit. Hæc igitur Epiphanius vt quidem habetur in emendatioribus codicibus: ex quibus etsi apparet iam tum declinatum fuisse ab Apostolica sententia de matrimonij etiam repetiti puritate, tamen illud liquet, non fuisse indictam successiuè renubentibus pœnitentiam; ac proinde Canonas illos aduersus digamiam,de iis esse accipiendos qui plures κατὰ ταὐτὸν vxores haberẽt,qui bus opponuntur quos Apostolus vnius vxoris viros appellat. Sed & Hieronymus ad Oceanum, sedatiore animo hac de re scribens, longiùs progreditur,vt qui apertè dicat, Apostoli de Episcopis verba de digamia propriè sic appellata intelligi. *Ex Iudæis*, inquit, *erat Apostolus: prima Christi Ecclesia de Israel reliquiis cõgregabatur.sciebat lege concessũ,& exẽplo Patriarcharũ ac Mosis familiari, populo in multis vxoribus liberos spargere, cuius etiam licentia sacerdotibus patebat arbitrium. Præcepit ergo (ne eandem licentiam sibi Ecclesiæ vindicent sacerdotes) ne bina pariter & trina sortiãtur coniugia,sed vt singulas vno tempore vxores habeãt.* Hæc igitur Hieronymus,omnium maximè idoneus in hoc argumento aduersus semetipsum testis. Placet autem tertium illis duobus adiungere Bernardum, recentiorem qui-

Hieronym. Oceano. tom.2.

dem scriptorem.& quidem infœlicissimo
culo natum, sed quem ob synceritatem &
men spiritus adeò corrupta ætate prorsus
mirabile, non dubitem quidem ego mu
tum Græcæ tum Latinæ Ecclesiæ docto
In. Cant. serm. 66. bus in multis anteponere. Sic igitur ille
repetitis matrimoniis, *Paulus est*, inquit,
concidit viduæ vt cui vult nubat: & tu con
præcipis, nulla præter virginem nubat, & hoc
nisi virgini, vt non cui vult, nubat & ipsa. Q
manum Dei abbreuias? Quid largam benedic
nem nuptiarum restringis? quid proprium vir
cas virgini, quod indultum est sexui? Non con
deret hoc Paulus nisi liceret. At parum dico.
cedit. Vult quoque, Volo, inquit, adolescentio
nubere, nec dubium quin viduas dicat. Quid
nifestius est? Ergo quod concedit quia licet, et
vult quia expedit. Quod licet & expedit, ha
cus prohibet: nihil hac prohibitione persuade
nisi quòd hæreticus est. Hæc ille, & quidem
rè continens, vt arbitror. Sed aduersarij
mirum excipient, dici ista aduersus Tatian
rum siue Catharorum reliquias; se verò r
nimè damnare nuptias quantumuis repetit
sed duntaxat propter incontinentiam arc
digamos à Clero, non ab Ecclesia. Aliqui
tiam fortasse postulabunt, vt quum Bernar
citem, adhæream igitur ipsi in eadem illa c
cione, Purgatorium & preces pro defunc
tuenti. At ego respondeo, non hæc à me pr
ferri, vt vel damnādi, vel probandi matrim
nij argumenta istis basibus fulciam, vel p
omnia his Patribus adhæream, quos ad V

bi d

bi diuini normam exigere nobis certum eſt, vt & ipſe Auguſtinus Pelagianis reſpondit ſed vt iſtorum falſitatem ſuiſipſorum teſtibus coarguam. Nam certè ſi vera ſunt trium ſaltem iſtorum teſtimonia, falſum ſcripſit iſte Clemens, trigamiam vocans incontinentiam, & quod vltra trigamiam eſt, manifeſtã ſcortationem, neque rectè ob ſucceſſiuè repetitas nuptias tanquam ob crimen excluſus eſt quiſquam à clericatu. His autem explicatis facilè fuerit Veteres de digamis legatos Canonas intelligere, quos etiam placuit ſigillatim ad Verbi diuini normam exigere.

Ex Synodo Neocæſariana.

Canõ huius Synodi tertius ſic habet, Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων, ὁ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφὴ δὲ ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει τὸν χρόνον, id eſt, *De iis qui in plurimas nuptias inciderunt, manifeſtum eſt tempus definitum. Conuerſatio autem ac fides ipſorum, tempus illud contrahit.* Can. Neocæſar. 3. 31. queſt. 1. De his qui.

Et eiuſdẽ 7. Πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι. ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατατιθέμενος τοῖς γάμοις; Id eſt, *Presbyter in digamorum nuptiis cibum ne capito. Quum enim requirat pœnitentiam digamus, quis presbyter illas nuptias conuiuij gratia comprobarit?* Can. neocæſar.

Hunc autem vtrunque Canonẽ de iis qui poſt Baptiſmum vxore adhuc ſuperſtite, ſiue cum qua adhuc permaneant, ſiue quam deſeruerint, aut aliam ob cauſam quàm ob adulterium repudiarint, alterã ſuperinducebant, in- Explicatis Can. 3. & 7. Neocæſar.

telligi oportere dicimus: cuius exemplū videre est apud Hieronymum in Fabiolæ epitaphio. Nam alioqui si ad eos digamos trahantur (vt postea factum est) qui mortua quotacunque vxore aliam ducunt in Domino, vtrunque dicimus, vt Apostolicæ doctrinæ repugnantem, planè repudiandum: & hinc ortam illā manifestam corruptelā nō rectè defensam ab Ambrosio, qua factum est vt huiusmodi digamiæ in Ecclesia nō benediceretur.

Ex Laodicena Synodo.

Can. Laodic. 1. Canon primus, Περὶ τοῦ δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντας, ὀλίγου χρόνου παρελθόντος καὶ σχολασάντων ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστείαις, κατὰ συγγνώμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὡρίσαμεν. Id est, *Oportere ex Ecclesiastico Canone, si qui liberè & legitimè secūdis nuptiis coniūcti fuerint, neque clandestinū matrimonium inierint, exiguo tempore elapso postquam precibus & ieiuniis vacarint, communionem ipsis ex æquitate concedi definimus.*

Falsa Espēsæi interpretatio Can. 1. Syn. Laodic. Hunc autē Canonē, vt septimū Neocęsariēsem, quū vterq; ad veros digamos de quibus diximus (id eos videlicet qui plures κατὰ ταὐτὸ vxores haberēt) manifestè referatur, Espēsęus alioqui diligēs collector, ad posterius digamorū genus præpostero planè iudicio detorsit. Vult.n. additū esse νομίμως, i. *legitimè*, vt digami priores ab Ecclesia apertè dānati ab istis distinguātur quorū nuptiæ secūdę simpliciter nō dānarentur. Deinde λαθρογαμίαν putat significare solēnis benedictionis priuationem:

nem: vt ſit iſtius Canonis hęc ſentẽtia: Iis quoque qui ſecũdis nuptiis quantũuis legitimè, id eſt mortua priore vxore, iungãtur, ſi tamẽ vſurparunt Eccleſiaſticã benedictionẽ (quæ illis nimirum eſſet interdicta) pœnitentiam aliquam modicam iniungi. Sed ſi ita eſſet, conſequeretur iuſſos iſtos fuiſſe λαθρογαμεῖν, vt qui διὰ τὸ λαθρογαμίαν μὴ ποιῆσαι mulctarentur, id eſt, quòd Eccleſiaſtica benedictione eſſent abuſi. Ego verò vbique inuenio λαθρογαμίαν ita dánari (quod etiã ipſa vocis notatio declarat) vt prorſus hallucinari mihi quidẽ videatur, qui reprehẽſum, nedum mulctatũ, quenquã putet, quòd Eccleſiæ benedictione petita, potiùs clandeſtinũ matrimoniũ nõ inierit. Et quo iure, obſecro, qui in Domino nubunt ſiue primò ſiue ſecundò, clàm id facere, id eſt nõ conſcia Eccleſia: & abſque presbyteri benedictione, iubeantur? an ne videatur Eccleſia huiuſmodi nuptias approbare? imò Eccleſia Apoſtolica non eſt habenda, iis coniugiis benedicere recuſans, quæ teſtatur (imò etiam vult) Apoſtolus fieri, ſicut ante ex Bernardo oſtendimus, modò fiant in Domino. An vt vitetur offendiculum? atqui non præbet offendiculum qui à verbo Dei non diſcedens, ſiue primò, ſiue ſecundò, vel vlteriùs cõiugium init. Deinde quis non videt longè maximũ eſſe offendiculum, quempiã cernere in Eccleſia maritũ, cuius cõiugij teſtis non fuerit Eccleſia? Inepta eſt igitur iſta horum Canonum explicatio, vt qui de veris poſt Baptiſmum digamis ſemper In eccleſia damnatis

Ratio 1.

intelligantur. Quum autem ab eis pœnitentia & quidem seuera flagitaretur, additur quædam in hac Laodicena Synodo istius seueritatis moderatio erga eos qui alteram quidem vxorem, sed tamen liberè & legitimè, id est palàm & ritè, neque clanculum, vt facere solent qui malè sibi sunt conscii, matrimonium istud iniissent.

Ad Can. 26. sextæ Synodi 31. Dist. De his.

Iubet Canon 26. sextæ Synodi, circiter annum Domini 682. corruptissimis iam Ecclesiis, habitæ, presbyterum per ignorantiam illicitis nuptiis implicitũ, Domino desiere, & nefarium eiusmodi coniugium dissolui, quem locum Gratianus de secũdis nuptiis exponit. Fateor verò hanc esse Gratiani expositionẽ, sed longè ineptissimam. Quî enim possit aliquis ignorare primas an secundas nuptias celebret. Rectè igitur Balsamon non secundas, sed incestuosas siue cum cognata initis interpretatur: & malè Gratianus illud κατ᾽ ἄγνοιαν omisit.

Ad eiusdẽ Synodi Canonem 6.

Eiusdem Synodi Canon sextus sacerdotes duobus matrimoniis implicitos, itémque viduarum maritos adeò grauiter punit, vt eorum quoque coniugia tanquam nefaria dissoluat, renouatis etiam Apostolicis Canonibus à nobis suprà expositis. At nos, non quid illi Synodo (cuius etiã multi Canones prorsus impuri legũtur) simpliciter placuerit, sed quid ex verbo Dei decreuerit, quęrimus. Quę nam verò ex verbo Dei testimonia istis planè tyrannicis legibus prætexantur, suo loco expendimus.

Et hi quidem sunt veteres Canones in veros digamos, vsque ad Syritij & Innocentij pontificum sanè hac in re impurissimorum, tempora sanciti: quos tamen Canonas nullo iure primùm aduersus plurium successiuè vxorum, deinde in viduarum etiam maritos iam pridem & Latini & Greci torserunt. Placet tamen eorum etiam nonnullas rationes expendere. Primùm igitur digamos tanquam opprobrium à Clero arceri volunt, propter futuræ incontinentiæ suspicionem. Sanè verò quasi qui continentiæ, & quidem perpetuæ, donum non habet, sacrorum administratione sit indignus: aut quasi maritum & incontinentem esse idem declarent. Quàm sit porrò certum continentis futuræ vitæ argumentum, vel nunquam, vel semel tantùm, ídque nonnisi virginis maritum fuisse, discere saltem ex suorum Heliogabalorum, ac præsertim (ne vetera illa repetam) ex Alexandri sexti, Leonis decimi, Pauli tertij, Iulij itidem tertij, Pontificum scilicet sancti Spiritus via & iuxta sanctos Canonas electorum, inauditis spurcitiis, Catholicos nostros certè nunc tandem oportuit.

Refutatio auctoritatum & rationū pro digamiæ interdicto.

Prima ratio.

Refut. 1.

2

3

Proferunt alij excellentem sacerdotij dignitatem, cur clericis quod laicis non liceat, quasi scilicet inquinatæ sint in sese nuptiæ, ac non potiùs credendum sit Apostolo, honoratas illas in omnibus pronuntianti.

Secunda.

Refutat.

Origenes omnibus post Apostolicū Conciliis anterior, scribit non solùm fornicationem, sed etiam nuptias ab Ecclesiasticis di-

Tertia. Origen. in Luc. Hom. 17.

gnitatibus repellere, nempe ſecundas, eáſque poſt viduitatem repetitas, vt locus ipſe oſtendit. Ego verò id concedo ſcribere Origenem, qui alia etiam ineptiora eodem loco ſubiicit. Concedo & illud, iã tum non defuiſſe qui hęc & alia eiuſmodi in Eccleſiam inueherent. De digamis tamen illis Canonas à nobis citatos propterea intelligi debere nego: & alioqui Origenem hîc penitus reiiciendum vt doctrinæ Apoſtolicæ repugnantem dico.

Refutat.

Quarta.

Leo primus qui in annum Domini circiter 444. incidit, vir doctus, ſed valde ambitioſus pontifex, quadam ad Africanos Epiſcopos epiſtola ſcribit. *Illam Pauli præceptionem de Epiſcopo vnius vxoris viro, adeò ſanctam* SEMPER *habitam fuiſſe, vt etiam de muliere ſacerdotis eligendi eadem intelligeretur, ſeruanda conditio; ne fortè illa, priùs quàm in eius matrimonium veniret qui aliam non habuiſſet vxorem, alterius viri eſſet experta coniugium.* Sed cauſa nulla eſt cur in hoc magis Leoni aſſentiamur, quàm in eo quod alia epiſtola præſcribere auſus eſt Epiſcopis contra Dei verbum & totius purioris Eccleſiæ morem: OPORTERE *videlicet ipſos non dimittere quidem vxores, ſed quaſi non habeant ſic habere, quò ſalua ſit charitas coniugiorum, & ceſſent opera nuptiarum.* Quomodo verò locus ille Pauli ſit explicandus ſuo loco abundè eſt expoſitum.

Leo Epiſt. 85.

Refut. 1.

2

Quinta.

Innocentius primus, vt ſucceſſiuè etiam ante Baptiſmum, factos digamos à ſacerdotio excludat, quaſi videlicet de his in Canonibus Apoſtolicis, quos vocant fuerit conſtitu-

Innoc. 1. epiſt. 22. c. 6.

stitutum, hoc causatur, quod etiam post Baptismum, maneat vxorum numerus. Id verò primùm omnium falsum, deinde etiam si verum esset, ineptum esse dico. Quum enim, vel ipso teste Apostolo, morte soluatur matrimonium, tam est vnius vxoris vir qui defunctis aliis vel octauam, quàm qui primam habet: quoniam mortuas vxores tanquam vxores nominare, non alius quàm Montani paracletus docuit. Deinde etiam si ita esse daremus, vnde iste didicit istiusmodi numerum impedire quominus sit aliquis sacrę functioni idoneus? Imò si deligatur, qui vel octogamus successiuè fuerit, sit autem cœlebs, nónne, si Apostolo credimus, hic magis fuerit ad vnicè & sine distractione curanda quę Domini sunt idoneus, quàm qui vel primam adhuc teneat? Postremò quæ hęc religio est, vxores numerare tanquam impedimenta, scorta verò non item? Nam hoc quoque sanctissimos istos Catholicos facere nihil pudet.

Refutat. 1. 2. 4

Augustinus hoc etiam æstu, per Ambrosium fortassis abreptus, non valde dissimilem rationem affert, quam alij postea in suam perniciem arripuerunt: *Quoniam*, inquit, *qui excessit singularem vxorū numerum, non peccatum commisit, sed sacramenti normam amisit, non ad vitæ bonæ meritum, sed ad ordinationis Ecclesiasticæ signaculū necessariam*. Hæc ille: in eo quidem vt in plurimis aliis, ab Hieronymo rectè dissentiens, quod nullum ne in repetitis quidem nuptiis peccatum agnoscit, quod & ipse Hieronymus alibi, à seipso dissentiens, fa-

Sexta. De bono Coniugali. cap. 18. Ambros. ad Vercell. Epist. 82. Refutat.

nentiam.n.vt paulò antè dixi,id eſt,quòd aliquis nō habēs continētiæ donū, amiſſa vxore pergat vti matrimonij remedio, ſiue ſecūdò, ſiue vlterius repetiti, quis vnquā ſani iudicij homo vitio duxit? Quis verò ita inſaniiſſe Patres,imò ipſos Apoſtolos,ſi huic Clemēti credim᷒ exiſtimarit,vt,ꝑ eo quod iubet in Domino fieri Apoſtolus,pœnitētiæ mulctā cuiquā irrogarint? Rectius igitur iſta multò tum Epiphanius tū Hieronymus quàm alia multa. Sic .n.ille cōtra Catharos,quāuis in eo,vt ante diximus,aberrās quòd quæ in genere dixit Apoſtolus,ad ſolos quos vocant laicos reſtringit. Καὶ ὁ μὲν μίαν ἐσχηκὼς, ἐν ἐπαίνῳ μείζονι καὶ τιμῇ παρὰ πᾶσιν ἐκκλησιαζομένοις ἐνυπάρχει. τὸν δὲ μὴ δυνηθέντα τῇ μιᾷ ἀρκεσθῆναι τελευτησάσῃ, ἢ ἕνεκέν τινος προφάσεως, πορνείας, ἢ μοιχείας, ἢ κακῆς αἰτίας χωρισμοῦ γενομένου, συναφθέντα δευτέρᾳ γυναικὶ, ἢ γυναῖκα δευτέρῳ ἀνδρὶ, οὐκ αἰτιᾶται ὁ θεῖος λόγος, οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς ζωῆς ἀποκηρύττει. ἀλλὰ διαβαστάζει διὰ τὸ ἀσθενὲς οὐχ ἵνα δύο γυναῖκας ἐπὶ τὸ αὐτὸ σχῇ ἔτι περιούσης τῆς μιᾶς, ἀλλ' ἀπὸ μιᾶς ἀποσχεθεὶς δευτέρᾳ εἰ τύχοι ἐν νόμῳ συναφθεὶς, ἐλεεῖ τοῦτον ὁ ἅγιος λόγος καὶ ἡ ἁγία θεοῦ ἐκκλησία, μάλιστα εἰ τυγχάνει ὁ τοιοῦτος τὰ ἄλλα εὐλαβὴς, καὶ κατὰ νόμον θεοῦ πολιτευόμενος. Id eſt, *Et is quidem qui vnā habuit magis laudatur & honoratur à toto Eccleſiæ cœtu. Eū verò qui vna quæ defuncta fuerit cōtētus eſſe nō potuerit,quíve ſeparatione vel ſcortationis, vel adulterij,vel alicui᷒ mali criminis occaſione facta,cū ſecūda vxore coniūctus fuerit, ſiue mulierem alteri viro adiunctam,non accuſat diuinus ſermo.*

Epiphan. in Catharos.

sermo.neque ab Ecclesia & vita exclusum denũtiat, sed tolerat ob infirmitatem: non vt duas simul habeat vxores, sed si ab vna seiunctus secũda legitimæ cõiunctus deprehendatur, eius misereatur sermo diuinus, & sancta Dei Ecclesia, præsertim si eiusmodi qui sp̃iã fuerit alioqui pius, & secundũ Dei legẽ se gesserit. Hæc igitur Epiphanius vt quidem habetur in emendatioribus codicibus: ex quibus etsi apparet iam tum declinatum fuisse ab Apostolica sententia de matrimonij etiam repetiti puritate, tamen illud liquet, non fuisse indictam successiuè renubentibus pœnitentiam, ac proinde Canonas illos aduersus digamiam, de iis esse accipiendos qui plures κατὰ ταὐτὸν vxores haberẽt, qui bus opponuntur quos Apostolus vnius vxoris viros appellat. Sed & Hieronymus ad Oceanum, sedatiore animo hac de re scribens, longiùs progreditur, vt qui apertè dicat, Apostoli de Episcopis verba de digamia propriè sic appellata intelligi. *Ex Iudæis, inquit, erat Apostolus: prima Christi Ecclesia de Israel reliquiis cõgregabatur. sciebat lege concessũ, & exẽplo Patriarcharũ ac Mosis familiari, populo in multis vxoribus liberos spargere, cuius etiam licentia sacerdotibus patebat arbitrium. Præcepit ergo (ne eandem licentiam sibi Ecclesia vindicent sacerdotes) ne bina pariter & trina sortiãtur coniugia, sed vt singulas vno tempore vxores habeãt.* Hæc igitur Hieronymus, omnium maximè idoneus in hoc argumento aduersus semetipsum testis. Placet autem tertium illis duobus adiungere Bernardum, recentiorem quidẽ

Hierony. ad Oceano. tom. 2.

dem scriptorem. & quidem infœlicissimo seculo natum, sed quem ob synceritatem & lumen spiritus adeò corrupta ætate prorsus admirabile, non dubitem quidem ego multis tum Græcæ tum Latinæ Ecclesiæ doctoribus in multis anteponere. Sic igitur ille de repetitis matrimoniis, *Paulus est*, inquit, *qui concidit viduæ vt cui vult nubat: & tu contrà præcipis, nulla præter virginem nubat, & hoc non nisi virgini, vt non cui vult, nubat & ipsa. Quid manum Dei abbreuias? Quid largam benedictionem nuptiarum restringis? quid proprium vindicas virgini, quod indultum est sexui? Non concederet hoc Paulus nisi liceret. At parum dico, cōcedit. Vult quoque, Volo, inquit, adolescentiores nubere, nec dubium quin viduas dicat. Quid manifestius est? Ergo quod concedit quia licet, etiam vult quia expedit. Quod licet & expedit, hæreticus prohibet: nihil hac prohibitione persuadebit, nisi quòd hæreticus est.* Hæc ille, & quidem verè continens, vt arbitror. Sed aduersarij nimirum excipient, dici ista aduersus Tatianorum siue Catharorum reliquias; se verò minimè damnare nuptias quantumuis repetitas, sed duntaxat propter incontinentiam arcere digamos à Clero, non ab Ecclesia. Aliqui etiam fortasse postulabunt, vt quum Bernardū citem, adhæream igitur ipsi in eadem illa cōcione, Purgatorium & preces pro defunctis tuenti. At ego respondeo, non hæc à me proferri, vt vel damnādi, vel probandi matrimonij argumenta istis basibus fulciam, vel per omnia his Patribus adhæream, quos ad Verbi di-

In. Cant. serm. 66.

bi diuini normam exigere nobis certum est, vt & ipse Augustinus Pelagianis respondit sed vt istorum falsitatem suisipsorum testibus coarguam. Nam certè si vera sunt trium saltem istorum testimonia, falsum scripsit iste Clemens, trigamiam vocans incontinentiam, & quod vltra trigamiam est, manifestã scortationem, neque rectè ob successiuè repetitas nuptias tanquam ob crimen exclusus est quisquam à clericatu. His autem explicatis facilè fuerit Veteres de digamis legatos Canonas intelligere, quos etiam placuit sigillatim ad Verbi diuini normam exigere.

Ex Synodo Neocæsariana.

Canõ huius Synodi tertius sic habet, Περὶ τῶν πλείστοις γάμοις περιπιπτόντων, ὁ μὲν χρόνος σαφὴς ὁ ὡρισμένος, ἡ δὲ ἀναστροφὴ δὲ ἡ πίστις αὐτῶν συντέμνει τὸν χρόνον, id est, *De iis qui in plurimas nuptias inciderunt, manifestum est tempus definitum. Conuersatio autem ac fides ipsorum, tempus illud contrahit.* Can. Neocæsar. 3. 31. quæst. 1. De his qui.

Et eiusdẽ 7. Πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων μὴ ἑστιᾶσθαι. ἐπεὶ μετάνοιαν αἰτοῦντος τοῦ διγάμου, τίς ἔσται ὁ πρεσβύτερος ὁ διὰ τῆς ἑστιάσεως συγκατιθέμενος τοῖς γάμοις; Id est, *Presbyter in digamorum nuptiis cibum ne capito. Quum enim requirat pœnitentiam digamus, quis presbyter illas nuptias conuiuij gratia comprobarit?* Can. neocæsar.

Hunc autem vtrunque Canonẽ de iis qui post Baptismum vxore adhuc superstite, siue cum qua adhuc permaneant, siue quam deseruerint, aut aliam ob causam quàm ob adulterium repudiarint, alterã superinducebant, in- Explicatis Can. 3. & 7. Neocæsar.

telligi oportere dicimus: cuius exemplũ videre est apud Hieronymum in Fabiolæ epitaphio. Nam alioqui si ad eos digamos trahantur (vt postea factum est) qui mortua quotacunque vxore aliam ducunt in Domino, vtrunque dicimus, vt Apostolicæ doctrinæ repugnantem, planè repudiandum: & hinc ortam illã manifestam corruptelã nõ rectè defensam ab Ambrosio, qua factum est vt huius modi digamiæ in Ecclesia nõ benediceretur.

Ex Laodicena Synodo.

Can. Laodic. 1. Canon primus, Περὶ τοῦ δεῖν κατὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν κανόνα τοὺς ἐλευθέρως καὶ νομίμως συναφθέντας δευτέροις γάμοις, μὴ λαθρογαμίαν ποιήσαντας ὀλίγου χρόνου παρελθόντος καὶ σχολασάντων ταῖς προσευχαῖς καὶ νηστείαις, κατὰ συγγνώμην ἀποδίδοσθαι αὐτοῖς τὴν κοινωνίαν ὡρίσαμεν. Id est, *Oportere ex Ecclesiastico Canone, si qui liberè & legitimè secũdis nuptiis coniũcti fuerint, neque clandestinũ matrimonium inierint, exiguo tempore elapso postquam precibus & ieiuniis vacarint, communionem ipsis ex æquitate concedi definimus.*

Falsa Espẽsæi interpretatio Can. 1. Syn. Laodic. Hunc autẽ Canonẽ, vt septimũ Neocęsariẽsem, quũ vterq; ad veros digamos de quibus diximus (ad eos videlicet qui plures κατὰ ταὐτὸ vxores haberẽt) manifestè referatur, Espẽsęus alioqui diligẽs collector, ad posterius digamorũ genus præpostero planè iudicio detorsit. Vult.n. additũ esse νομίμως, i. *legitimè*, vt digami priores ab Ecclesia apertè dãnati ab istis distinguãtur quorũ nuptiæ secũdę simpliciter nõ dãnarentur. Deinde λαθρογαμίαν putat significare solẽnis benedictionis priuationem:

nem:vt ſit iſtius Canonis hęc ſentẽtia:Iis quo
que qui ſecũdis nuptiis quantũuis legitimè,id
eſt mortua priore vxore,iungãtur,ſi tamẽ v-
ſurparunt Eccleſiaſticã benedictionẽ(quæ il-
lis nimirum eſſet interdicta)pœnitentiam a-
liquam modicam iniungi.Sed ſi ita eſſet,con Ratio 5.
ſequeretur iuſſos iſtos fuiſſe λαθρογαμεῖν,vt qui
διὰ τὸ λαθρογαμίαν μὴ ποιῆσαι mulctarentur,
id eſt,quòd Eccleſiaſtica benedictione eſſent
abuſi. Ego verò vbique inuenio λαθρογαμίαν
ita dánari(quod etiã ipſa vocis notatio decla
rat)vt prorſus hallucinari mihi quidẽ videa-
tur,qui reprehẽſum,nedum mulctatũ, quen-
quã putet,quòd Eccleſiæ benedictione peti-
ta,potiùs clandeſtinũ matrimoniũ nõ inierit.
Et quo iure,obſecro,qui in Domino nubunt
ſiue primò ſiue ſecundò,clàm id facere,id eſt
nõ conſcia Eccleſia: & abſque preſbyteri be-
nedictione, iubeantur?an ne videatur Eccle-
ſia huiuſmodi nuptias approbare? imò Ec-
cleſia Apoſtolica non eſt habenda, iis coniu-
giis benedicere recuſans, quæ teſtatur (imò
etiam vult)Apoſtolus fieri, ſicut ante ex Ber-
nardo oſtendimus, modò fiant in Domino.
An vt vitetur offendiculum? atqui non præ-
bet offendiculum qui à verbo Dei non diſce-
dens,ſiue primò,ſiue ſecundò,vel vlteriùs cõ-
iugium init.Deinde quis non videt longè ma
ximũ eſſe offendiculum, quempiã cernere in
Eccleſia maritũ,cuius cõiugij teſtis non fue-
rit Eccleſia? Inepta eſt igitur iſta horum Ca-
nonum explicatio,vt qui de veris poſt Baptiſ-
mum digamis ſemper In eccleſia damnatis

intelligantur. Quum autem ab eis pœnitentia & quidem seuera flagitaretur, additur quædam in hac Laodicena Synodo istius seueritatis moderatio erga eos qui alteram quidem vxorem, sed tamen liberè & legitimè, id est palàm & ritè, neque clanculum, vt facere solent qui malè sibi sunt conscii, matrimonium istud iniissent.

Ad Can. 26. sextæ Synodi 31. Dist. De his.

Iubet Canon 26. sextæ Synodi, circiter annum Domini 682. corruptissimis iam Ecclesiis, habitæ, presbyterum per ignorantiam illicitis nuptiis implicitũ, Domino deficere, & nefarium eiusmodi coniugium dissolui, quem locum Gratianus de secũdis nuptiis exponit. Fateor verò hanc esse Gratiani expositionẽ, sed longè ineptissimam. Quî enim possit aliquis ignorare primas an secundas nuptias celebret. Rectè igitur Balsamon non secundas, sed incestuosas siue cum cognata initis interpretatur: & malè Gratianus illud κατ' ἄγνοιαν omisit.

Ad eiusdẽ Synodi Canonem 6.

Eiusdem Synodi Canon sextus sacerdotes duobus matrimoniis implicitos, itémque viduarum maritos adeò grauiter punit, vt eorum quoque coniugia tanquam nefaria dissoluat, renouatis etiam Apostolicis Canonibus à nobis suprà expositis. At nos, non quid illi Synodo (cuius etiã multi Canones prorsus impuri legũtur) simpliciter placuerit, sed quid ex verbo Dei decreuerit, quęrimus. Quę nam verò ex verbo Dei testimonia istis planè tyrannicis legibus prætexantur, suo loco expendimus.

Et hi

Et hi quidem ſunt veteres Canones in ve- Refutatio auctoritatum & rationũ pro digamię interdicto.
ros digamos, vſque ad Syritij & Innocentij pontificum ſanè hac in re impuriſſimorum, tempora ſanciti: quos tamen Canonas nullo iure primùm aduerſus plurium ſucceſſiuè vxorum, deinde in viduarum etiam maritos iam pridem & Latini & Gręci torſerunt. Placet tamen eorum etiam nonnullas rationes expendere. Primùm igitur digamos tanquam opprobrium à Clero arceri volunt, propter futuræ incontinentiæ ſuſpicionem. Sanè verò quaſi qui continentiæ, & quidem perpetuæ, donum non habet, ſacrorum adminiſtratione ſit indignus: aut quaſi maritum & incontinentem eſſe idem declarent. Quàm ſit porrò certum continentis futuræ vitæ argumentum, vel nunquam, vel ſemel tantùm, ídque nonniſi virginis maritum fuiſſe, diſcere ſaltem ex ſuorum Heliogabalorum, ac præſertim (ne vetera illa repetam) ex Alexandri ſexti, Leonis decimi, Pauli tertij, Iulij itidem tertij, Pontificum ſcilicet ſancti Spiritus via & iuxta ſanctos Canonas electorum, inauditis ſpurcitiis, Catholicos noſtros certè nunc tandem oportuit.

Prima ratio. Refut. 1. 2 3

Proferunt alij excellentem ſacerdotij dignitatem, cur clericis quod laicis non liceat, quaſi ſcilicet inquinatæ ſint in ſeſe nuptiæ, ac non potiùs credendum ſit Apoſtolo, honoratas illas in omnibus pronuntianti.

Secunda. Refutat.

Origenes omnibus poſt Apoſtolicũ Conciliis anterior, ſcribit non ſolùm fornicationem, ſed etiam nuptias ab Eccleſiaſticis di-

Tertia. Origen. in Luc. Hom. 17.

ſtitutum, hoc cauſatur, quod etiam poſt Baptiſmum, maneat vxorum numerus. Id verò primùm omnium falſum, deinde etiam ſi verum eſſet, ineptum eſſe dico. Quum enim, vel ipſo teſte Apoſtolo, morte ſoluatur matrimonium, tam eſt vnius vxoris vir qui defunctis aliis vel octauam, quàm qui primam habet: quoniam mortuas vxores tanquam vxores nominare, non alius quàm Montani paracletus docuit. Deinde etiam ſi ita eſſe daremus, vnde iſte didicit iſtiuſmodi numerum impedire quominus ſit aliquis ſacrę functioni idoneus? Imò ſi deligatur, qui vel octogamus ſucceſſiuè fuerit, ſit autem cœlebs, nónne, ſi Apoſtolo credimus, hic magis fuerit ad vnicè & ſine diſtractione curanda quę Domini ſunt idoneus, quàm qui vel primam adhuc teneat? Poſtremò quæ hęc religio eſt, vxores numerare tanquam impedimenta, ſcorta verò non item? Nam hoc quoque ſanctiſſimos iſtos Catholicos facere nihil pudet.

Refutat. 1.

2

4

Sexta.

Auguſtinus hoc etiam æſtu, per Ambroſium fortaſſis abreptus, non valde diſſimilem rationem affert, quam alij poſtea in ſuam perniciem arripuerunt: *Quoniam*, inquit, *qui exceſſit ſingularem vxorũ numerum, non peccatum commiſit, ſed ſacramenti normam amiſit, non ad vitæ bonæ meritum, ſed ad ordinationis Eccleſiaſticæ ſignaculũ neceſſariam.* Hæc ille: in eo quidem vt in plurimis aliis, ab Hieronymo rectè diſſentiens, quod nullum ne in repetitis quidem nuptiis peccatum agnoſcit, quod & ipſe Hieronymus alibi, à ſeipſo diſſentiens, fa-

De bono Coniuga. li. cap. 18. Ambroſ. ad Vercell. Epiſt. 82.

Refutat. 1

teri cogitur. Sed ista quã affert sacramenti norma vnde tandem desumpta est? *Quia*, inquit Innocentius tertius, *nec illa vnius vnica, nec*
2 *ille vnus vnius.* Imò verò (quum vxor esse desierit cuius maritus mortuus est, & nemo vicissim mortuæ sit vxoris maritus) & illa vnius etiam (si voles) centesimi vnica, & ille vnius
3 quamuis centesimæ vnus est. Quinetiã si spirituale coniugium ex Apostoli sententia potiùs quàm ex istis vanissimis commentis æstimemus, in repetitis potiùs quàm in primis nuptiis hęc analogia inuenietur, quandoquidem Christus nonnisi vt secundus maritus, mortuo priori marito (peccato videlicet) succedit.

Septima Epiphan. in Catharos. Refutat.

Itaque vana etiã est illa ratio ab Epiphanio allata, (quod eius pace dixerim:) *Non suscipere sanctam Dei prædicationẽ post Christi aduetum, eos qui mortua vxore secundis nuptiis iuncti sint propter excellentem sacerdotij ordinem ac dignitatem.* Nam si crimẽ non est, vt ipsimet vel inuiti fatẽtur, vxorem ducere, quo iure sacerdotij dignitati detrahere dicetur, quod absolutè & simpliciter pronuntiat per os Apostoli Spiritus sanctus, honoratum esse in omnibus?

Octaua. Ambr. offic. libr. I. c. vlt. Refut. I.

At enim, inquit Ambrosius, *quomodo poterit hortator esse viduitatis qui coniugia frequẽtauerit?* Quasi verò virginitatẽ aut viduitatẽ laudare nõ possit etiã qui cõtinẽtiæ donũ nõ habẽs, honestũ matrimonium siue vnũ, siue successiuè plura, in Domino inierit. Quid si etiã dicã, quomodo ad nuptias hortabitur, qui maritus esse detrectat? Hoc nimirũ Ambrosio & omnibus illis falsa, ista opinione imbutis, ꝙ continentia

tinentia sit quędam omnium virtutum epitome, non modò absurdum, sed etiam ineptum videretur, quoniã nullos arbitrati sunt istiusmodi exhortatione indigere. Sed aliter se rem habere, vt experientiam ipsam omittam, vel ipse Apostolus suo exemplo commonstrauit, qui de viris loquens, expressius etiam dixit, *Propter scortationem vnusquisque vxorem suam habeat*: quàm, *Velim omnes esse vt me ipsum*, & de viduis agẽs, *Volo*, inquit, *iuniores viduas nubere*. Certè quantò satius fuerit omnibus seculis, ad castum matrimonium quàm ad inanem cœlibatus sanctimoniã homines hortari, qui nunc saltem non videt, sanè nihil videt; quum Dominus ipse contentus fuerit dixisse, *Qui potest capere capiat*. Denique vbi nulla culpa est, cur pœna statuitur? Coniugium enim & sacerdotium simul stare non posse, non Christus, sed Satan docuit.

Idem eodẽ loco, *In secũdo coniugio*, Inquit, *nõ culpa sed lex est*. Hoc illud est verò (magne vir Ambrosi, cuius virtutũ vestigia vtinã vel procul persequi multi possunt) quòd te eousque fefellit, vt super bonũ fundamẽtũ, hãc paleã extruxeris, quã nunc apparens dies Domini consumit, vbi enim hanc legem inuenies? Nona. Refutatio.

Sed & illud eiusdem quis excusare possit? *Quid inter populum & sacerdotem*, inquit *inter esset, si iisdẽ adstringeretur legibus*. Quasi verò nullæ sint aliæ leges inter sacerdotẽ & populum discrimen certum constituentes, quàm istæ quæ sanctimoniæ prætextu sacerdotũ ordinẽ nõ sanè, vt res ipsa in cælũ vsque clamat, Decima. Refutat. 2.

ſupra populum extulerunt,ſed infra Sodomã
2 & Gomorrham pessundederunt. Quaſi ſit iſta in Clero pauciſſimis exceptis imaginaria cœlibatus ſanctimonia, illud ipſum quod Logici ſpecificam differentiam appellant. Quaſi
3 denique, ſi hoc ita eſſet, non conſequeretur & ſacerdotem cœlibem, iis ſaltem ex populo qui & ipſi continentiæ donum haberent, exæquari & vnius etiam vxoris virum iis ex populo inferiorem eſſe qui virgines manſerint. Itaque hæc quoque doctrina, ſtipula eſt inanis.

Vndecima. *Baptiſmus*, inquiunt ſcholaſtici paulò ſaniores, *& culpam & pœnam delet, ergo & irregularitatem.* Reſpondent alii, digamiam non eſſe aut culpam, aut culpæ pœnam. Atqui reſpondendum potiùs erat, nec digamiã eſſe culpam, nec irregularitatem eſſe culpæ pœnam.

Henricus in Gaudauenſe & qui eum ſequũtur.

Refut. 1.

2 Quæro autem, Si digamia culpa nõ eſt, vt ipſi quum libet fatentur, cuiuſmodi hæc eccleſia eſt, quæ non peccantes, vel potius ideo nuptias repetentes, ne peccent, eo ipſo ſtatuit irregularitatẽ incurrere? Denique ſi pœnã non meretur digamia, quoniã vbi nulla culpa eſt, nullus pœnæ locus relinquitur, quo pudore audent Canonas veteres de digamorum pœnitẽtia loquentes, vel ad ſucceſſiuas nuptias torquere, vel ſi eò ſpectant, tanquã à Spiritu ſancto dictatos defendere? Nã certè nũquam docuit Spiritus ſanctus innocentes mulctare. Aut igitur iſti ſecum manifeſtè confligunt vt inſani ſolẽt: aut ſuam illã digamiam cẽſent poſt Baptiſma culpam eſſe. Tranſeant igitur apertè ad Montani caſtra. Et tamen Eſpenſæus

Digreſſio.

ſæus

ſęus nuper(quanuis interdum rectiùs ſentiés) auri nomine dignatus eſt quod apud Tertullianum inuenit; *Digamum*, videlicet, *ab eo haberi ſiue plurium ſimul vxorũ, ſiue alterius priore mortua, virũ ne ſe fortè*, inquit, *moderni ſolos Græcè noſſe, veteres neſciſſe arbitrentur.* Acutũ ſanè ſcomma, quaſi nos Græcè alteriúſve linguæ cognitionem vt peculiũ quoddam nobis vindicemus, quum vſum huius vocabuli proprium ab abuſu diſtinguimus: & eorum falſas interpretationes redarguimus, qui huius diſcriminis vel ignoratione, vel diſſimulatione, alios ſecum in pernicioſos errores trahũt. Digamum autem à Tertulliano vocari etiam alterius vxoris, priore mortua, maritum, mirum non eſt, quum ne morte quidem diſſolui prius matrimonium ſomniarit. Itaque videat etiam atque etiam modernorum adeò ſeuerus caſtigator, ne hîc quoque, vt alibi ſępe, pro theſauro carbones congeſſerit.

Homicidas, ſcortatores, quorũ vis denique criminũ ante Baptiſmum reos (digamos autem non itẽ) admiſerunt ætatis illius Epiſcopi, qua cœpit perfectio omnis Chriſtianæ, imò Angelicæ virtutis ex duobus gradibus æſtimari: priore ſi quis continens ſemper habitus fuiſſet, poſteriore, ſi quis amiſſa prima vxore, viduitatem ſeruaſſet: craſſo ſanè ac toti illi vetuſto ſeculo pudendo errore, quaſi hac in re poſitum ſit regnũ Dei, ac non potiùs in iuſtitia, pace, & gaudio per ſpiritum Sãctum id quod multo pluribus maritis quàm virginibus contigiſſe nemo poſſit, niſi ſummè im-

Duodecima.

Rom. 14. 17.

pudens, inficiari. Qui verò sunt secuti hu errorem à maioribus acceptum, vix credibi est quantopere illum auxerint, adeò quidē primis etiā nuptiis (cui malo frustra studu rat Gangrēsis synodus dānato Eustathio su currere) non modò tanquā causæ suę seruien tes (sicut in Hieronymo pręsertim probau mus) sed etiā ex professo, vt Syritius & Innc centius, maledixerint. Ita eò tādem res deue nit, vt nulli minùs ad sacras functiones ido nei habiti sint, quàm qui etiā ante Baptismu mortua prima vxore aliā duxissent. His aut

Scholastici. succedentes Scholastici (genus hominū acutum quidem, & in speciē φιλομαθές, sed summè curiosum, cōtentiosum, & partim linguarum & bonarum literarū cognitione destitutū, partim ambitione, ac quouis potiùs affectu, quàm syncero cognoscēdę ac tuēdę veritatis studio omnia perscrutās) conati sunt veritatē cum mendacio, lumen cum tenebris, in hoc etiā argumento, vt in plerisque cōciliare. Itaque quū hunc nodū explicare nō possent, cur ante Baptisma digamus, irregularis euadat post Baptisma, de homicida verò aliud statuatur, confugiunt ad sacram suam anchorá, vt decet pōtificū mācipia nēpe ad Ecclesię beneplacitū. Egregia sanè Ecclesia, quasi sit

Refutat.: castæ spōsæ aliquid velle præter id quod vult sponsus. *Oues meæ*, inquit sponsus, *vocē meam audiunt*. Et Paulus de his rebus differēs: *Non quòd*, inquit, *laqueum vobis iniiciam.*

Obiectio. Causantur tamen sacri Ordinis defectum:
Responsio. quia scilicet scortationi, adulterio, homicidio

cuiuis

cuiuis denique ſceleri potiùs cum ſacro ipſorum ordine quàm matrimonio,nedum digamiæ,conuenit.Et quid eſt,vt quàm modeſtiſſimè loquar, culicem quidem colare,camelũ autem deglutire,ſi hoc non eſt?

Spirituales, inquiũt alij, *maximè decet ſpiritualitas,cui quũ maximè repugnet cõcupiſcẽtia, vt quia tot⁹ homo caro efficiatur,ei⁹ permanẽtis ſignũ nõ debet in ordinãdis apparere:quod in digamis apparet q̃ una cõtẽti vxore eſſe noluerint.* Decima tertia Durandus in 4.Sẽt.diſt. 27.q.4.

In his verò quàm multa perperàm dicuntur?Primùm enim aliud eſt naturaliter appetere quàm vri.nec illud(excepta ἀταξία, quæ in coniugio ignoſcitur) repugnat ſpiritualitati,qualis quidẽ à ſeruis Dei in hac vita poſſis requiritur. Deinde ſi ſecundá in Domino ducere ſignũ eſt eius permanẽtis incontinentiæ quæ totũ hominẽ efficit carnẽ,quod tandẽ iudiciũ fiet de futura ſcortatoris continẽtia? & tamẽ hũc iſti admittunt ſine cõtrouerſia, qui videlicet ante Baptiſmum ſcortatoꝝ fuerit, digamũ verò vſque adeò pertinaciter repudiãt, vt de ſui etiã Põtificis poteſtate ſuper huius rei diſpenſatione,vt loquuntur,adhuc inter ſe decertent. Quid quòd adulteros etiam in monaſterium ſuis legibus detrudunt?nempe ad ſui ſimilem cœtus. Refutat. 1. 2

Poſtremò duos etiam ex ipſis Scholaſticis coryphæis teſtes ab ipſo Eſpẽſæo productos audiamus, vt quàm inanes ſint rationes pro digamiæ interdicto allatæ,vel ex ipſis acerrimis eius defenſoribus cognoſcamus. Sic igitur Thomas, *Manifeſtũ eſt,* inquit, *digamũ non* Decima quarta. Tho. quod lib.4.art.3.

promoueri, nec ad naturæ legē, nec ad fidei articulos, nec ad sacramēti necessitatē ptinere, quia si ordinetur, Ordinis sacramētū recipit. Sic autē Durād', *Digamū nō ordinari est ex iure merè positiuo, nec est cōtra vel naturæ dictamē, vel fidei articulū, vel Ordinis sacramēti essētialia.* Cedò igitur, obsecro, quònam istud interdictū referem'? *Ad diuini cultus determinationē,* inquit Thomas, *cuiusmodi permulta Christus Ecclesiæ prælatis, & populi Christiani principibus determinanda liberè permisit.* Neq; verò negamus quum in domo Domini omnia ritè & ordine fieri oporteat, & ordò iste necessariò pro circūstātiarū ordine varietur, quin leges de quibusdā ferri in Ecclesia necesse sit. Verùm hoc prætextu leges consciētiis ferre, & nouū Dei cultū instituere, id verò cuiquā vel Angelo vnquā licuisse aut licere nunquā isti probabunt. Quinetiā hoc addo quanquā millies iā inculcatū, omnes istas cœlibatus & digamiæ, leges nō modò totidē esse ad verbū Dei additamēta, sed etiā verbo Dei, & purę veteris Ecclesiæ moribus ex diametro repugnare: ac proinde nō aliūde initio profecta quàm à Satanæ astu, sese in Angelum lucis transformantis: nec ab alio nunc spiritu quàm ab illo verè impuro defendi: quum hæc sanè sit eius horrēdę fœditatis origo, quę ab apostaticę illius sedis cloaca in vniuersū orbē terrarū sic exūdauit, vt vni' iā diuini extremi iudicij flāma purgari posse videatur. Et de polygamię quidē vtraque specie hactenus dictum estō;

Durandus vbi suprà.

Refutat. 1.

FINIS.